

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ
SONRASI DEPREME BAKIŞ VE SONUÇLARI
ANLAMLANDIRMADA KUŞAKLAR ARASI FARKLAR:
OSMANİYE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Büşra BACAK

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ
SONRASI DEPREME BAKIŞ VE SONUÇLARI
ANLAMLANDIRMADA KUŞAKLAR ARASI FARKLAR:
OSMANİYE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Büşra BACAK

Öğrenci No
2120053030

ORCID ID
0000-0001-9665-5340

Danışman
Doç. Dr. Burak KESGİN

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Depreme Bakış ve Sonuçları Anlamlandırma Kuşaklar Arası Farklar: Osmaniye Örneği**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 02/05/2024

Büşra BACAK

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

09.08/2024

Enstitümüz *Sosyoloji* Anabilim Dalı *Sosyoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2120053030** numaralı **Büşra BACAK**'ın "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Depreme Bakış ve Sonuçları Anlamlandırma Kuşaklar Arası Farklar: Osmaniye Örneği**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 14/05/2024 tarih ve 2024/22 sayılı toplantısında seçilen ve İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Doç. Dr. Bu*** KE***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Ab*** YI***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Me*** BO***
(Maltepe Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Büşra BACAK
Danışmanı : Doç. Dr. Burak KES  İN
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2024
Alanı : Sosyoloji
Anahtar Kelimeler : Afet Sosyolojisi, Deprem, Kader, Kuşak,

  Z

6   BAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLER   SONRASI DEPREME BAK    VE DEPREM  N SONUÇLARI ANLAMLANDIRMADA KUŞAKLAR ARASI FARKLAR: OSMAN  YE   RNE   

Bu   alı  ma, farklı kuşaklardan depremezelerın geçirdikleri büyük bir afeti başta kader olmak üzere hangi çerçevelerden anlamlandırdıklarını, bu açıdan depremin yıkıcı sonuçlarıyla nasıl başa çıktıklarını, afetlere bakışta benimsedikleri çerçevenin toplumsal dayanıklılık ve kırılganlık açısından nasıl değerlendirebileceğini araştırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda risk kültürü ve afetlere karşı toplumsal dayanıklılık/kırılganlık üzerine kuramsal, kavramsal tartışmalardan yararlanılmış, Osmaniye ilinde 2024 yılında bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir.

6   ubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri ardından Osmaniye’de gerçekleştirilen saha çalışmasında elde edilen bulgular şunlardır: Depremden önce katılımcıların herhangi bir afet planı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İleri yaş grubun depremi kader olarak algılamaktadır. Kuşaklar arası fikir ayrılıkları olduğu söylenebilir. Bulgular risk kültürü ve afetlere yönelik dayanıklılık konusunda anlayı   düzeyinde ileri yaş grupları başta olmak üzere kırılganlıklara işaret etmiştir. Afetlere yönelik toplumsal dayanıklılık açısından farklı ya   grupları çerçevesinde de  i  imin önemli oldu  u sonucuna varılabilir.

Name and Surname : Büşra BACAK
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Burak KESGİN
Degree and Date : Master's (Thesis), 2024
Major : Sociology
Keywords : Sociology of Disaster, Earthquake, Fate, Generation

ABSTRACT

AFTER THE FEBRUARY 6 KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKES, INTERGENERATIONAL DIFFERENCES IN THE VIEW OF EARTHQUAKE AND MAKING SENSE OF THE CONSEQUENCES OF EARTHQUAKE: THE CASE OF OSMANIYE

This study aimed to investigate the frameworks through which earthquake victims from different generations make sense of a major disaster they experienced, especially fate, how they coped with the devastating consequences of the earthquake, and how the framework they adopted when looking at disasters can be evaluated in terms of social resilience and fragility. In this context, theoretical and conceptual discussions on risk culture and social resilience/fragility against disasters were utilized, and a field study was conducted in Osmaniye province in 2024.

The findings obtained in the field study conducted in Osmaniye after the February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes are as follows: It was concluded that the participants did not have any disaster plans before the earthquake. The older age group perceives the earthquake as fate. It can be said that there are differences of opinion between generations. The findings pointed to vulnerabilities, especially in older age groups, in the level of understanding of risk culture and disaster resilience. It can be concluded that change is important within the framework of different age groups in terms of social resilience to disasters.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vi
SÖZLÜK.....	vii
GİRİŞ	1

1. AFET SOSYOLOJİSİ

1.1. Afet Sosyolojisinin Metodolojik İnşası.....	9
1.1.1. Afet Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı	12
1.1.2. Sosyolojik Perspektiften Türkiye’de Afetler ve Afetler Üzerine Araştırmalar.....	13
1.1.2.1. Türkiye’de Afet Çalışmaları	15
1.2. Afetlerin ve Toplumsal Dayanıklılığın Sosyolojik Kökenleri	19
1.3. Çalışmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi.....	24
1.3.1. Kırılganlık	24
1.3.2. Dayanıklılık/Dirençlilik	27
1.3.3. Risk	29
1.3.3.1. Risk Toplumu.....	31
1.3.3.2. Risk Toplumu Teorisi	32
1.3.3.3. Risk Toplumu-Doğal Afet İlişkisi.....	33
1.3.4. Korku Kültürü	35
1.3.5. Felaket Kapitalizmi	36

2. DOĞAL AFETLERİ ANLAMLANDIRMA VE BAŞA ÇIKMADA DİN

OLGUSU: KUŞAKLAR ARASI FARKLILAŞMA

2.1. Algı-Anlam	38
2.1.1. Afet-Din İlişkisi	39
2.1.2. Kader ve Kaza İnancı	41

2.1.3. Felaketlerde Kadere Sığınmak	44
2.2. Afetleri Anlamlandırma Ve Afetler İle Başa Çıkma Sürecini Etkileyen	
Durumlar	45
2.2.1. Kuşak Kavramı.....	46
2.2.1.1. Sosyolojide Kuşak Kavramı.....	47
2.2.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması	49
2.2.1.3. Kuşaklar Arası İlişkiler	51
3. DEPREM ÜLKESİ OLARAK TÜRKİYE, 6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ	
DEPREMLERİ	
3.1. Doğa Olayı Olarak Deprem	54
3.1.1. Deprem Yıkıcı Sonuçlarını Etkileyen Jeolojik Faktörler.....	55
3.2. Türkiye’de Deprem.....	56
3.2.1. Türkiye Deprem Haritaları ve Tarihçesi	57
3.2.2. Türkiye’de Yaşanan Yıkıcı Etkili Depremler	59
3.2.2.1. Geçmişten Bugüne Osmaniye’nin Etkilendiği Depremler.....	60
3.3. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri.....	62
3.4. Sivil Toplum Kuruluşları	63
3.4.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları.....	65
3.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimine Katkıları	67
4. OSMANİYE’DE YAŞAYAN DEPREMZEDELERİN DEPREM SÜRECİ	
DENEYİMLERİ	
4.1. Araştırma Çerçevesi	69
4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Verileri	70
4.3. Katılımcıların Deprem Sürecinde Yaşadıkları Ve Deprem Süreci	
Yorumları	71
4.4. Katılımcıların Evlerinin Hasar Durumuna Dair Bulgular	78
4.5. Katılımcıların Afet Planları	79
4.5.1. Deprem Deneyimi Sonrası Katılımcıların Olası Afet Planları.....	81
4.6. Katılımcıların Depremdeki Kayıpları.....	82
4.7. Katılımcıların Depremde Yıkılmayan Binalar Ve Yaralanmayan Kişiler İle	
İlgili Görüşleri.....	83
4.8. Kader Kavramı Çerçevesinde Katılımcıların Depreme Dair Düşünceleri..	85

SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	92
EKLER	
EK-1: Görüşme Soruları Formu.....	107
EK-2: Etik Kurul Onay Formu.....	109

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	70
Tablo 2. Katılımcıların Öğrenim Durumu	70
Tablo 3. Katılımcıların Medeni Hali	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Deprem Tehlike Haritaları, (AFAD, 2019)	58
Şekil 2. Deprem Bölgeleri Haritası: (AFAD,2019)	58
Şekil 3. Deprem Tehlike Haritası: (AFAD, 2019).....	59
Şekil 4. Osmaniye Deprem Riski Haritası Yeni Şafak (2023).	61

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt.	: Aktaran
AVM	: Alışveriş Merkezi
Çev	: Çeviren
Ed.	: Editör
Mw	: Moment magnitüd ölçeği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

SÖZLÜK

Afet: Büyük zararlara yol açan deprem, su baskını gibi doğa olayı

Dayanıklılık: Olumsuz durumlar için olumlu şekilde uyum sağlama yeteneği.

Deprem: Yer kabuğundaki hareketlerin meydana getirdiği enerjinin boşalması sonucunda oluşan sarsıntı; zelzele, hareket, yer yarsıntısı.

Depremzede: Depremde zarar görmüş kimse.

Kader: Alinyazısı, yazgı

Risk Toplumu: Günlük hayatta riskler ile çevrilmiş modern toplum biçimi. Modernleşmenin öne çıkmış önemli bir özelliği

GİRİŞ

Afet deneyimi günlük hayat tecrübelerinin çok ötesindedir. Sel, heyelan, çığ ve deprem gibi afetler canlıların hayatını tehlikeye atmakta, sonucu ölüm olmasa dahi ölüm riski barındırdığı için insanları ve toplum düzenini olumsuz etkilemektedir. Anlaşıldığı üzere afet yalnızca bir doğa olayından ziyaden toplumsal etkisi göz önüne alındığında sosyolojik bir durumdur. Afetlerin sonuçlarının toplumsal olduğu bilinmektedir. Kimi toplumlar afetlere karşı dayanıklı ilen kimi toplumlar dayanıklılık sahibi değildir. Büyük krizler ve savaşlar kadar doğal felaketler de toplumları doğrudan etkilemekte ve beraberinde sosyal, ekonomik ve hatta siyasi birçok problemi meydana getirmektedir. Bu durumda afetlerin sosyoloji ile bağdaştırılıp, afet sosyolojisi alanın açılması pek tabiidir. Sosyoloji disiplinin gelişmesi ile birlikte yaşanan felaketlerin toplumsal etkileri incelenmeye başlanmıştır. Afetlerin fiziki ve ekonomik problemlerinin çözümü birkaç yıl olsa dahi sosyal ve psikolojik etkileri bir kuşağı uzun yıllar etkilemektedir. Bu nedenle sosyolojik yaklaşım ve çözüm arayışları önemli bir yerde durmaktadır. Afetler doğal ve yapay afetler olmak üzere ikiye ayrılmakta ve kendi iç dinamikleri ile araştırma alanları oluşturmaktadır. Örneğin nükleer bir afet için sosyologlar ekonomi ve teknolojinin toplumdaki durumunu incelerken, deprem gibi bir afette kentleşme gibi konu başlıkları üzerine yoğunlaşabilir. Doğal afet potansiyeli yüksek olan ülkemizde görece afet sosyolojisi yeni bir alan gibi görünse de 1999 Marmara depreminden sonra yapılan çalışmalar ile literatürde yer edinen bir alan olmaktadır.

Birçok aktif fay hattının bulunduğu deprem ülkesi olarak adlandırılan fakat hazırlık konusunda zayıf olan Türkiye’de belirli aralıklarda çeşitli büyüklüklerde depremler meydana gelmektedir. Bu depremlerde çok sayıda can kaybı ve maddi kayıplar oluşmaktadır. Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde ilki 04:17’de 7.7 büyüklüğünde, ikincisi 13:24’te 7.6 büyüklüğünde olan ve sonra yüzlerce artçı ile devam eden depremler meydana gelmiştir. Depremlerin merkezi Kahramanmaraş olsa dahi Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Şanlıurfa ve Osmaniye olmak üzere toplam 11 ilde etkili olmuştur. Yüzyılın felaketi olarak nitelendirilen bu depremlerde 53 bin 537 kişinin hayatını kaybettiği, 107 bin 213 kişinin yaralandığı kayıtlara geçmiştir.

Bu çalışma 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremlerden etkilenen illerden Osmaniye’de gerçekleşmiştir. Çalışmada 30 depremzede ile yüz yüze görülmüş olup, depremzedelerin depremin yıkıcı sonuçlarını anlamlandırma ve depremi algılama biçimleri değerlendirilmiştir. Depremzedeler üç farklı yaş grubuna ayrılmış, her yaş grubuna aynı sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda depremzedelere; deprem anında yaşadıkları, olası afet planları, depremi kader kavramı çerçevesinde nasıl algıladıkları soruları yöneltilmiştir. Depremzedelere depremde önce olası bir afet planlarının olup olmadığı sorusunun dışında depremde sonra da olası yeni bir afet planı oluşturup oluşturmadıklarına dair soru da sorulmuştur. Deprem ve depremin oluşturduğu etki insanların günlük hayat tecrübelerinin ötesindedir. Bunun nedenleri arasında depremin yerinin ve şiddetinin tahmin edilse dahi zamanın bilinmemesi, deprem anında ortaya çıkan panik hali, çaresizlik duygusu ve deprem sonrasında karşılaşılabilecek sorunlarla kayıplardır. Ülkemizde yaşanan depremlerin olumsuz sonuçları insanların karamsarlığını ve panik halini arttırmaktadır. Buna karşın hazırlık konusunda bireysel ve toplumsal önlemlerin zayıf olduğu bilinmektedir. Bu durum toplumsal dayanıklılık ve dirençlilik konusuna negatif etkide bulunmaktadır. Yaş grupları doğrultusunda kuşaklara ayrılmış katılımcıların verileri doğrultusunda yanıtlar kuşaklar arası ilişkiler ve risk toplumu yönünden değerlendirilmiştir. Çalışmada kuşaklar arası fikir ayrılıkları, depremi anlamlandırma ve afet hazırlığı yönünden araştırılmıştır. Aynı bölgede deprem yaşayan kişilerin, depremi algılama biçimleri, deprem sürecini nasıl değerlendirdikleri, kader kavramı çerçevesinde yaşadıklarını nasıl anlamlandırdıkları, deprem sonu yas sürecinden ve kayıplardan kimi sorumlu tuttıkları, suçlama stratejileri, yaş gruplarına bağlı fikir ayrılıkları yönünden değerlendirilmiştir. Çalışmada; deprem, yaşlanma ve yaşlılık, kuşaklar arası ilişkiler, afet sosyolojisi, kader ve risk kültürü kavramlarına değinilmiştir.

Dünyada gün geçtikçe öngörülen yaşam süresi uzamakta yaşlı nüfusu artış göstermektedir. Türkiye’de de yaşlı nüfusu artmakta, öngörülen yaşam süresi uzamaktadır. Bu durumun beraberinde çeşitli ayrışmalar, sosyoekonomik sorunlar meydana getirdiği düşünülmektedir. Bunun dışında yaşlı nüfusun artması iletişim kaynaklı sorunları da içinde barındırabilmektedir. Kuşak çatışması olarak bilinen kuşaklar arası iletişim kaynaklı sorunlar araştırmamızın temel problemlerinden birini

oluşturmaktadır. Kuşak çatışması yaşlı nüfusunun artması ile hayatımızda yer edinen bir kavramdır. Kuşaklar arası çatışma, farklı yaş gruplarındaki bireylerin değer, inanç, tutum ve davranışlarındaki anlaşmazlıklar olarak ifade edilmektedir.

Geçmişten bugüne gündemde yerini tutan kader kavramının insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir. İnsanoğlu başına gelen iyi olaylarının sebebinin kendi başarısı şeklinde açıklarken yaşadığı talihsizlikleri kader olarak anlamlandırmaktadır. Tarihin her döneminde bu kadercilik kavramın kabul eden kişiler hatta toplumlar bulunmaktadır. Düşünce tarihinde, insan iradesini hesaplamaadan doğrudan Tanrının iradesi ile ilişki kurulmuş fatalizm anlayışına rastlanmaktadır. Bu anlayış yazgıcılık olarak da bilinmektedir. Bu anlayışa göre insan hayatında olup biten her şeyin doğaüstü bir güç tarafından önceden belirlendiği, alinyazısının değişmediği düşünülmektedir. Benzer bir durum İslam inancında da bulunmaktadır. Dinlerin temel kaynaklarını tam anlayamamaktan yahut hiç öğrenememekten kaynaklı “cebriyeci” olarak adlandırılan bir anlayış geliştirilmiştir. Din öğretisindeki kader kavramının irade kavramı ile doğrudan ilişkili olduğu bilinmelidir. Fakat önlem almadan suçu kadere yüklemek olası felaketlere yıkıcı etki doğurmaktadır bu bağlamda dayanıklılık direnci de düşebilir. Bu durum Ulrich Beck’in oluşturduğu risk toplumu teorisini düşündürmüştür. Beck’e göre modernizden post modernizeye geçiş sürecinde insan kaynaklı riskler olumsuz sonuçlar oluşturmaktadır. Doğal afetlerin de risk olarak değerlendirilmesinin sebebi, sonuçların insan kaynaklı hatalardan yahut ihmallerden kaynaklanmasıdır.

Çalışmanın örneklem alanı 11 ili etkileyen illerden biri Osmaniye’de geçmekte olup 6 Şubat Depremlerine yakalanan depremzedeler ile yüz yüze görüşme sağlanarak gerçekleştirilmiştir. 30 kişi ile görüşme sağlanan bu çalışmada katılımcılar yaş gruplarına göre üç sınıfa ayrılmıştır. Bu gruplar 25-44 yaş aralığı (Y Kuşağı), 45-59 yaş aralığı (X Kuşağı), 60-78 yaş aralığı (Bebek Patlaması Kuşağı) her gruptan 10 kişi toplamda 30 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılar ile yüz yüze görüşme sağlanmış görüşme süreleri ortalama 30-60 dakika sürmüştür. Görüşmeler görüşmecilerin imzalı onayları dahilinde ses kaydına alınmış, ses kayıtlarının kimseyle paylaşılmaması konusunda güven ortamı sağlanmıştır. Sorulan sorulara verilen cevaplar içinde doyuma ulaşıp, yanıtlar kendini tekrarlayınca görüşmelere son verilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre kuşaklar arası fikir ayrılıkları,

olası afet hazırlığı, deprem ile baş etme biçimleri, deprem sonrası stres ile baş etme şekilleri, deprem sonrası suçlama stratejileri, kader kavramı bağlamında depremi algılama biçimleri yönünden yaş grupları arasında belirgin düşünce ayrılıkları bulunmaktadır.

Bu tez giriş ve sonuç dahil beş bölümden oluşacak şekilde planlanmıştır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, yöntemi, sınırlılıkları ve özgün değerine yer verilmiştir. Birinci bölümde, afet sosyoloji ve risk kültürü kavramından bahsedilmiştir, ikinci bölümde doğal afetleri anlamlandırma, afetler ile başa çıkma stratejilerine ve kuşak kavramına değinilmiştir. Üçüncü bölümde deprem kavramına, depremin oluşumuna ve deprem türleri ile dünyada yaşanan depremlerde söz edilmiştir. Ayrıca Türkiye deprem haritalarının oluşumuna ve tarihçesine, Türkiye’de yaşanan yıkıcı depremlere, son olarak da 6 Şubat depremleri ve sonrasında yaşanan sürece yer verilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular açıklanmıştır. Son bölümünde veriler doğrultusunda araştırma sonucu yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, aynı depremi yaşamış kişilerin, depremi anlamlandırma biçimlerinin yaşa bağlı oluşturduğu farkı incelemektir. Yakın yaş grupları arasında depremi anlamlandırma biçimlerinin benzer olduğu, aradaki yaş farkı arttıkça anlamlandırma biçimlerinin de değiştiği varsayımımızdır. Depremi anlamlandırılırken özellikle kader kavramı çerçevesinde ileri yaştaki kişilerin benzer düşüncelerde olduğu, genç kuşak olarak nitelendirilen kişiler ile ileri yaşta olan katılımcıların kuşaklar arası fikir ayrılıkları karşılaştırılmıştır. Son olarak bu çalışma, deprem deneyimi de olan katılımcıların olası bir yeni afet için hazırlıkları var mı sorusuna cevap aramıştır. Bu bağlamda depremin toplumsal boyutuna ilişkin yapılan bu çalışma toplumsal dayanıklılık konusunda da depremzedeleri incelemek, depreme bakış açısı ve anlamlandırırken kuşaklar arası yönden farkları incelemek çalışmanın amaçlarından biridir.

Afet çalışmalarında sıklıkla tartışılan risk toplumu kavramı, dayanıklılık kavramı, kırılganlık ve toplumsal kırılganlık, felaket kapitalizmi kavramları doğrultusunda bulguları değerlendirmek de çalışmanın amaçlarından biridir. Deprem

öncesi katılımcıların herhangi bir önleminin olup olmaması, yıkılmayan binalar ve yaralanmayan kişiler ile ilgili görüşleri kuramlar çerçevesinde tartışılmıştır.

Araştırmanın Özgün Değeri

Araştırmanın konusu Türkiye’de 11 ili etkileyen, son 100 yılın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremin yaşandığı illerden biri olan Osmaniye’deki depremzedelerin deprem süreci ve depremi algılama biçimlerinin değerlendirilmesidir.

Literatürde deprem kavramına ve depremzedeler ile yapılmış çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Fakat kuşaklar arası fikir ayrılıklarını değerlendirmek amacı ile depremzedeler ile yapılmış bir çalışmaya doğrudan rastlanmamıştır. Ayrıca kader kavramını kuşaklar arası fikir ayrılıkları yönünden inceleyen bir çalışmaya da doğrudan rastlanmamıştır. Ek olarak deprem deneyimi olan kişilerin afet planı ve olası afet sürecini nasıl yöneteceklerini araştıran çalışma sayısı çok azdır.

Çalışmanın örneklem alanı olan Osmaniye 1990 yılında il olmuş, kentleşmenin görece 6 Şubat depremi yaşayan bölgelere nazaran daha yeni olduğu bir yerdir. Literatürde Osmaniye ile ilgili yapılan çalışmanın az olması bunun yanında depremden sonra dahi Osmaniye’de gerçekleşen çalışma sayısının az olması, çalışmanın örneklem alanının özgün değerini gösterebilir niteliktedir.

Bu araştırmada ise yüz yüze sorular sorulmuş, depremzedelerin cevapları kuşaklar arası fikir ayrılığı çerçevesinde tartışılmıştır. Kader kavramı değerlendirmeleri ile yaş grupları arasındaki bağlantı araştırılmıştır.

Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın temel problemi kuşaklar arası çatışma bağlamında aynı doğal afeti yaşamış kişilerin depremi algılama biçimlerini toplumsal dayanıklılık ve kırılganlık bağlamında nasıl gördüklerini, değerlendirmektir. Kader çerçevesi yönünden depremi yorumlama biçiminin yaş gruplarına göre farkı incelenmiştir. Bunun dışında deprem ülkesi olarak bilinen ülkemizde katılımcıların deprem için bir afet planı olup olmadığı, yaşanan deprem sonrası olası bir deprem için afet hazırlığı yapıp yapmadıkları soru olarak yöneltilmiştir. Sonuç itibari ile deprem hazırlığı konusunda bireysel bir farkındalık açısından verilen cevaplar incelenip, yaş

gruplarına göre kuşaklar arası fikir ayrılıkları yönünden araştırılmıştır. Aynı doğal afeti yaşayan farklı kuşaktan kişilerin, yaşadıkları durumu değerlendirirken, nasıl değerlendirdikleri, yaşadıkları travmayla nasıl başa çıktıkları, afetin yıkıcılığı konusunda kimi esas olarak sorumlu tuttukları, bunun afetlere hazırlık ve toplumsal dayanıklılık bağlamında neye işaret edebileceği çalışmanın temel problematiğidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ilk sınırlılığı mekana ilişkindir. Araştırma Osmaniye ilinde gerçekleşmiş olup sadece 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşayan kişiler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 25 yaşından küçük bireyler dahil edilmemiştir. Ek olarak depremin yıkıcı etkilerinin Osmaniye'den daha fazla olduğu yerlerde çalışmanın sonucunun farklı olabileceği öngörülmektedir. Çalışmanın temel çerçevesi kuşaklar arası ilişkilerdir. Kuşakların ayrımı ile alakalı literatürde tartışılabilir görüşler mevcuttur. Ayrımın sağlanması ülkeden ülkeye de farklılık gösterebilir. Bu çalışmada incelenen üç kuşak olmuştur. Kuşaklar üzerine metodolojik tartışmaların önemi kabul edilmekle birlikte, sahadan elde edilen veriler üç kuşak üzerinden ilerlendiğinde analitik açıdan açıklayıcı bir çerçeve sunabileceğini göstermiştir. Yine de üç kuşak üzerinden ilerlemenin ve çok daha genç katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmemesinin çalışmanın sınırlılıkları olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda literatürde Kayıp Kuşak, Sessiz Kuşak ve Z kuşağı olarak tanımlanan gruplarla görüşme sağlanmamıştır. Bunun sebebi Z kuşağının 2001 ve sonrası doğumlu olan kişilerden oluşması sebebi ile 18 yaş üzeri katılımcı sayısının dar bir alana dağılmış olması, Kayıp kuşak katılımcılarının ve sessiz kuşağın ise ileri yaş sebebi ile katılımcı sayısının az olması nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. 18 yaşından küçük katılımcılar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırma Örneklem Alanı

Depremden 11 il etkilenmiştir. Örneklem alanını olarak Osmaniye seçilmiştir. Sebebi ise Osmaniye depremden en çok etkilenen illerden birisi olmasına rağmen medyada ve akademik çalışmalarda kendinden çok söz ettirememiştir. Bu durum haber kaynakları ile birlikte akademik çalışmalarda da etkisini göstermiştir. Osmaniye tercih edilmesinin sebebi depremden ağır bir şekilde etkilenmesi, depremin ağır etkilerini bıraktığı Kahramanmaraş, Hatay gibi bölgelere coğrafik

olarak yakın oluşu, iki büyük fay hattının kesişim bölgesinde olması ve kentleşmenin depremde etkilenen diğer bölgelere göre daha yeni olmasıdır. Bunun dışında araştırmacının Osmaniye’de depremi yaşaması ve Osmaniye’de görev yapması da örneklem seçiminde etkili olmuştur

Doğal afetlerin sosyolojinin konusu olması yakın zamana ait bir süreç değildir. 1999 Marmara depreminden sonra alana dair literatür gelişmiştir. 6 Şubat Kahramanmaraş depremi üzerine çalışma yapma düşüncesi sonrası edinilen okuma bilgileri, aslında depremin doğal bir süreç olmasının yanı sıra toplumsal bir süreç olarak değerlendirilmesi gerektiği gerçeğini daha iyi kavranmasına fırsat oluşturmuştur. Bu süreçte kavramsal çerçeveyi oluşturmak için doğal afetleri, afet sosyolojisi yönüyle değerlendirmek, risk kültürü çerçevesinde araştırmak afeti ve deprem sürecini daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını düşündürmüştür.

Araştırma Yöntemi ve Saha Çalışması

Araştırma nitel desende tasarlanmış, esas veri toplama yöntemi olarak yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin temel özellikleri, soru formu bulunmaktadır fakat görüşme sırasında yeni soru eklenip çıkarılabilir, soruların sıralaması değişebilir. Toplanan veriler belirli bir oranda kategorize edilebilir. Derinlemesine ve genel çerçevede bulunan veriler elde edilebilir. Konu bağlamında araştırma tasarımının en önemli aşamalarından biri görüşmecilerin belirlenmesi olmuştur. Kente ilişkin gözlemler, çadırlar, konteyner kentler, yıkımların olduğu bölgeye yakın yerler saha çalışmasının alanını belirlemede katkı sağlamıştır. Görüşme depremzedeleri bulma, görüşmeyi teklif etme, görüşme süreci olarak gerçekleşmiştir. Çalışma yaklaşık altı aylık bir süre içinde farklı dönemlerde yapılan saha çalışması sürecinin sonunda tamamlanmıştır. Toplamda otuz kişi ile görüşme gerçekleşmiş, bölgeye ilişkin gözlemlerde bulunulmuştur.

Kartopu yönteminde ise çalışmanın konusu ile doğrudan ilişkilendirilmiş bir kişi referans olarak seçilir, diğer kişilerle de referans noktasında bulunan kişi aracılığı ile iletişim sağlanır. Süreç zorunlu olarak kendini tekrar eder ve katılımcılar araştırmacıları yönlendirir. Bu şekilde de örneklem büyür.

Mülakatlar “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” ve “kartopu yöntemi” ile gerçekleşmiştir. Görüşme sırasında konuşulan kişilerin referansı sayesinde farkı

kişilere ulaşılmış veriler doyum noktasına ulaşp, yanıtlar tekrara düşünce mülakatlara son verilmiştir. Katılımcılara deprem anında yaşadıkları ile ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmiş, 30 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler 30-60 dakika sürmüş, ses kaydına alınmış ve yazıya dökülmüştür. Katılımcıların kimliği çalışmada gizli tutulmuş, kodlama yapılarak çalışmada yer verilmiştir.

Araştırmanın geçtiğı bölgede yaşanan zorluklardan söz etmek gerekirse, katılımcıların travmatik etkiyi üzerlerinden henüz atmamış olmamaları, sorulara cevap verirken ara ara ağlamaları fakat görüşmeye devam etmek istemeleri, bu nedenle görüşmeye ara verme zorunluluğı yaşanan zor anlar olarak belirtilebilir.

1. AFET SOSYOLOJİSİ

İçinde bulunduğumuz çağda dünya doğal afetler kadar insan yapımı yıkıcı afetler geçidine sahne olmaktadır. Deprem, küresel ısınma, kuraklık, sel, salgın gibi çok sayıda afet meydana gelmekte, insan hayatını etkilemektedir. Bu durum kişilerin hem doğa ile ilişkisini sorgulamasına hem de küresel ve ulusal tedbirler alınması gerekliliğini göstermektedir. Sonrasında ise afetzedelerde varoluşsal kaygılar ortaya çıkabilir. Bununla birey kendisini, çevresini ya da Tanrı'yı sorumlu tutmaya, suçlama stratejisine yönelebilir (Peker, 2002, s. 249). Ancak kişilerin afeti sorgulaması, suçlama stratejilerine yönelmesi ya da alınan önlemler felaketlerin yaşanmasına engel olmamaktadır. Önlemler yıkıcı sonucu aza indirmek için alınmaktadır.

Kolombiya Üniversitesin 'de doktora öğrencisi olan Samuel Henry Price "Felaket ve Toplumsal Değişim" adlı çalışması ile afet sosyolojisi adına çalışma gerçekleştiren ilk kişi olmuştur (Peek vd, 2021, s. 221). O günden günümüze kadar pek çok sosyolog bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Tanım olarak "afet" toplumların veya daha büyük alt birimlerinin (topluluklar veya bölgeler gibi) zarar gördüğü, kayıplara uğradığı ve rutin işleyişlerinin bozulduğu bir olaydır (Peek vd, 2021, s. 221). Afet durumlarında toplum ve acil müdahale kurumları afetzedelere yardım etmek için bir araya gelir ve bu nedenle topluluk ihtiyaçlarına yapılan vurgu sonucu bireysel özerklikler kaybolur (Peek vd, 2021, s.221).

Çalışmanın bu başlığı altında, afet sosyolojisi ve risk kültürü kavramlarına değinilmiştir, afet sosyolojisi metodolojik olarak açıklanmış, alan yazındaki çalışmalara yer verilmiştir. Afet sosyolojisinin alt başlıklarında dayanıklılık ve dirençlilik kavramlarına da yer verilmiştir. Daha sonra riskler ile yaşadığımız dünyada tedbirlerin önemini literatür doğrultusunda inceleyebilmek adına Ulrich Beck'in temellerini oluşturduğu risk kültürü kavramı açıklanmıştır.

1.1. Afet Sosyolojisinin Metodolojik İnşası

Sosyoloji bilimi toplumsal yaşamı, bireylerin birbirleri ile ilişkisini, toplumsal düzenin kişiler üzerindeki etkisini temel aldığı bilinmektedir. Ek olarak sosyoloji hem afet öncesi hem de afetlerden sonra yaşananları gündemine almış bir bilimdir. Şiddetine ve etki alanına göre doğal afetler toplumsal hayatı etkilemektedir. Bu

nedenle de sosyolojinin yaygın araştırma konularından birileri de afetlerdir. Kişilerin doğa ve çevre ile olan ilişkilerinde, toplumsal boyutunu kapsayan süreçlerde, afetler önemli bir konuma sahiptir. Özellikle son yıllarda afet sosyolojisi dünya genelinde doğa, insan kaynaklı ve teknolojik olayların insan hayatını nasıl etkilediğini araştırdığı bir sosyoloji alt disiplini olarak önemli ölçüde gelişme gösterdiği bilinmektedir (Yılmaz, 2021, s.195).

Afetler insan ve toplum hayatında çeşitli travmalar yaratabilen önemli yıkımlardır. AFAD afetleri, ekonomik, fiziksel ve sosyal yönden insan hayatını ve toplum düzenini etkileyen, insan faaliyetlerini aksaklığa uğratan ve çözüme dair arayışların yıkandığı durum olarak tanımlamaktadır (AFAD, 2015). Başka bir ifade ile afet, insanın doğa ile mücadelesi ile günlük hayat rutinlerini ve geleceğe dair planlarını etkileyen, küresel düzeyde de tehdit sayılabilecek bir süreçtir. Afetin ortaya çıkma nedeni ve gerçekleşme sürelerine göre afet çeşitliliği değişiklik göstermektedir. Örnek verecek olursak, deprem sel gibi afetler saniyeler içinde gerçekleşip, toplumsal hayatı yerle bir ederken kuraklık iklim krizi gibi afetlerin gerçekleşmesi uzun zaman almaktadır.

Afet gerçekliğinin ortaya çıkışı, insanların doğayı tahakküm altına alması ve doğayı çıkarı için kullanması sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanların doğaya hükmetmesi insanların kültürel kodlarına yerleşerek bir sonraki nesillere aktarımı ile toplumsal boyuta ulaşmıştır. (Can, 2020, s. 15). Bu nedenle sorunlar insan ve toplum ile doğrudan ilişkilidir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl her ne kadar teknoloji çağı olsa da doğal afetlerin artış gösterdiği ve yıkıcı sonuçlara yol açtığı bir dönemdir. Afet alanında yapılan çalışmalar özellikle yıkıcı etkisinin hissedildiği afetler toplumda düzenin değişmesine yol açabilir. Afetler sonucu yaşanan ani değişimler sonucunda toplumsal yapıda değişiklik oluşması, rutin düzenin bozulması ve toplumsal hayatta sergilenen davranışların değişimine yol açmaktadır. Sonuç olarak da iyileştirme eylemi toplumsal dirençlilik kavramı bağlamında önem kazanmaktadır. Afet süreci boyunca uygulanan müdahaleler ve yapılan iyileştirme çalışmaları olası afetler için de bir hazırlık durumudur. Doğa olaylarının afete dönüşmesi, afeti önlemede eksiklik ve afet durumu oluştuktan sonra müdahalelerin bir plan dahilinde ilerlemesi

sonucunda oluşmaktadır. Toplumlarda afetin etkileri, sosyo-demografik, sosyo-ekonomik, psiko-sosyal ve sosyo-politik açıdan ortaya çıkar ve toplumun bu alanlarda yetersiz olması da afete yönelik toplumsal direncin azalmasına neden olur (Fırat, 2020, s.168). Sonuç olarak toplumda ortaya çıkan olumsuz etki toplumun yapısını etkilediği için afet sosyolojinin konusu haline gelmektedir.

Afetler herkesin hayatını eşit derece etkilemez. İnsanların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, medeni hali, dili, dini ve etnik kökeninde oluşan farklılıklar her grupta afetin etki boyutunu değiştirebilmektedir. Bu durum sosyo-demografik etkileri meydana getirmektedir. Yaşanılan afet sonucu hayatına devam etmek zorunda olan insanlar göç etmek zorunda kalabilir. Yaşanılan göç sonucunda da göç edilen yerde dil, kültür ya da dini yönden farklılıklarına bağlı da ötekileştirilebilir. Yaşanılan afet sonucunda da afetzedelerin, eğitim süreçleri yarıda kalabilir. Sonuç olarak afet sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar, afet sonrası yaşanılan tüm bu durumların, afet sonrası sürecin farklı boyutlarını ele alarak inceleyerek, afetin sosyolojik bakış açısını oluşturmaktadır.

Afetlerin toplumsal boyuttaki sonuçlarını araştıran ve anlamaya çalışan bir alt-disiplin olan afet sosyolojisi, afetlerin toplumlar üzerindeki derin etkisinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Afet sosyolojisinin temel amacı toplumların afetler karşısında verdiği tepkiyi incelemek, nasıl dayanıklılık geliştirdiğini toplumsal yapıları nasıl etkilediğini değerlendirmektir. Afet sosyolojisi, afetlerin etkilerini, sivil toplum ve resmi yardım kuruluşlarının rollerini, doğa-insan ilişkisini, siyasi otoritelerin yönetim ve kriz müdahalesini, ekonomi, din, siyaset gibi sosyal kurumlara etkiyi, ekolojik sistemle etkileşimi, psiko-sosyal durumları araştırıp incelemektir. Başka bir ifade ile toplumsal yaşamın kişiler üzerindeki etkisinin incelenmesi gibi, afetlerin toplumsal boyutunun analiz eden disiplin afetlerin kişilerde bıraktığı etkiyi incelemekte toplumsal boyutu analiz etmektedir. Dolayısıyla afet sosyolojisi afetlerin nedenlerini, önleme çalışmalarını, afet sonrası çalışmaları inceleyen sosyal bilim dalıdır. Bu bağlamda afet sosyolojisi, insanların afetler karışığında yaşadıkları deneyimleri, afetlere karşı verilen tepkileri sosyal bir çerçeve içinde inceleyerek toplumsal etkileri değerlendirmeye odaklanmaktadır (Şahin ve Bilik, 2024, s.80). Afet sosyolojisinin, çalışmaların ne zamandan itibaren odak

noktası olduğunu değerlendirmek adına bir sonraki bölümde afet sosyolojisinin tarihçesi incelenmiştir.

1.1.1. Afet Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı

Afetler, aynı anda ortaya çıkan ve kısa zamanda küreselleşen çok sayıda problemin sosyal hayatta yayılmasını ifade etmektedir. Doğal Afet olarak nitelendirilen hiçbir durum yoktur ki toplumsal hayatı etkilememiş olsun. Ancak afetler toplumda herkesin hayatını eşit bir biçimde etkilemez. Başka bir ifade ile afetler toplum içinde eşitsizliklerin varlığını göstermektedir.

Afetler ile ilgili sosyologların ilk bulgularından biri, insanların afet durumlarda normal davranmadıklarıdır. Bunun nedeni günlük, tekrar eden düzenin bozulması ve yeni bir durum ile toplumun karşı karşıya olması olduğu düşünülmektedir. Bu olağan dışı durumda, toplum normları ve değerler gibi kültürel unsurların en azından bir kısmı anlamlarını yitirirken, eylemler için bir rehberin ortadan kalktığı bilinmektedir. Bunun dışında kontrol ve dış denetimin zayıflaması toplumun kültürüne uygun hareket etmemesine sebep olabilir. Sosyal ilişkilerin önemi de tam olarak bu durumda belirlenmektedir.

Sosyologların, son otuz yıla kadar afet sosyolojisi alanında günümüze göre az çalışma yapmasının sebebi, sosyal bilim yahut sosyoloji hakkında oluşan yanlış kanılardan kaynaklanmaktadır. Çok sayıda sosyolog insan bilgisinin bu alanda insan etkinliklerini tekrar eden kalıpların incelendiği ve afetin tekrarlayan kalıplara neden olduğu istikrarla çeliştiğine inanmaktaydı. Onların bakış açısına göre afet sosyolojisi, varlığı ve sosyal hayatın normal akışı ile çalışmakta, gerçekleştikten sonra sosyal hayat bozulmakta, kaos oluşmakta sosyal yapı bozulmakta sosyal düzenin yerine düzensizlik meydana gelmektedir (Dynes, 1987, s. 13). Bu inanış doğrultusunda afet sosyolojisi dalı 1950'lere kadar ortaya çıkmamıştır.

Alan ile ilgili, Kanada'nın Scotia eyaletindeki Halifax kentinde 1917 yılında, mühimmat gemisinin patlaması sonucu yapılan ve olaydan sonra insanların tutum ve davranışlarını araştırmaya yönelik yapılan çalışma konu ile ilgili yapılmış ilk incelemelerden biridir. Bu çalışma sosyolojik ve psikolojik olarak olayı değerlendirmiştir. Prince'in yaptığı araştırmanın en dikkat çekici bölümü, yaşanan

patlamadan sonra durumun normalleşmesine kadar geçen süreci kapsamaktadır (Peek vd, 2021, s.221). “İnsan ve toplum afette” isimli 1942 yılında Pitirim Sorokin’in tarafından gerçekleşen afet sosyolojisinin teorileştirmesi alanında yapılan çalışmalara ilk araştırmalardan kabul edilmektedir. Sorokin yaşadığı çağı acı ve sefalet çağı olarak tanımlamaktaydı. Sosyolojinin de böylesi önemli konular ile ilgilenmesi gerekliliğini düşünmekteydi. Sorokin’e göre afete maruz kalan kişilerin psikolojik ve zihinsel süreçleri, sosyal organizasyonu, davranışı ve kültürel hayatında yaşadığı afetin etkisi kalmaktaydı (Ghanbarlou, 2023, s.347). Felaketler insanları etkilediği durumda afet olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda afetlerin sosyoloji ile ilişkilendirilmesi ve sosyolojik boyutlarının ortaya çıkarılmaya çalışılması afet sosyolojisinin gelişimini sağlamıştır. Ülkemizde ise bu alan 1990’larla birlikte 1999 Marmara Depremi sonrasında gelişim göstermeye başlar.

1.1.2. Sosyolojik Perspektiften Türkiye’de Afetler ve Afetler Üzerine Araştırmalar

Türkiye’de afetlerin sosyolojik olarak değerlendirilmesi ve çalışmalara konu edilmesi oldukça yenidir. Deprem kuşağında bulunun Anadolu’da, yüzyıllar boyunca çeşitli depremler meydana gelmiş, bu depremlerde çok sayıda insan can ve mal kaybına uğramıştır. 1939 yılında gerçekleşen Erzincan depremi, 1999 Marmara ve son olarak 2023 yılında gerçekleşen Kahramanmaraş depremleri Türkiye’de yaşanan depremler arasında yıkıcı sonuçlar yaratan depremlerdendir. Bu depremler demografik, ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan da ülkede büyük değişimlere neden olmuştur.

Türkiye’de afet sosyolojisinden bahsedildiğinde depremlerin ön plana çıkması, Türkiye’deki afet sosyolojisi alanında özellikle deprem konusunun gelişmesine neden olmaktadır. 1999 Marmara depreminden sonra çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi, çok sayıda evin yıkılması ve insanların göç etmesinden sonra Türkiye’de afet yönetimi, afetler ile ilgili bilimsel çalışmalar yürütülmüştür. Marmara depremi bu çalışmaların başlangıcında öncü niteliğinde sayılmaktadır. Özellikle Türkiye’de afet ve toplum ilişkisi Marmara depreminden sonra çalışmalarda konu edilmeye başlamıştır (Yılmaz, 2021, s. 200)

Türkiye’de afet sosyoloji alanı ile ilgili yapılmış çalışmalar genel olarak afet toplum ilişkisi, devlet ve sivil toplumun afete müdahale kapasitesi üzerine eleştiriler, afet sonrası dayanışma ve iş birliği, afet ve türlerinin sosyolojik incelenmesi, toplumun afet süreci yaşadığı toplumsal travma ve toplumsal değişim, afetin dezavantajlı gruplar üzerinde etkisi, afet sonrası iç göç ve afete ilişkin sosyal politikalar ve afetzede olma süreci ile ilgili deneyimler konu olarak ele alınmıştır.

Yapılan bir araştırmada, Türkiye’de depremin sosyal boyutuna ilişkin literatürde bulunan araştırmaların %39’unun Marmara depremini takip eden ilk beş yılda yapıldığı %60’ının Marmara Bölgesi, %34’ünün ise Van üzerine yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Açıkalin, 2018, s, 91-92). Düzce’de yapılan bir çalışmada ise Düzce’de yaşanan depremten beş yıl sonra gerçekleşmiş, katılımcıların deprem deneyimi ve beraberinde değişen toplumsal hayat incelenmiştir. (Kümbetoğlu vd, 2007).

Afet sosyolojisi 2019’da başlayan dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ile ilgili yapılan çalışmalar da literatürüne eklenmiştir. Salgın hastalıklar hakkında yapılan çalışmaların da artış gösterdiği bilinmektedir. Pandemi döneminden sonra, konu ile ilgili yazılmış “Virütik Sosyoloji” isimli çalışma virüsün tıbbi ve biyolojik zararlarının dışında virüsün toplumsal boyutuna değinmiştir. (Cevizoğlu, 2021). 2020 yılında gerçekleşmiş, Covid-19 salgınının sosyolojik boyutunu incelemek üzere yapılmış bir diğer çalışmada normalleşme süreci, salgın sonrası normalleşmenin nasıl olacağı değerlendirilmiştir (Karakaş, 2020). Dünyada da salgından sonra sosyoloji alanında çalışmalar artış göstermiştir, 2020 yılında gerçekleşmiş, salgına ilişkin acil durumlar, duygular ve felaketler üzerine sosyolojik ve antropolojik bakış açıları üzerine çalışma gerçekleşmiştir (Wuopulos, 2020). Covid-19 pandemisinin konusu olduğu, felaketlerin yükselişine odaklanan bir başka çalışmada ise salgın hastalıkların felaket boyutuna ulaşması, toplumu etki altına alması incelenmiştir (Yamori, ve Goltz, 2021).

Bir sonraki alt başlıkta Türkiye’de afet alanı ile ilgili yapılmış çalışmalara literatür doğrultusunda yer verilmiştir.

1.1.2.1. Türkiye’de Afet Çalışmaları

Görece yeni bir alan olan afet sosyolojisi alanında dünyada yaklaşık son 50 yıldır çalışma yapılmaktadır. Afet ile ilgili yapılan çalışmalar, afetler sırasında sosyal ağların yardımlarının, resmi ve sorumlu kuruluşların yardımlarından çok daha etkili ve hızlı olduğunu göstermektedir. Yardım kuruluşların bölgeye, çevreye, yardıma ihtiyacı olan binaya ulaşmakta güçlük çektiği, bölgeye aşına olmaması kaynaklı daha çok zamana ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Sosyal ağların üyelerinin ise birbirlerini daha hızlı bulduğu bilinmektedir. Afet sosyolojisinin kurumsallaşması bu bilgilere ek olarak Curran Talley, Friens, Frederick Bettes gibi düşünürlerin çabaları ile meydana gelmiştir. Düşünürler, felaketi çevrenin ihtiyaçları ve organizmanın tepkisi arasındaki dengesizliğin sonucunda psikolojik ve sosyal stres etkeni olarak değerlendirmektedirler. Ek olarak afetin zararlarından en önemli olanının toplum için bir tehdit olarak görünen sosyal hizmet bölümünün çökmesi veya sosyal denge ve uyumun bozulması olarak görmektedir (Ghanbarlou, 2023, s. 347).

Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili çalışmalar Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmektedir. AFAD aracılığı ile tanımlanmış 31 çeşit bulunmaktadır. Bu afetlerin 28 tanesi meteorolojik ve doğa olayları ile ilişkin afetlerdir. Türkiye’de en sık rastlanan afetler meteorolojik afetlerdir. Orman yangınları, sel, don, taşkın, dolu, kuraklık, şiddetli yağış olarak bilinmektedir. Ancak Türkiye’de afet kavramı deprem ile ilişkilendirilmektedir. Bunun nedeni depremde yaşanan can kaybının ve yıkıcı etkinin yüksek olması, coğrafi konum itibari ile Türkiye’nin deprem kuşağı üzerinde yer alması ve deprem ile sık sık karşı karşıya gelmesi olabilir.

17 Ağustos’ta meydana gelen Marmara depreminde 17.480 kişinin hayatını kaybetmiş, 43.953 kişinin de yaralandığı tespit edilmiştir. 2007 yılında yapılmış çalışmaya göre yaşanan deprem 675.000 kişinin evsiz kalmasına, 15 milyonluk nüfusun etkilenmesine ve tahmini 13 milyon ABD doları tutarında ekonomik kayba yol açtığı bilinmektedir. Marmara depremi, Türkiye’de yaşanan yıkıcı etkisi en büyük afetlerden biridir (Ergünay, 2007, s.2). Bu nedenle Türkiye’de afet sosyolojisi araştırmaları ağırlıklı olarak 1999 Marmara depremi sonrasında yaşanan toplumsal travmanın psikolojik boyutlarına değinilmiştir. Ayrıca çalışmalarda, devletin ve sivil

toplumun müdahale kabiliyetine yönelik eleştirilere de odaklanmıştır. Ağır can kayıplarına ve ardından maddi hasara neden olan 1999 Marmara depremi sonucunda yapılan sosyolojik araştırmalar, deprem ve toplum arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi üzerinedir.

Türkiye’de afet sosyolojisi alanında ortaya çıkan çalışmalarda depremlerin etkisi dikkat çekmektedir. 2000 yılında Bozkurt tarafından kaleme alınan Deprem ve Toplum isimli kitap, Marmara depreminden hemen sonra yazılmış bir eserdir. Çalışmada deprem ve sonrasında meydana gelen örgütlenmeler, bürokratik süreç ve rasyonelleşme kavramlarına değinilmiştir (Üsküp, 2024, s. 62-63)

Doğu Marmara Depreminin Sosyolojik Araştırması: Hasarları Azaltma ve Toplumun Depreme Hazırlıklı Kılma isimli çalışma Kasapoğlu ve Ecevit tarafından 2001 yılında gerçekleştirilmiş, Marmara Depreminin toplumsal sonuçlarından bahsedilen bir çalışma niteliğindedir. Ayrıca çalışmada afet bilinci kavramından da söz edilmektedir (Kasapoğlu, Ecevit, 2001).

Sosyolojik Açıdan Deprem ve Din başlıklı 2016 yılında yayınlanan kitapta, Van Deprem’inden sonra afetlerin insanlar üzerinde oluşturduğu toplumsal negatif etkiye dair konular anlatılmıştır (Duman, 2016).

Konu ile doğrudan ilgili bir başka kitap ise Kayhan Delibaş’ın Risk Toplumu isimli kitabıdır. Doğal afetlerden yıkıcı etkisi büyük olan depreme odaklanılan kitapta geniş bir coğrafyada nicel bir araştırma yapılmış, afet riskine ilişkin sorunlara değinilmiştir (Delibaş, 2015).

Türkçe literatürde, başlıkta “afet sosyolojisi” terimini kullanan ilk telif eserin, Çağlar Akgüngör’e air 17 Ağustos 1999 Depreminde İki Çimento Fabrikası: Bir Afet Sosyolojisi Çalışması (2008) isimli kitap olduğu bilinmektedir. Kitap, 1999 Depreminin sonrasından sonra İzmit’te kurulmuş iki fabrikanın gördüğü zararı ve bu zararın hane halkı ile çalışanların yaşadıkları bölgeye yansımalarından bahsedilmektedir. Çalışmada, afetzedeler ile saha çalışması yürütülmüştür. Buna ek olarak, acil durum, risk, tehlike gibi konulardan da söz edilmiştir. Ek olarak sonraki afetler için işletmelerin alması gereken tedbirlerden kitabında bahsetmiştir (Akgüngör, 2011)

2006 yılında Köse ve Küçükcan tarafından yapılan Düzce depremini yaşayan afetzedeler üzerine yapılmış çalışmada, Türkçe literatürde afet ve dindarlık ilişkili ilk eser niteliği taşımaktadır (Köse, Küçükcan, 2006)

Doğal afetler toplumun hayatını doğrudan etkilediği için her afet sonrası yapılan toplumsal düzen ile ilgili çalışma, araştırma afet sosyoloji alanına örnek teşkil edebilir. Türkiye’de aşırı yağış alan bölgelerde belirli aralıklarla sel afeti de meydana gelmekte, yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. 2015 yılında Artvin’in Hopa ilçesinde sel meydana gelmiş, bu selin toplumsal etkilerini mağdurların gözünden inceleyen bir çalışma 2017 yılında yapılmıştır. Mağdurlar selin zararlı etkilerinin sebebi, altyapı eksikliği ve yanlış yapılaşma olabileceği ifade etmiş, araştırma bu şekilde bulgulanmıştır (Eryılmaz ve Kayış, 2017).

Afet sosyolojisinin çalışma alanlarından biri de toplumsal cinsiyet kavramıdır. Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın adlı kitap, Ankara’da 2007 yılında yaz aylarında yaşanan su kesintisine bağlı kuraklık riski kapsamında ele alınmış, 2010 yılında literatüre eklenmiştir. Kitapta kadınların afet tehlikesi alanında zarar görme ihtimallerinin yüksek olduğu, kadınların dezavantajlı olduğu, sürdürülebilir afet yönetiminde kadınların aktif bir şekilde var olması gerekliliğini anlatmaktadır (Odabaş, 2010).

2019 ve 2020 yıllarında afetler konusuna farklı disiplinlerin de katkısı olmuştur. Bunun dışında derleme ve literatürdeki telif eserler afet sosyolojisinin son dönemlerde dikkat çeken afet yönetimi konusuna odaklanmıştır.

Gerek coğrafi konumu gerek ise iklim krizinin sebebi ile artış gösteren sıcaklıklardan sonra meydana gelen orman yangınları da afet sosyolojisinin çalışma alanına girmektedir. 2022 yılında gerçekleşmiş orman yangınlarının toplumsal boyutunu incelemek adına yapılmış çalışmada 2021 yılında gerçekleşen Antalya-Manavgat yangınından söz edilmektedir. Çalışmada yangına müdahale, mücadele toplumsal işbirliği dayanışma ile ilgili bulgular elde edilmiştir (Kolukırık vd. 2022).

İklim krizi küresel bir sorun olmak ile beraber, tehlike arz etmektedir. İklim değişikliği ve küresel ısınma alanında yapılmış çevre ve afet sosyoloji bağlamında incelenen 2018 yılında gerçekleşen bir çalışmada kavramsal ve kuramsal açıdan bir değerlendirme konu ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (Odabaş, 2018).

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını ile gündemde yerini koruyan afetler, bilim kurucularından bu yana teorik ve metodolojik açıdan ele alınan olaylar olarak bilinmektedir. 1920'lerden bu yana afetlerin toplumda uğradığı değişim afet sosyolojisi literatürünü oluşturmuştur. Salgının sosyolojik boyutuyla ilgili yapılan çalışmalar da afet sosyolojisinde yapılmış çalışmalar arasına girebilir niteliktedir.

Afet sosyolojisi alanındaki çalışmaların konusu içine son yıllarda risk yönetimi, afet yönetimi, afet yönetiminde sosyolojik bakış başlıklarında çalışmalar yer almaktadır. Örnek ile açıklamak gerekirse 2021 yılında yayınlamış bütünsel afet yönetimi ile ilgili sosyolojik bakış konu başlıklı çalışmada, bütünsel afet bakışına değinilmiştir. Bütünsel olarak değerlendiren hem afet öncesini hem de sonrasına meydana gelen uygulamaların değerlendirilmesi olarak kabul edilmekte, çalışmada afet yönetiminin sosyolojik boyutu incelenmiştir (Alkın, 2021).

06.02.2023 tarihinde gerçekleşen asrın felaketi olarak değerlendirilen, 11 ili etkileyip, on binlerce can kaybına neden olan Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra da depremin toplumsal boyutunu inceleyen çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genel itibari ile yıkımın diğer bölgelere göre daha fazla sayılabilecek durumda olduğu, Hatay, Kahramanmaraş ve Nurdağı bölgelerinde gerçekleşmiştir. Bu çalışma ise konum itibari ile bu bölgelere çok yakın denilebilecek mesafededir. Osmaniye'nin tercih edilmesinin sebebi, şehir içinden aktif fay hatları geçmesi, yıkımın ve can kaybının nüfusuna göre fazla denilecek seviyede olması ve son olarak çalışmalarda, gündemde kendinden çok söz edilmemesi şeklinde belirtilebilir.

Türkiye'de afet sosyolojisi konusuna değinen tezlerin yalnızca sosyoloji anabilim dalına ait olmadığı, kamu yönetimi, siyaset bilimi, sosyal hizmet, afet yönetimi anabilim dalında da yazıldığı tespit edilmiştir. Afet sosyolojisi alanında yazılmış tezler genel olarak, psikososyal destek, gönüllülük, sosyal destek, sosyal yardımlar, gibi konulardadır. Afetin yaşandığı şehir yahut bölgedeki toplumsal değişime yönelik etkisinin de araştırıldığı görülmüştür (Alkın, 2020, s.79-81). Kahramanmaraş Depremleri sonrasında yayınlanan birçok çalışma göz önüne

alındığında Türkiye’de afetlere yönelik bilimsel çalışma ve araştırmaların gelişmeye devam ettiği görülmektedir.

1.2. Afetlerin ve Toplumsal Dayanıklılığın Sosyolojik Kökenleri

Afet deneyimi günlük hayat ritüellerinin dışındadır. Afetlerden sonra tekrarlayan düzen bozulur ve yeni bir durum ortaya çıkar. Sosyologların afetler ile ilgili bulgularından biri de insanların afet durumlarında normal davranmadıkları olmuştur. Bu alışılmamış yeni durumda toplumsal değerler anlamını yitirebilir insanların eylemleri için ortadan kalkabilir ya da tam tersi toplumsal değerlere olduğundan daha fazla anlam yüklenebilir.

Afetlerin sebeplerini, toplum üzerinde bıraktıkları etkileri, sonuçlarını ve önlenmesi için yapılması gerekenler değerlendirilirken coğrafya, ekonomi, tarih, psikoloji alanları farklı boyutlar ile inceliyorsa sosyolojinin klasik kuramları farklı açılardan değerlendirmiştir. Bölümün içerisinde; işlevselci kuram, çatışmacı kuram gibi makro yapısal yaklaşımlar ve sembolik etkileşimci kuram gibi mikro yapısal yaklaşımlar ile afet sosyolojisine, doğa insan ve toplum ilişkilerini değerlendirilirken oluşturduğu katkı bağlamında açıklanacaktır.

Sosyoloji ve sosyokültürel antropoloji gibi sosyal bilimlerde, temel olan en derinde bireysel biyolojik ihtiyaçları yerine getirme esasında ortak çareler arayarak tesis edilmiş, toplumsal kurumları ya da kurumsallaşmayı açıklamaktır. Sosyal ihtiyaçları yerine getiren, sosyal kurumların yerine getirme biçimine özellikle kararlı ve istikrarlı toplum yapısı üzerine odaklanılır (Ceylan vd., 2023, s. 22).

Afet bilim olarak tarihsel süreç içinde afetlere ve afetlerin olumsuz sonuçlarına odaklanmış olsa da yapılan çalışmalar, yakın zamanda toplumların ve toplulukların afetler meydana geldiğinde afet ile başa çıkma, uyum sağlama ve kendilerini sürdürme ve ek olarak bu tür olaylardan sonra iyileştirme yolları ve geliştirme konusunda daha iyi olmalarına olanak sağlamak için önceden olan planlı ve doğal olarak ortaya çıkan faaliyetlere de odaklanmaktadır. Dayanıklılık da toplumsal düzenin doğal bir özelliğidir. Afetin etkilerinin azalmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda kolektif yeniliğin kendiliğinden ortaya çıkması durumu olarak ifade edilebilir.

Dayanıklılığın kökleri toplumsal düzenin içinde olduğundan, toplumlar, topluluklar riski azaltma ve daha dayanıklı olma gücüne sahiptir. Gelecekte oluşabilecek felaketleri önlemede temel bir unsur olan ve gelecekteki oluşacak tehditlere karşı dayanıklılık kapasitesini güçlendirmek toplumsal güçleri daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır (Tierney, 2020, s.5-6). Afet sosyoloji ve gelişimi kuramsal bakış açısı ile incelendiğinde, işlevselcilik, çatışmacı ve sembolik etkileşimci kuramlardan bahsedilebilir.

Sosyolojide işlevselcilik toplumsal fenomenleri, toplum içindeki işlevlerine göre inceleyen bir yaklaşımdır. Emile Durkheim işlevselci kuramın öncüsü olarak bilinmekte, toplumu farklı işlevler yaparken aynı zamanda beraber çalışan birbirine bağımlı birimler bütünü olarak görmektedir. Yakın yüzyılda ise işlevselcilik Talcott Parsons tarafından geliştirilmiştir. 20. Yüzyıl sosyologları da işlevselcilik alanına önemli katkılarda bulunmuştur. İşlevselcilik yaklaşımının 1970’li yıllara kadar başka bir ifade ile yeni ve eleştirel argümanlar ile karşılaşınca kadar popülerliğini sürdürdüğü bilinmektedir (Yıldırım, 2020, s.156-157). İstikrarlı toplumsal yapıları inceleyen, işlevselci bakış açısı bireylerin, grupların ve kurumların birbirleri ile etkileşim ve dayanışma hali içinde olduğunu savunur.

İşlevselciler, yapı ve toplumun işleyişi ile ilgilenmektedir. İşlevselciler, toplumu, toplumun varlığının devam etmesi için gerekli olanları yerine getirip, beraber işleyen, birbirine bağımlı birimlerin bütünü olarak görmektedirler. İnsanların sosyalleşmesi, toplumun gereksinimlerini yerine getiren davranış ve roller içinde olmaktadır. İşlevselciler de yapının toplum içindeki davranış biçimi olduğunu belirtirler. Durkheim geleneksel toplumların iş bölümüne bağlı mekanik dayanışma ile sanayi toplumlarında ise komplike bir iş bölümüne bağlı organik bir dayanışma olduğunu ifade etmiştir. Böylelikle günümüz toplumunda iş bölümünün ilerlemesi ile eskiye göre her kişi topluma daha da bağımlı olmuştur. Bu durum da toplumsal stabiliteyi açıklayabilir (Çalışkan ve Kaya, 2021, s.1054). Ancak afetler stabiliteyi bozan durumlardır. İşlevselcilik bu durumda mevcut olan düzensizliği ortadan kaldırmak için yapılması gerekli olanın, dengesinde bozulma oluşan yapının onarılması gerektiğini belirtir. Eğer sorun çözülemezse yeni ve farklı bir düzeyde denge oluşturarak sorunu çözebilir. Mevcut düzenin korunması ile ilgilenen bu durum, afetlerin istisnai özelliğini düzeni anlamının yolu olarak görür. Düzenin

değişmesi olarak afetin incelenmesi, toplumlarının yapısını, işletişini ve normalizasyonun ne olduğunu belirtmede fikir oluşturabilir.

İşlevselci yaklaşım ile günümüzdeki afet çalışmalarının odak noktaları daha iyi anlaşılabilir. Örnek ile açıklayacak olursak; yaş, cinsiyet, nüfuz, zenginlik, din, etnik köken gibi boyutların afetlerden etkilenme ve iyileşme sürecinin incelenmesi, Marx Weber'in statü, sınıf ve güç eşitsizliklerini değerlendirdiği politik sosyolojisi ile daha kolay hale gelmiştir. Weber'e göre sosyoloji, sosyal olayları yorumlayarak anlama amacındadır. Başka bir ifade ile sosyoloji sosyal bir eylem bilimidir. İnsanların toplumsal davranışlarını açıklamaya anlamlandırmaya çalışmaktadır (Demirel, 2013, s.363). Weber'in değer ve algıların oluşması ve bürokrasinin işleyişi ile ilgili açıklamaları, afet sonrası sistemin işleyişi hakkında ve afetlere biçilen kültürel algının toplumdaki değerler ile nasıl entegre olduğunu anlamak için literatüre katkı sağlamıştır.

Çatışma kavramını pratikteki karşılığı ile inceleyecek olunduğunda; Dahrendorf toplumsal yapıların farkı ölçü ve otoritelere sahip çeşitli konumlardan oluştuğunu belirtir. Otoritenin kişilerle değil konumlarla oluşup, konumlar arasında olan çatışmanın kökeninin, hükmetme ya da boyun eğme beklentileri ile donatılan toplumsal rollerin düzenlenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Çatışmanın çözülmesi, toplum içinde olan bir takım otorite ve rollerin belirlenmesi ile mümkündür (Demir, 2017, s.5). Çatışma modelinde toplum, Kongar (1995)'a göre, birbiri ile çatışan birim ve öğelerden oluşmuştur. Toplumun değişime uğraması, bu öğelerin itici gücü ile oluşmaktadır. Toplumsal bütünlük ise toplumsal birimler ve toplumsal öğeler arasında çatışmaların ortaya koyduğu zıt kuvvetlerin dengelenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (İşeri, 2014, s. 157).

Çatışmacı kuramın görüşleri, klasik Marksizm görüşleri, yeni Marksizm görüşleri ve Marksçı olmayan çatışmacılar olarak ayrılmaktadır. Klasik Marksist kuram, Marks ve Engels'in çalışmalarına dayanmaktadır (Tezcan, 2005, s.24). Kongar (1995)'a göre çatışma modelinde iki farklı bakış vardır. İlki çatışmayı kişinin içgüdüsel bir niteliği olarak değerlendirmektedir. Çatışma bu sebepten dolayı kaçınılmazdır. Simmel ve Freud bu görüşün temsilcileridir. Diğer görüş ise çatışmanın toplum içinde grupların çıkarlarının çatışmasından doğduğunu ve bu

nedenle çatışmadan kaçınmanın olasılıksız olduğunu belirtir. Marc ve Dahrendorf da bu görüşü savunucularıdır (İşeri, 2014, s.157). Çatışmacı kuramın Marxçı olmayan tarafı ekonomi dışında olan kültürel etmenlere ve gruplar arası çatışmaya önem vermektedir.

Afetler kendi başlarına toplumun düzenini bozabilen olaylardır. Bu olaylar belirsizlikler meydana getirebilir. Toplumsal düzenin yıkıldığı, toplumsal çözülmenin yaygınlaştığı afet durumlarında “yabancılaşma” ve “güç çatışması” yaşanmaktadır. Böylelikle afet sonrası dönemin toplumun yeniden inşa edilmesi aşamasında gruplar arası dinamikleri bilmek ve mevcut çatışmaları bu anlamda ilişkilendirmek önem arz etmektedir. Toplumsal eşitsizlikten kaynaklanan çatışmaların kaos değil dayanışma da yaratabildiği ve bu durumda değişimin gerçekleştirildiği bilinmektedir. Afet süreci toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelmesini, toplumun farklı kesimlerindeki bireylerin örgütlenmesini ve toplumsal dayanışma sergilemesini etkilemektedir.

Çatışmacı kuramın eşit olmayan toplum yapısını analizi, günümüzdeki sosyoekonomik sistemin başka bir ifade ile kapitalizmin açıklandığı bir yöntemdir. Kapitalizmin işleyişini bilmek afetlerin meydana getirdiği sonuçları anlamamızı sağlar. Bu sonuçlar sosyoekonomik koşulların içinden geçmektedir. Kapitalizmin kentsel mekanı düzenleme şeklinin bilinmesi afetler ile kentsel politikaların arasında gerçekleşen bağın keşfedilmesini sağlar. Başka bir ifade ile küreselleşmenin dünyada bilinen zengin Kuzey ve fakir Güney kutuplaşmasını derinleştirip, toplumların afetlerden nasıl etkilendiği, aralarında nasıl farklılıklar olduğu anlaşılabilir. Örnek ile açıklamak gerekirse bilinen güneydeki ekonomik sermayenin düşük olduğudur. Bu ekonomik sermaye düşüklüğüne bağlı sosyal ve kültürel sermaye de çevre sıkıntıları ile baş etmede yetersiz kalmakta, bölgede istikrarsız politikalar gelişmektedir. Bu durum da toplumun dejenerasyonu artırabilir (Odabaşı, 2018, s.440) Bu örnek çerçevesinde değerlendirildiğinde şu sonuçlara varılabilir. Afetlerin herkesin başına gelmediği, bir diğeri ise afetler toplumun her kesiminin başına gelse dahi herkesi eşit olarak etkilememesidir. Bunun nedeni olarak da toplumdaki iktidarın ve güç ilişkilerinin afeti karşılama ve afetten çıkma sürecini etkilediği söylenebilir.

Mikro sosyolojik bir akım olan Sembolik Etkileşimci Yaklaşım, Amerikan sosyoloji geleneğinin yansıması olarak, 19. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Sosyal psikoloji alanındaki çalışmaların etkisinde olan sembolik etkileşimci yaklaşım, George Hebert Mead ve Hebert Blumerin çalışmaları ile şekillenmiştir (Gökulu, 2019, s. 174) Sembolik etkileşimci yaklaşım gündelik hayattaki ilişki şekillerinin sosyolojik analiz açısından verimli ve zengin bir içeriğinin içinde barındığını belirtmektedir. Bu görüşün savunucularına göre bireylerin mikro ilişki ağları ve bu ağların içinde etkileşim biçimleri dünyaya karşı algıların oluşmasında öneme sahiptir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, toplumsal ilişkileri anlamaya yönelik bir girişim, bu mikro etkileşimin ortaya çıkan anlamlarını incelenmesi gerekmektedir. Sembolik etkileşimci yaklaşım, salt olarak anlamların etkileşimsel bağlam içerisinde ortaya çıktığını öne sürmez (Gökulu, 2019, s. 175). Bireyin kim olduğunun ortaya çıkması belirleyen benlik algısı sembolik etkileşimcilere göre kurulan etkileşim sonucunda şekillenmektedir. Kuram temel olarak, insanların geniş bir simgesel evrende yaşadığını, birbirleri ile etkileşimlerinde ortak paydada buluştukları simgelerin ve anlamların önemli olduğunu belirtmektedir. Din, simge ve anlamların değişimi ve dönüşümü ile dikkat çeken bu yaklaşımda diğer kuramlardan farklı olarak geniş toplumsal örgütlenmelerin dışında hem tek hem de bir arada bulunan bireyler arası karşılaşmaların etkileşimlerin detayları önemlidir. Toplumda tarihsel olarak oluşan ve kültürel anlamlar ile kişilerin devamlı etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan öznel anlamlandırmaları ve etkileşimleri, bakış açılarını yaşamlarını ve davranışlarını şekillendirmesi adına önemli olduğu bilinmektedir.

Afet sosyolojisi, afetlerin yalnızca fiziksel zarar üreten doğa olayları olmadığı konusunda kişisel ve toplumsal faktörleri anlamak açısından farkındalık oluşturmaya adına fırsat oluşturmaktadır. Sembolik etkileşimci sosyolojik bakış açısı, oluşan farkındalığın yanında afet sırasında ne olduğu kadar kişilerin sosyal hayat içinde kendi kişisel dünyalarında nasıl anlamlandırıldığı ve afetlerin hangi insanlar etkileşimine zemin hazırladığı süreç içinde önem kazanmaktadır. Kişisel belirli semboller aracılığı ile deneyim oluşturdıkları çevrelerinde, afetten kaynaklanan toplumsal değişimin gidişatını, nasıl algı oluşturdıklarını ve süreci anlamlandırırken olayların kendi gözlemlerinden okunabilir hale gelmesini, toplumsal açıdan yaşanan

değişimin sosyolojik analizi açısından önemli olduğunun bilinmesidir (Çepni, Demirkazık, 2023, s. 890).

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, afetin yıkıcı etkisinin üzerinde bahsedilen üç temel kuramın da etkili olduğu görülmüştür. İşlevselci kuramda sözü geçen yaş, cinsiyet afetlerden zarar görme boyutunu etkilediği, çatışmacı kuramda geçen, eşit olmayan toplum yapısının afetin sonuçlarını etkilediği ve mikro sosyolojik bir kuram olan sembolik etkileşimcilik kuramında geçen afetlerin toplumsal oluşu ve anlamlandırma için farkındalık oluşturulması gerekliliği araştırma bulguları ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Ancak çalışmaya en yakın olan kuramın işlevselcilik olduğunu söylemek gerekmektedir. Sebebi ise araştırmanın sorunsallarından biri olan yaş değişkenine bağlı felaketi anlamlandırma sorusunun işlevselcilik kuramı ile doğrudan ilişkili olduğunu söylemek yanlış bir görüş olmamalıdır.

Afetlerin ve toplumsal dayanıklılığın kökenleri kuramsal bir bakış ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Bir sonraki bölümde afet sosyolojisi alanında sık tartışılan kavramlara ve çalışmaya rehberlik eden kuram/kavramlar açıklanmıştır.

1.3. Çalışmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi

Görece yeni bir alan olan afet sosyolojisi alanında sık tartışılan kavramlara bu başlık altında değinilmiştir. Kırılganlık, dayanıklılık, risk, korku kültürü, felaket kapitalizmi, afet sosyolojisi alanında daha önceden yapılmış çalışmalarda sıkça tartışılmıştır. Bu kavramlar çalışmanın kuramsal çerçevesine ve araştırmaya rehberlik etmiş, araç kutusu olarak kullanılmıştır.

1.3.1. Kırılganlık

Kırılganlık ve dirençlilik, bireyin ya da toplumun şoklarla, yavaş veya ani değişimlere verdiği tepkiyi anlamaya yönelik birbiri ile ilişkili ancak birbirinden farklı iki yaklaşımı temsil etmektedir (Miller vd., 2010, s.2). Afet sosyolojisi bağlamında ele alındığı zaman bu kavram toplum refleksini değerlendirme önemli bir ölçüttür.

Kelime anlamı olarak, kırılgnlık; hassas olma, bir duruma karşı hassasiyet gösterme, mevcut yapının korunmasında kritik bir konumda olması gibi çeşitli anlamlara sahiptir. Fakat kırılgnlığın sosyal anlamı belirli bir sistemin içinde olduğu yapısına atıfta bulunur. Temel parametreleri sistemin maruz kaldığı stres düzeyi, hassasiyeti ve uyum derecesi olarak bilinir. Bu bağlamda kırılgnlık herhangi bir sistemin olası risk ya da tehdit ile karşılaşması durumunda mevcut yapısının değışmesi, tehlike içinde olması ya da afete dönüşmesi anlamındadır (Cutter vd, 2008, s.599).

Kırılgnlık bir sisteme, bir şeye tanımlanabildiği gibi insan gruplarına göre de tanımlanabilmektedir. Örnek ile açıklandığında, kadınlar, bazı etnik gruplar, mülteciler, engelliler, yaşlılar kırılgn grup olarak değerlendirilebilir. Bu grupların kırılgn olarak adlandırılmasının sebebi içinde bulunulan sistem içinde dezavantajlı bir grupta olmasından kaynaklanmaktadır. Topluma katılım, dışlanma, damgalanma, yaş ve cinsiyete göre eşitsizlik gibi olgular kırılgnlığa sebep olabileceğinden dezavantajlılıkla bağdaştırılabilir (Arık ve Taş, 2020, s.8).

Sosyal kırılgnlık bakış açısından riskin, dezavantajlı olmanın ya da tehlikenin daha geniş toplumsal siyasi ve ekonomik sistemler içinde üretildiğini belirtmektedir. Başka bir ifade ile bu perspektif, sosyal yapının hayat koşullarını, kaynaklara erişimi ve sosyal korumaları nasıl şekillendirdiğini anlamak için bir araç sağlamaktadır (Campbell, 2016, s, 36-40). Bir toplumun kırılgnlık düzeyi politik ya da sosyal sistemin işleyiş biçiminden etkilenebilir. Yani sosyoekonomik özellikler toplumun sosyal kırılgnlığı etkileyebilmektedir.

Afetler ile kırılgnlık arasında bir ilişki olmasının sebebi ise sosyal koşulların kırılgnlığı etkilemesi olabilir. Afetin etkileri toplumda günlük sosyal etkileşim, toplumsal tabakalaşma tarafından belirlenebilir. Buna göre de kırılgnlığı belirleyen faktörün afetin kendisi olmadığı, sosyal ilişkilerin ve güç ilişkilerinin olduğu sonucuna varılabilir. Bu perspektiften değerlendirildiğinde, sosyal ve ekonomik olarak diğer toplumlara nazaran marjinalleşmiş nüfusların afet sürecinin her aşamasında orantısız bir riske maruz kaldıkları görülebilir (Campbell, 2016, s.36). Buradan anlaşılacağı üzere afetten etkilenme derecesi bir kimsenin, hangi ekonomik

sınıfta olduğuna, cinsiyetine, hangi yaş grubunun içinde olduğuna, göçmenlik statüsüne göre değişmektedir (Wisner vd., 2004, s.6).

Afetlerde kırılgan gruplar, fiziksel ve zihinsel engelli bireyler, yaşlılar, hamileler, çocuklar, mahkumlar, güvencesi olmayan işçiler, ekonomik seviyesi düşük olanlar, dil engeli yaşayan kişiler olarak değerlendirilebilir (Hoffman, 2009, s. 547). Ekonomik açıdan dezavantajlı olan kişiler diğer ekonomik açıdan yüksek gelir sahibi kişilere göre daha savunmasız konutlarda yaşadığı için, ırksal ve etnik açıdan azınlık olan kişiler etnik farkları nedeniyle kaynak dağıtımında ayırım yaşayabilmeleri nedeniyle, kadınlar ve çocuklar toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı dezavantajlı olmanın getirdiği olumsuzluklar sebebi ile, yaşlı yetişkinler ihtiyaç olunan koruyucu önleyici tedbirler alımında zorluk yaşayabilmeleri kaynaklı, çocuklar ile gençler ise yaşlarının küçük olması kaynaklı yaşadıkları olumsuz durumlardan afetlerden daha fazla etkilenebilir (Peek vd., 2021, s.223). Afetler kırılgan gruplar için önemli riskler oluşturmaktadır. Bu riskler sıralanırken başta, ruh sağlığı sorunlarında artış olması, topluluk kaybı, gruplar arası çatışmada artış, çocuklar arasında eğitim eşitsizliklerinde artış, kadına yönelik şiddette artış, ekonomik eşitsizlik gibi kritik sorunlardan söz edilebilir (Peek vd., 2021, s.223). Tüm bunlara ek olarak afet sonrası olası göç ve kontrolsüz yer değişikliği kırılgan gruplar için risk faktörü olabilir. Göç edilen yeni bölgede yaşanan kontrolsüz nüfus artışı, altyapı eksikliği ve plansızlık yeni afetler oluşturabilir.

Son dönemlerde afetler ile ilgili yapılan çalışmalarda, afet sosyolojisinde, kırılganlıktan ziyade afetlerde dirençliliğe odaklanılan bir süreç içinde olduğu ifade edilmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere araştırmacılar kırılganlık ile dirençlilik karşıt gibi görünse de de tam olarak zıttı olmadığı belirtilmektedir. Risklerin bilinmesi, afetlerin kader olarak değerlendirilmemesi gerektiği uygun önlemlerle zararların hafife indirilebileceği ve buna karşı hazırlıkların yapılıp eğitim aracılığı ile afet bilincinin tüm topluma yayılması gerekmektedir. Dirençliliğin artması adına yapısal eşitsizliklerin giderilmesi, kırılgan grupların güçlenmesine yönelik önlemler alınması, sosyal adaletin sağlanması ana unsur olarak belirtilebilir. Konuyu daha iyi kavramak amacı ile bir sonraki bölümde dayanıklılık/dirençlilik kavramlarına literatür.

1.3.2. Dayanıklılık/Dirençlilik

Afet araştırmaları ve politikaları bağlamında hiçbir kavram afet dayanıklılığı kavramı kadar kabul görmemiş ve yaygınlaşmamıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın başından önce afetler ve tehlikeler üzerine gerçekleştirilen bilimsel ve politik araştırmalarda nadir olarak bahsedilen, afetler karşısında toplum ve toplumsal dayanıklılığın önemi on yıldan daha kısa süre içinde alana dahil olmuştur. Uluslararası alanda, dayanıklılık kavramı 2005 yılında Birleşmiş Milletler Hyogo Eylem Çerçevesi ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi gibi etkinliğı yüksel belgelerde adından söz ettirmiştir (Tierney, 2020, s.160).

“Resilience” kelimesi kavramsal olarak ifade edilirken Türkçede dayanıklılık ve dirençlilik anlamında kullanılmaktadır. Hukuk, mühendislik, evre ve ekoloji gibi alanlarda kullanılan dayanıklılık kavramının afete yönelik tanımı ilk kez Timmerman (1981) yılında yapılmış, sistemin tehlikeleri absorbe edip, kendini iyileştirme kapasitesi olarak ifade edilmiştir (Yüksel ve Kaaror, 2021, s. 1534). Özellikle afet dayanıklılığına odaklanan araştırmalar, dayanıklılık metaforunu çok çeşitte kullanırken diğerk alanlardaki dayanıklılık araştırmalarından bağımsız olarak gelişmiştir. Tehlikeler ve afetler bağlamında terimin kullanımı afet kayıplarını sınırlama stratejileri ile ilgili düşüncede bir değışimi temsil etmektedir. Bir topluluğun dayanıklılığı çevrenin durumu ve kaynaklara yaklaşımı ile bağlantılıdır (Tierney, 2020, s. 165).

Dirençlilik, dayanıklılık kavramı mevcut olan tehlike ve risklerle henüz karşılaşmadan ya da karşılaştıktan sonra sistemin kendisini koruması ve yeni duruma hızlı bir şekilde adapte olması olarak bilinir (Adger, 2006, s. 269). Bu sebeple dirençlilik kavramı, deneyimi, inancı, davranışları da içine ala dinamik bir sürecin göstergesi olarak tanımlanabilir (Brockie, Miller, 2006, s.72). Bu perspektiften değıerlendirildiğinde ise kırılganlık ve dirençlilik kavramları birbirlerinin zıttı değıil, tamamlayıcı nitelikte olduklarını görölmektedir.

Afetler karşısında dirençlilik, fiziksel, ekonomik, politik ve sosyal çevrenin etkisi ile olabilir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi’nin dirençlilik kavramı için yaptığı tanım: Tehlikelere maruz kalan sistemin, topluluğun yahut toplumun tehlikenin etkilerine zamanında ve verimli bir şekilde direnmesi,

uyum sağlaması ya da tehlikeden kurtulma yeteneği, şeklindedir (UKAID). Dirençlilik kavramı hem afet öncesinde hem de afet sonrasında ortaya çıkabilir. Bu sebeple afet öncesi hazırlık ve planlama, afet sırasında ortaya çıkan olumsuz şartların yönetimi ve travmatik deneyimin sonrasında psikolojik, fiziksel ve toplumsal olarak iyileşme dirençliliğini sağlama kavramın üç temel özelliği olarak ifade edilmektedir (Duruel ve Arık, 2023, s. 106).

Afetler karşısında dirençliliğin ekonomik, politik ve sosyal çevre ve fiziksel faktörlerin etkisi ile oluştuğundan, sosyal kırılmalık durumu dirençliliğin düzeyini etkilemekte, kişiler arasındaki eşitsizlik afet sonrası iyileşme ve dayanıklılığı etkilemektedir. Başka bir ifade ile kırılmalık seviyesinin yüksek olması yeni süreçte uyum sağlama kapasitesini belirleyebilir. Bu da maddiyat, sosyal sermaye, cinsiyet rolleri, topluluk ağı ve kültürel faktörlerin dirençlilik seviyesini etkilediğini göstergesidir.

Toplumsal dayanıklılık alanında gerçekteşen, 2023 yılındaki bir çalışma İstanbul'da yaşıyan yaşlı nüfusun (65 yaş ve üzeri) pandemi süresince dayanıklılık kaynaklarını araştırmıştır. Çalışma 502 katılımcı ile gerçekteştirmiş, dayanıklılık ve baş etme mekanizmalarını içeren çeşitli bulgulara ulaşmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, 65 yaş ve üzerinin toplumsal dayanıklılık kaynakları içinde öncelikli olan hane ve aile kurumları olmuştur. Aileden sonra gelen, dayanıklılığı arttıran diğer önemli mekanizma ise yerel ve sosyal ağlar bağlantılar olarak belirtilmiştir. Birikimler ve sosyal güvenceler de yaşlı nüfusun bir başka dayanıklılık kaynağı sonucuna varılmıştır (Erdoğan, 2023, s.543-551).

2016 yılında Harrison ve Williams tarafından gerçekteştiren bir çalışmada, doğal afetlerin sıklığında meydana gelen artış, bu artışın oluşturduğu risklerin azalması gerekliliği, bu ve benzeri olaylardan kaçmak için sistem yaklaşımının gerekliliği savunulmuştur. Bu bağlamda kentsel sistemin tamamıyla ne bir sosyal sistem olduğu ne de bir altyapı sistemi olduğu düşünölmektedir. Daha çok kentte yaşıyanlara ve doğal yapılaşmış, çevre arasındaki etkileşimlerin bütünü olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle dayanıklılık kuramı bu boyutlarla beraber değerlendirilip tartışımalıdır (Meerow vd., 2016, s.39).

Risk, dayanıklılık ve kent kavramları bir arada değerlendirildiğinde ise kentsel dayanıklılık kavramı ile karşılaşılmaktadır. Kentsel sistemin bir sorun karşısında gereken işlevi sürdürme hızı ve eski işlevine geri dönmesi, değişime uyum sağlaması mevcut olan kapasitesinin sınırlayan sistemlerden değişim göstermesi olarak ifade edilir. Bu bağlamda kentsel dayanıklılığın dinamik bir yapıda olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Dayanıklılık araştırmaları, mekana, içinde bulunduğu topluma ve risk altındaki tehlikeye yahut olarak bağlı değişkenlik gösterebilir. Her ülkenin, bölgenin hatta her kentin potansiyeli farklı olabilir. Bu nedenle bu kavramlardan söz ederken, mekana yönelik incelemek daha doğru bir yaklaşım olabilir (Yüksel ve Kaçaror, 2021, s. 1535).

Kentsel dayanıklılık kavramı risk azaltma ile ilgili uluslararası gündeme gelmiş konu hakkında gelişmeler olmuştur. Kentsel dayanıklılık ve risk azaltma politikaların odaklandığı temel konu sistematik risk ve sistem yaklaşımı olarak belirtilebilir. Uluslararası yeni politikaların meydana getirdiği, mal mülk, can ve çevre kaybına neden olan çok sayıda riskler belirlenerek kentsel dayanıklılığın sağlanması gerekliliği savunulmaktadır. Afet risklerine karşı dayanıklı kentlerin oluşturulması gerekliliği, atılan en önemli adımlardan biri olarak belirlenmektedir (Bektaş, 2022, s. 121).

Dayanıklılık ve dönüşüm tehditlere karşı değerlendirilmekte, sistemlerin unsurlarını edinmek ve geliştirmek için bir nitelik olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda dayanıklılık fikri riski azaltmaya ve felaketle başa çıkmaya çalışanların dayanıklı olması gerekliliği fakat statükoyu koruyan risklerin yayılmasına izin veren sistemsel güçler de dayanıklılık olarak değerlendirilir (Tierney, 2020, s. 237). Bu bağlamda bir sonraki bölümde risk kavramı, risk toplumu teorilerini açıklamak konuyu bütünsel değerlendirmek adına doğru bir yaklaşım olacaktır.

1.3.3. Risk

Risk geçmişten bu yana karşılaşılabilecek tehlikeli durumları, insanların endişelerini anlatmak üzerine kullanılan bir sözcüktür. Bu tanım doğrultusunda insanoğlu çağlar boyunca kendisini çevresini tehdit eden riskler ile karşı karşıya kalmıştır. Risklerin geçmişteki kullanımı ile günümüzdeki kullanımı arasında anlam

ve içerik yönünden fark bulunmaktadır. Kelimenin bilinen ilk kullanımı modern hayat öncesi döneme ait olup o dönemlerde denizcilik terimidir. Tehlike, macera gibi anlamlar için kullanıldığı bilinmektedir. Latin kökenli bir terim olan “riscum” modern zamanlarda Almanya dahil pek çok ülkede uzun zaman öncesinde de kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise risk zarara uğrama tehlikesi olarak tanımlanır. Modern dönem öncesinde sadece denizcilik terimi olarak risk kelimesi günümüzde trafik alanından, sağlık alanına, borsadan, endüstriye kadar pek çok alanda sıklıkla kullanılan terim haline gelmiştir (Çuhacı, 2007, s.134).

Risk kavramının sosyolojik teori ve araştırmalara konu edilmeye başlaması 1980’li yılların sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlar. Bu alanda ilk çalışmalar; Mary Douglas, Niklas Luhmann, Ulrich Beck ve Anthony Giddens, Deborah Lupton, Frank Furedi gibi sosyologlar tarafından yapılmıştır. Risk kavramı Ulrich Beck’in 1986 yılında oluşturduğu “Risk toplumu: Yeni bir moderniteye doğru” isimli çalışmasının 1992 yılında İngilizceye çevrilmesi sonucu geniş bir coğrafyaya yayılmış, sosyolojik teori ve araştırmalar başta olmak üzere birçok alanda etkisini göstermiştir. Beck çalışmalarında endüstri toplumunun “refleksif modernizasyon” adını verdiği gelişmeye yoğunlaşmıştır. Yol gösterici olan bu düşünceler iki açıdan ele alınıp incelenir. İlkinde zenginliklerin üretilmesi ve risklerin üretilmesi örneklerinden hareketle, bu dönemde endüstri toplumunun, tarihe karışan yönleriyle devam eden boyutları incelenir. Burada esas tartışılanın klasik endüstri toplumundaki zenginlik üretme mantığının, risk üretme mantığı üzerindeki hakimiyeti altına almışken, risk toplumunda bu ilişki tersine çevrilmiş bulunması durumudur. Üretici güçlerin modernleşmenin refleksif hal alması sürecinde masumiyetlerini kaybederken, tekno ekonomik açıdan gelişim gücünden elde ettiği yarar giderek risk üretimi tarafından gölgelenmeye başlar. Erken dönem için bu durum önemsiz yan etkiler olarak değerlendirilir. Tüm bunların küreselleşmesi, kamuoyunda tartışılması sosyal ve siyasal tartışmaların içine girmesi konuyu gündem haline getirmektedir (Delibaş, 2015, s.54).

1.3.3.1. Risk Toplumu

Risk toplumu kavramını Ulrich Beck, küreselleşmiş nitelik taşıyan, politik, ekonomik, kültürel ve çevresel olasılığı yüksek riskler ile oluşan bir dünya şeklinde açıklamıştır. Risk toplumu sürecinde Beck modernleşmeyi bir gelişim ve ilerleme süreci olarak görmektedir. Modernleşme sürecinde sanayi toplumunun artık eskidiğini kabul edip yeni bir toplumsal tanımlama olarak ortaya koymuştur. Günümüzde meydana gelen riskler ve tehlikelerin modernleşme süreci Beck'in risk toplumu kuramının temellerini oluşturmaktadır. Beck'e göre risk toplumu belirli aşamalar sonrasında ortaya çıkmıştır (Çuhacı, 2007, s.143). Risk toplumu erken modern toplumdan, geç modern topluma geçiş sürecinde risk ve tehlikelerin yeniden tanımlayıp merkezi sosyal ve siyasal tartışmalara yerleşmesi ile tartışmaya açılmış süreçtir. İnsanlığın tarih boyunca potansiyel tehlike olarak olagelmış çok sayıda eylem, etkinlik, madde hatta yakın arkadaşlık bile risk olarak tanımlanıp insanları önlem almaya zorlamaktadır. Beck'in yazdığı World Risk Society (2005) adlı eserinde risk toplumunun tek tek ulus-devlet sınırları içerisinde kalamayacağını belirtmiştir. Risklerin küresel etkilerinden dolayı risk toplumu kavramını, dünya risk toplumu kavramıyla değiştirecektir düşüncesi ile savunmuştur. Bu bağlamda Risk Toplumu dünyada sınırları kaldırmıştır. Dünyanın neresinde olunursa olunsun herhangi bir ülkedeki ekolojik, biyolojik, nükleer, sosyal, ekonomik krizlerin tüm dünyayı tehdit ettiğini teorisinde belirtmiştir. Beck ilk modernite döneminin birbirleri ile ilgili beş süreç tarafından aşıldığını savunarak sıralamayı: küreselleşme, bireyselleşme, cinsiyet devrimi, az işçi ile çok iş yaptırma ve krizler (çevresel krizler, küresel pazarın çökmesi) şeklinde belirtmektedir. Dünya için risk toplumu teorisi siyaset ve risk tanımlayıcı diğer alt politikalar önem arz etmektedir (Delibaş, 2015, s.55-56).

Modernleşen dünyada gelişen teknolojiyle beraber toplumsal dönüşüm hızla gerçekleşmekte, bilimsel söylem ve paradigmlar gelişmektedir. Bu gelişimin içinde riskleri tanımlamak zorlaşmaktadır.

1.3.3.2. Risk Toplumu Teorisi

Risk toplumu teorisi, Giddens tarafından popülarite sahibi olmakla birlikte teorinin asıl kaynağı Ulrich Beck'tir. 1992 yılında yayınlanan makalesinde dünyadaki hızlı sosyal değişimler ve bu değişimler ile ortaya atılan postmodernizm gibi yeni kavramlar ortaya atılmasını etkilidir (Dingwall, 1999, s. 474). Gelecekte olabilecek tehlikelere göndermede bulunan risk kavramında hareketle, içinde yaşadığımız dünyada olası tehdit ve riskler ile çerçevelenmiş sosyolojinin modernlikle ilişkisini risk toplumu teorisi ile analiz etmiştir.

Risk toplumunun kavrama dönüşmesinin temelinde modernliğin yeniden yorumlanması yatmaktadır. Beck "risk toplumu analizini sanayi toplumundan risk toplumuna geçişin makro sosyolojik açılımı" şeklinde açıklamıştır (Yılmaz, 2010, s.41). Bu tanımlamadan yola çıkıldığında modernlik devamlılığı varsayan bir değişimin kaynağıdır. Fakat bu devamlılık kendi içinde oluşan zıtlıklar ile anlam kazanır. Beck'e göre modernliğin yerini düşünümsel modernite almaktadır. Düşünümsel modernlik; sanayi toplumunu tanımlayan eski modernlik kavramının ilkelerinin modernleşmesi ile şekillenmiştir. Başka bir ifade ile klasik modernlik karşısında radikalleşen modernlik, düşünümsel modernleşme ile eşitlenmiştir. Beck düşünümsel moderniteyi üç aşamalı bir dönemselleştirme çabası ile tasvir etmiştir. Bu aşamalar modern öncesi, basit modernleşme ve düşünümsel modernleşme aşamalarıdır. Dönemselleştirme içinde sanayi toplumu basit moderniteye denk gelmektedir. Düşünümsel modernleşme ise risk toplumunu karakterize etmektedir. Sanayi toplumu ve risk toplumu toplumsal işlevleri açısından farklılık gösterir. Sanayi toplumunu genel itibari ile malların dağıtımı ile ilgilenmekse, risk toplumu bireysellik kavramına odaklanmaktadır (Lash ve Wynne, 1992, s. 3). Düşünümsel modernlikle risk toplumu sürecinin örtüşmesi, risk toplumu aşamasında hem farkında olma hali oluşturur hem de belirsizlik çağını gündeme taşır. Bu eleştirel yaklaşım modernliğin farklı dönemlerinde, risk kavramına yüklenen anlamların değişiklik göstermesinden kaynaklanır. Modern öncesi toplumlarda risk kavramının kaynağı insan değil dış kaynaklar, Tanrı ya da kader iken risk toplumuna gelindiğinde yazgı olmaktan çıkıp hesaplanmayıp, açıklanamaz boyutta bir nitelik kazanmıştır (Esgin, 2013, s. 687).

1.3.3.3. Risk Toplumu-Doğal Afet İlişkisi

Doğal Afetler modern toplumun şekillendirdiği hayat tarzı ile felaketlerle sonuçlanır hale gelebilmektedir. “Deprem değil bina öldürür” şeklinde bilinen söz durumu açıklar niteliktedir. Modernleşme süreci ile kırsal hayattan kent yaşamına göç kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu durum beraberinde büyük kentlerde kaçak yapılara, plansız yerleşmeye, verilen kat izninin üzerine çıkmaya, rant uğruna maliyetten kaçınmaya neden olmuştur. Bu etmenler de insanları, depreme uygun olmayan koşullarda yaşam sürmeye zorlar. Bu açıdan bakıldığında deprem ülkesi olmasına rağmen deprem ülkesi değilmişçesine yapılan kentleşme biçimleri, depremin sonuçlarının can yakıcı olmasının sebebi olarak görülebilir.

Beck ve Giddens’in modern toplumlardaki risk unsurlarının içinde doğal afetlerin yer aldığı bilinir. Üzerinde durduğu afet, iklim krizidir. İlk sırada olmasının nedeninin, insan kaynaklı da bir kriz olduğu, toplumu ve doğayı insanın tükettiği, herhangi bir önlem alınmamasının kötü sonuçlara yol açacağı bilinmesidir. Sonraki risk unsurları içinde; deprem, sel, heyelan gibi insan kaynaklı olmayan afetlerin yer aldığı söylenebilir.

Modern toplumda risk unsurları içinde yer alan afetler doğrultusunda afet bilinci ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örnek vermek gerekirse; Demirdelen ve Çakıcı tarafından Osmaniye ilinde gerçekleşen İlkokul, Ortaokul öğretmenlerinin doğal afet üzerine okur yazarlık düzey tespiti ile ilgili yapılmış çalışmasında, doğal afet konuları ile ilgili ders alan katılımcıların diğer öğretmenlere oranlara sorgulama düzeyleri ve doğal afet okuryazarlığı daha yüksek tespit edilmiştir. Bu bağlamda konu ile alakalı daha çok seminer yapılmalı okullarda sadece branşı içinde olan öğretmenlerin değil afetin toplumsal olduğu, tüm okulun aynı seviyede bilgi ve birikime sahip olması için afet planının tüm çalışanı kapsamı gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Demirdelen ve Çakıcı, 2019, s. 540). Bir başka örnek verecek olursak Adanalı ve arkadaşları (2022) tarafından gerçekleşmiş, ortaokul öğrencilerinin afet bilincinin incelenmesi üzerine yapılan çalışmada bölgesel afet farkındalığının, hazırlıkların yetersiz olduğu, afet çantası kavramının amacının bilinmediği sonucuna ulaşılmıştır. (Adanalı vd, 2022, s.66-67). Toplumumuzda afet kavramı; aktif faylar üzerinde yaşadığımız ülkemizde doğrudan deprem afeti ile ilişkilendirilmektedir.

Hatta ders kitaplarında ve medyada diğer doğal afet bilgilerine kıyasla depremden daha fazla söz edilmektedir (Değirmenci vd, 2019 s.41). Deprem kuşağında bulunan, sık deprem yaşanan ve can kaybı fazla olan ülkemiz için bu durum pek de şaşırtılmamalıdır. Demirkaya (2007) tarafından gerçekleştirilen daha önce 1971 yılında yaşanan depremi ağır bir şekilde hissedilen Yazıköy’de bir çalışma yapılmıştır. İlköğretim öğrencilerinin deprem kavramını algılamaları ve depreme ilişkin görüşlerini değerlendirmek için 111 kişi çalışmaya katılmış ve 24 kişinin depreme ilişkin herhangi bir bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak öğrencilerinin bir bölümü depremin nedeni hakkında bilim dışı sebepler göstermiştir. Yaratıcının bizlere hazırladığı sınavlardan biri olduğu, okyanuslara nükleer bomba atılması gibi sebeplerinin depreme neden olduğunu belirtmişlerdir (Demirkaya, 2007, s. 74-75).

İnsan kaynaklı olmayan afetlerin risk olarak değerlendirilmesinin sebebi, tabii afet olmasının dışında, sonuçlarının insan kaynaklı hatalardan oluşmasıdır. Deprem bir doğal afet olsa da sonucunu felakete dönüşmesinin sebebi ihmal risk toplumu parametreleri ile uyushmaktadır. Deprem çarpık kentleşme ve modernleşme sonucu olarak ele alındığı durumda da risk olarak değerlendirilebilir. Konuyu farklı bir örnek ile açıklamak gerekirse, İş Sağlığı ve Güvenliği kültüründeki gelenekçi yaklaşıma göre iş kazalarının %98’i önlenabilir niteliktedir. 2014 yılında gerçekleşen 301 madencinin hayatını yitirdiği Soma maden kazasında bazı kişiler “işin fitratı” derken bazıları ise “maden kazaları kader değildir, önlenabilir” ifadelerini kullanmışlardır. İki ifade de değerlendirildiğinde maden faciası işin fitratı olarak değerlendirilemez. Yukarıda değindiğimiz üzere iş kazalarının %98’i önlenabilir niteliktedir. Riskler belirlendiğinde gerekli tedbirler alınıp sonucun vahameti aza indirilebilir. İkinci söylemde ise maden kazaları aslında kaderdir fakat insanların ve kurumların eksikliklerinden doğan neticenin suçlusu kader değildir. Bu kazada suçlu olanlar suçunu kadere yüklememelidir (Demir ve Öz, 2018, s.196).

Çağımızın risk içinde yaşadığı fakat önlem almak yerine suçu ve sorumluluğu başka etmenlere yüklediği bilinmektedir. Tedbirle olumsuz sonucu hafife indirgenecek olaylarda bile önlem almak yerine olayın sorumlusu olarak örnek çalışmalarda görüldüğü gibi kader suçlanmaktadır. İnsanlar başlarına gelen iyi olayların sorumlusu olarak kendilerini gördükleri gibi başa çıkılmaz hadiseler ile

karşılaştıklarında suçu kendisi dışındaki etmenlere atma eğilimi gösterebilir. Bu bağlamda bir sonraki bölümde kader kavramına, depremin yıkıcı etkisini anlamlandırmaya çalışmada kader ve kazanın yerine değinilecektir.

1.3.4. Korku Kültürü

Korku bireylerde kişisel olarak yahut toplumda kitlesel olarak ortaya çıkabilen bir duygu türü olarak bilinir. Korku, ister kişisel ister toplumsal olsun sosyoloji, siyaset, psikoloji gibi bilim dalları içinde inceleme konusu olmuştur. Korku, bireylerin sevgi, nefret, güven gibi temel duygularından biri olarak bilinmektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağı içinde, en temel duygularımızdan biri olan korku duygusu belirli güç kaynakları aracılığı ile bilinçli yahut bilinçsiz olarak üretilmektedir. Korku risk ve belirsizliği de içerisinde barındıran bir duygudur. Tarihsel sürece bakılacak olursa, toplumlar düzen kurmak için ortaya çıkan belirsizlik ve kaos anlarında korku durumları görüldüğü bilinmektedir. Bilinmeyen sebeplerden kaynaklanan insan-doğa uyumuna engel olarak felaketler, afetler de insanlar arasında gerçekleşen uyumsuzluktan kaynaklanabilir. Doğanın insan tarafından denetim altına alınması belirsizlik oluşturabilir. Bu belirsizlik de beraberinde, tehlike, risk ve korku duygularını oluşturabilir (İnci ve Sancı, 2023, s. 290).

İnsanların davranış ve tepkilerinin korkunun etrafında meydana geldiği, hatta korku üzerine de şekillenebileceğini ifade edilebilir. Korkular da farklı çeşitlerde olabilir. Örnek ile açıklamak gerekirse, kendini gerçekleştirememe korkusu ile yiyecek bulamama korkusu aynı anlamları karşılamaz. Ancak bazı korkuların da diğer korkulardan baskın olduğu belirtilebilir. Diğerlerine göre baskın sayılabilecek korkular acil ve hayati korkulardır. Buna ek olarak modern zamanlarda korku kültürü kavramından söz edilmektedir. (Koyuncu ve Günerigök, 2019, s. 147).

Furedi'ye göre risklerin abartılması ve risk söyleminin kasıtlı bir biçimde oluşturulmasının sebebi, toplumun pasif bireylerden oluşmasının hedeflenmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda korku ve paniğe kapılan bir toplum güvenlik saplantısı içinde yaşamaktadır. Furedi'nin yaptığı istatistik araştırmalara göre korku duyan kişiler ile suç oranı arasında bir ilişki olmadığı, bazı örneklerle en az

korku yaşıyanların en çok şiddete maruz kalabildiği, en fazla korku yaşıyanların ise en az şiddete maruz kaldığı, bu korkuların esas kaynağının ise medya haberleri aracılığı ile abartılan riskler olduğunu ifade etmektedir (Furedi, 2017, s. 44).

Toplumlarda korku algısı gün geçtikçe yaygınlaşmakta ve bu korku eğilimi dillere de yansımaktadır. Gündelik hayatta konuşulan, “risk altında” ifadesinin kullanım sıklığı ile ilgili Furedi tarafından gerçekleştirilen, İngiliz gazetelerinde yaptığı araştırmada “risk altında” ifadesi 1994 yılında 2037 kez kullanılırken aynı ifadenin 2000 yılında kullanımının neredeyse 9 kat arttığı belirtilmiştir (Furedi, 2017, s.14). Risk kavramının Türkiye’de kullanım sıklığını ölçmek için yapılan bir araştırmada, Hürriyet Gazetesi arşivinden yararlanılmış ve benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışma 1997-2015 yılları arasında gerçekleşmiş, ve yıllar içinde “risk altında” ifadesinin kullanımının arttığı özellikle de 2000’li yıllarda yüksek bir oranda artış gösterdiği tespit edilmiştir (Zorlu, 2017, s.54).

Furedi, korku kültürünün insanları birbirine yabancılaştırdığını belirtir. Örnek ile açıklamak gerekirse, tanımadığımız biri ile bakışmak, insanlara çok fazla yaklaşmak gibi normal olan davranışlar risk toplumunda riskli durumlar olarak adlandırılır. Bu bağlamda yalnızca yabancılar değil, tüm insanlar risk teşkil etmektedir. Bu kültür ise insanlar arasında şüpheyne neden olmakta, korku içinde yaşamaya mahkum etmektedir (Fruedi, 2017, s.19-24). Korku kültürü ve belirsizlikler günümüz toplumlarını tanımlayan en önemli özelliklerdendir. Deprem gibi doğal afetlerin içinde barındırdığı belirsizlik süreci ve büyük riskler; korku, panik ve toplumsal anksiyete oluşmasına neden olabilir. Bu beklenir bir durum olarak bilinir (Delibaş, 2017, s. 294).

1.3.5. Felaket Kapitalizmi

Felaket kapitalizmi, Naomi Klein’in kavramsal çerçevesini oluşturduğu, “şok doktrini” olarak tanımlama yaptığı, yaşanmış bir doğal afet, felaket ya da ülke içinde yaşanmış kriz karşısında toplumun birçok açıdan sekteye uğramasını fırsata çeviren, emeği ile çalışan herkesin bir şekilde maruz kaldığı, işsizlik, korku, yoksulluk baskı ve şiddet sarmalı karşısında meydana gelen süreç olarak bilinir. Klein’e göre neoliberalizm üç ana unsurdan oluşmaktadır. Bu üç ana unsurdan oluşan siyaset

paradigması neoliberalizme göre özelleştirmeler, hükümet serbestleştirmeleri ve sosyal harcamalardan kaynaklı yaşanan önemli kesintilerdir (Klein, 2007, s.356).

Felaket kapitalizmi belirli bir zaman içinde ortaya çıkan felaketlerin heyecan verici piyasa fırsatları olarak görüşmesi olarak bilinir. Felaket anının toplumsal değişim ve piyasa koşullarının değişimi için fırsat olduğu anlayışına dayanan kavram, krizi fırsata çevirmek, krizi toplumsal değişimin bir aracı olarak görmek olarak değerlendirilmesidir. New Orleans'ın kasırga felaketi yaşayıp yıkımından sonra kentsel mimarinin ya da eğitim sisteminin değişmesinin gerektiğinin düşünülmesi, 2010 yılında yaşanan Haiti depreminden sonra IMF, Dünya Bankası ve Amerika Birleşik Devletleri'nin başında olduğu, yeniden yapılanma komisyonları ile Haiti'nin neoliberal politikalar eşliğinde yeniden yapılanması gerekliliği kavramı örnekler üzerinden açıklamaktadır (Dupuy, 2010, s. 14-19). 2012 yılında yaşanan Amerika Birleşik Devletleri'ni ve Kanada'yı etkileyen Sandy kasırgasından sonra, devlet ve özel sektörün borçlandırma yöntemi ile konut ve yerleşim alanlarını yeniden düzenlemesi de kavramı açıklarken örnek verilebilir (Aykutalp, 2019 s.3).

1999 Marmara depreminden sonra yaşanan, ülke genelinde konut üretimi ve artan kentsel rantların yerinden ettiği mahalle sakinlerinin sayısı, felaketi piyasanın çıkarları doğrultusunda kara dönüştürme, mülkiyet koşullarının değişmesi ve piyasa toplumunun daha etkin işleminin sağlanması bu bağlamda yasal düzenlemelerin önünün açılması, olağan dönemlerden farklı olarak “doğal felaketleri” sermaye birikimin asli ögesi haline getirdiği bilinmektedir. Bu bağlamda 1999 Marmara depremi sonrasında kentsel rant alanlarının artması ve piyasa toplumunun etkin işlenmesini sağlayacak düzenlemeleri sağlayarak gerçekleşmesi “felaket kapitalizmine” örnek gösterilebilir (Aykutalp, 2019, s. 4).

2. DOĞAL AFETLERİ ANLAMLANDIRMA VE BAŞA ÇIKMADA DİN OLGUSU: KUŞAKLAR ARASI FARKLILAŞMA

Deprem, heyelan, çığ düşmeleri, salgın ve sel gibi felaketler tarih boyunca toplumsal hayatın bir parçası olarak insanları maddi ve manevi yönden etkisi altına almıştır. Beraberinde toplum düzenini de etkileyen afetler ile baş etmek için insanlar farklı yol ve yöntemlere başvurumaktadırlar. Bu yöntemler maddi ve manevi unsurları içermektedir. Toplumların afetleri anlamlandırma çabası yıllar içinde değişkenlik göstermekte başka anlamlara dönüşmektedir. Geleneksel dönemlerde insanların ilahi çağrıya uymadıklarından dolayı başlarına gelen felaket olarak adlandırdığı afetler, modern çağda doğa kaynaklı olaylar olarak nitelendirilmektedir. Her ne kadar modern toplumlarda afetlerin doğa kaynaklı olduğu düşünülse de yapılan araştırmalarda afetlerle başa çıkmada ve mücadele etmede dini inanç ve ritüellerin etkili olduğu bilinmektedir (Kula, 2002, s. 246). Çalışmanın bu bölümünde, afet din ilişkisi, kader ve kaza kavramı, felaketlerde kadere sığınmak alt başlıkları altında literatür doğrultusunda açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Algı-Anlam

Yaşanan afet öncesinde, afet sırasında ve sonrasında bireylerin ve toplumun olayı anlamlandırışı toplumsal algıları hem bireyleri hem de toplumsal davranış üzerinde etkiyi anlamakta önem arz etmektedir. Örnek ile açıklamak gerekirse dini inançlar ve kişilerin dini inançlar doğrultusunda geliştirdikleri tutumlar insanların doğal afetleri nasıl algıladıklarını, afetleri kabullenme ve nasıl baş etme becerisi geliştirdiklerini anlamak için ipuçları sunabilir. Bir anlamlandırma sistemi olan din, siyasi istikrarsızlık, afet ve ekonomik kriz gibi zamanlarda daha çok dile getirilebilir.

1999 Marmara depreminde sonra yapılan bir çalışmada afeti anlamlandırırken dinin, acılarla ve kayıplarla başa çıkma sürecinde olumlu etkisi olduğunu öne sürmüştür (Küçükcan ve Köse, 2000, s.24) Ancak afet zamanı bazı dini kaygılar da negatif etkide bulunabilir. 2020 yılında yaşanan Elazığ depremi sonrası depremzede kadınlar ile gerçekleştirilen nitel bir çalışmada, başörtüsü kullanma gibi dini kaygıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplumsal algı ile desteklenmesi,

kadınların afet sırasında canını kurtarma noktasında negatif etkisi olduğu sonucuna varılmıştır (Kişi, 2020).

2.1.1. Afet-Din İlişkisi

Afetler çok yönüyle hayatı olumsuz etkilemektedir. İnsan, hayvan ya da bitkilerin zarar görmesi, yok olması ile normal hayatın işleyişini kesintiye uğratmaktadır. Gelişmiş ülkelerde afetleri iyi yönetebilmek, sürdürülebilir bir hayatın öncelikleri olarak görülmektedir. Günümüzde afetlerin boyutunun değiştiği, teknolojik afet sıklığında artış ve insan kaynaklı olayların doğal afetlerin yıkıcı etkisinde rol oynaması afet yönetiminin aktif görünen stratejisinin etkisinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğine sebep olmuştur. Kalkınmanın hedefleri bütünlük risk ve kriz yönetimi arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, başa gelmiş sıkıntılı olaylardan edinilen tecrübeler ile bütünlük bir plan hazırlayıp uygulamak bir gereklilik haline gelmiştir (Karaman, 2017 s.1). Tabiat olayları ile mücadele etmek adına insanlar türlü önlemler almış fakat bazı olayların önlerine geçememiştir. Toplumsal hayatı çok yönüyle etkileyen afetler dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de meydana gelmektedir. Türkiye sahip olduğu coğrafya sebebi ile afetlere devamlı maruz kalan bir ülke olmuştur. Doğal afetlerin yıkıcı sonuçları ve olumsuz etkisi tedbir ile hafife indirilebilir. Türkiye’de deprem, sel, heyelan gibi çok sayıda afet meydana gelmekte, bu afetler can ve mal kaybına yol açmaktadır. Örnek ile ifade etmek gerekirse, 11 Ağustos 2021 de meydana gelen Kastamonu sel afetinde onlarca kişi hayatını kaybetmiş, çok sayıda kişi evini terk etme durumunda kalmıştır. 2011 Van depremi de büyük yıkıma neden olan depremler arasında yer almaktadır. 1999 Marmara depremi ve son olarak 6 Şubat 2023 depremi sosyal, ekonomik, siyasal alanda Türkiye’yi çok yönlü etkilemiştir.

Günlük hayat akışında seyrederken insanlar doğal afetler ile beklenmedik meydana gelen değişiklikler sonrası psikolojik olarak şok hali yaşayabilmektedir. Şok etkisi kimi zaman 24 saati aşabilmekte, insanlar bu dönemde aşırı hassasiyet, kısıtlama hissi, hafıza sıkıntıları, suskun olma, anlamsız tepkiler gösterme, mantıklı düşünmede güçlük çekme, felaketten kaynaklanan acı sonuçları hissetmeme şeklinde tepkiler gösterebilmektedir (Köroğlu, 2018 s.41). Afet travmasının insanlar

üzerindeki etkisini aza indirmek için en önemli motivasyon kaynaklarından biri olarak din görülmektedir.

Afet travmasına maruz kalmış kişilerin yaşadıkları süreçte maddi ve manevi eksikliklerinin üstesinden gelebilmesi için olayları anlamlandırmaları gerekmektedir. Dini anlamlandırmanın, kişinin kendisi ve çevresiyle olan ilişkisinde, problemlere çözüm üretmek adına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Doğal afetler gibi durumlarda insanlar irade ve gücünün dikkat çekici bir biçimde sınırlı olduğunu hissetmektedir. Bu nedenden dolayı kişi manevi bir yaklaşım ve dini kavramlar aracılığı ile olayların üstesinden gelme çabası halinde olabilir. Kişiler Allah'a yönelerek yaşadıkları travmanın sonuçlarını kendilerinde daha az hissetmektedir (Cırhinoğlu, 2014 s. 91-92).

Din anlaşılması ve kavranması zor olan olayları metafiziksel açıdan açıklığa kavuşturmakta ve anlamsız gibi görünen olayları anlamlı kılmaktadır. Dinin en önemli işlevinin varoluşsal kaygıları gidermesi katlanılması ve kabullenilmesi güç olan olayların bireyi ayakta tutması ve dirayet gösterme çabası içinde bulundurması olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda gerçek anlamda dindar olan kişilerin felaketler karşısında daha dirayetli olduğu da gözlenmiştir. Örnek ile açıklandığında 2011 yılında Yeni Zelanda'nın Christchurch yerleşim yerinde meydana gelen deprem sebebi ile yapılan bir araştırmada depreme maruz kalan kişilerin depreme maruz kalmayan kişilere göre daha fazla dine yöneldikleri, dinin depremzedelere daha fazla çekici geldiği görülmüştür. Yine aynı çalışmada deprem yaşamış bireylerin dini ayinlere daha fazla katıldıkları, sohbetlerinde din içerikli söylemlere daha çok yer verdiği görülmüştür (Sibley ve Balbulia, 2012 s. 7). Kur'an ve Sünnet de afetlere yaklaşımın nasıl olunduğunun bilinmesi, anlamaya ve ortaya çıkan problemlerle başa çıkmaya katkıda bulunmaktadır (Dündar, 2022, Akt., Karasu, 2023, s. 230). Bu bilgiye karşı bazı görüşler de dinin, kişinin anlam arayışına olumlu cevap vermediğini düşünmektedir. Yanlış yapılan değerlendirmeler toplumsal bütünlüğü de negatif etkilemektedir. Örnek ile açıklamak gerekirse ülkemizde yaşanan kimi afetlerin sebebinin ahlaksızlıktan ötürü Allah'ın kullara gönderdiği ceza olarak değerlendirildiği doğrultusunda söylemler bulunmaktadır. İzmir depremi sonrası "Allah zinanın başkentini uyarmak için salladı", "Halkının kendine gelmesi lazım. Din yok, iman yok, namaz yok. Bu felaketi kendileri istemiş oldu." (Çelikhisar,

2020). Bu yorumlamalar, sebebi ne olursa olsun deprem yaşamış kişiler için söylenmemelidir. Başka bir örnek vererek olunduğunda, Yahudi Ortadoks Hahamı Shmuel Eliyahu yakın zamanda gerçekleşen ve çok sayıda can kaybı ile sonuçlanan Kahramanmaraş merkezli depremi, Türklerin yaptıklarına karşı “ilahi adalet, bu dehşet karşısında sevinmeliyiz” şeklinde yorumlamıştır (Cumhuriyet, 2023). Afetlerin ceza olarak değerlendirilmesi afetzedeleri negatif etkilediği gibi travma etkisini artırıp, iyileşme sürecini geciktirebilir.

Doğal afetler belirli nedenlere dayandırılmaktadır ve konu bilimin konusudur. Bu sebeplerin arka planında bu nedenleri yaratan vardır fakat bu ve benzeri olayları ceza ve azap olarak algılamak Allah’ın adına karar vermek anlamına gelmektedir. Olayları ilim ve bilim doğrultusunda değerlendirmek gerektiği gibi suçlayıcı bir dil kullanmanın kin ve öfkeyi körüklediği görülmektedir. Halbuki felaket yaşayan kimseler afetlerin nedenini dinde aramak yerine afet sonrası din eğitimi pratiklerine yönelebilmektedir.

Toplumların doğaüstü felaketler karşısında kutsal bir güce sığınması ve medet umması tarih boyunca her toplulukta görüşmüştür. Yapılan araştırmalar doğrultusunda dini inançları sayesinde insanların kaygılarından uzaklaştığı, korkularının azaldığı, insanların yeni bir anlam arayışı içine girdiği bilinmektedir. Din sosyolojisi alanında yapılan çalışmaların çoğunda dini inançların, travmatik olaylarda manevi destek sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat yukarıda da açıkladığımız gibi yaşanan belirsizlikler ve kötü hadiseler sonucu farklı düşünceler meydana gelmekte, din, kader ve kaza kavramı farklı yorumlanabilir. Konuyu daha açık hale getirmek adına bir sonraki bölümde kader ve kaza kavramları açıklanacaktır.

2.1.2. Kader ve Kaza İnancı

Kader kavramı insanlığın ilk dönemlerinden itibaren felsefi ve dini çevrelerin hatta tüm toplumun gündemini meşgul etmiş, yoğun tartışmalara sebep olmuştur. Konu derinlemesine incelendiğinde insanın hür iradesinin sorgulandığı, özgürlük kavramından yoksun olduğu düşünceleri toplumda yer etmiştir. Bu sadece İslam dininde değil hemen hemen her dinde din adamlarının açıklık getirmeye çalıştığı

tartışma konusudur. Düşünce tarihinde insanların tüm eylemlerinin kader kapsamında değerlendirildiği insanların hiçbir şekilde özgür iradelerinin olmayışı inancını savunan “Cebriyye” olarak nitelendirilen kadercilik savunucuları bulunmaktadır. Buna karşıt görüş olarak Hz. Peygamber Muhammed ile ashabının dinin temel konularında takip ettiği yolu benimseyen kişiler olarak bilinen “Ehl-i Sünnet” geleneği savunucuları insan davranışının hem ilahi bir kudret hem de iradeyi dikkate alan ortak bir yaklaşım sergilemişlerdir (Kandemir, 2022, s.8).

Kader kelimesi sözlük anlamı olarak ölçü, miktar, gücü yetmek, biçimlendirmek mukayese etmek olarak bilinmektedir. Terim anlamı olarak Allah’ın ilim, irade ve kudreti doğrultusunda kainatta gerçekleşen bütün fillerin, olayların zaman ve mekana bağlı ezelde ebediyete kadar planlanmış olması anlamına gelmektedir. Kaza kelimesi ise sözlük anlamı olarak bir şeye hükmedip karar vermek, söylenebilecek son sözü söyleyip hükmetmek anlamındayken, terim anlamı olarak Yüce Allah’ın ezelde takdir ettiği şeylerin zamanı geldiğinde takdire uygun bir biçimde ezeldeki plana göre meydana gelmesi anlamını ifade etmektedir (Ayas, 2020, s.366-367).

Kader ve kaza kavramları ile ilgili oluşan tartışmaların odak noktası kavramların sözlük anlamı dışında halk arasında, insan davranışlarının ilahi bir güç tarafından önceden belirlenmiş bir program doğrultusunda ilerlemesi ve irade gücünün bir etkisinin olmadığı düşüncesini savunanların bulunmasıdır. Toplumun günlük hayat tecrübelerinde de bu konuda verdiği tepkiler de durumu açıklar boyuttur. Örnek ile durum açıklandığında; başa geline felaket karşısında “alın yazısı”, “ne yapalım kaderimiz böyle imiş”, “kaderin önüne geçilmez”, “olacak ve öleceğe çare bulunmaz” denilerek başa gelen olumsuz olaylar kader ile ilişkilendirilir. Benzer bir örnek ile suç işleyen ve bundan dolayı ceza almış hapse girmiş kişilere “kader mahkûmu”, hayatında başarı elde edememiş, başarısız bir yaşam sürmüş kişilere “kaderi kötü” denilerek olaylar Allah’ın takdiri ile bu şekilde gelişmiş fikrine sahip insanlar toplumda bulunmaktadır. Aşırı hız yapıp kaza geçiren birine “bu kadar hızlı gitmese ölmezdi”, ya da sigara içip kanserden vefat eden kişiye “sigara içmeseydi böyle olmazdı” gibi örneklerde görüldüğü üzere tedbirlerin olayların yönünü, sonucunu değiştirebileceğini bilinmektedir. Bu durum kader kavramının aslında irade kavramı ile bağlantısı olduğunu açıklamaktadır

(Kandemir,2022 s.9). İrade kavramı dini boyutta, akıl sahibi bir kişinin hiçbir tehdit ve baskı altında kalmadan istediği bir dini kendi hür iradesiyle kabul etmesidir.

Kader konusu Allah'ın ilim sıfatı ile doğrudan ilişkilidir. Allah insanın iradesi kapsamındaki davranışları kişinin bireysel tercihlerini yok sayacak şekilde insana dayatılmış değildir. Kur'an'ı Kerim'de ki ayetlere göre Allah her şeyi önceden bilir lakin Allah'ın bilgisi insanların eylemlerinin nedeni değildir, şeklinde yorumlanmaktadır (Aydın ve Genç, 2016, ,s. 82-83). Fakat insanlar başlarına gelen iyi olayların sebebini kendine yüklerken, kötü hadiselerin sebebini de kendisi dışındaki kaynaklara atfedebilir.

Kader en geniş anlamda her şeyin bilgisi, izni ve iradesinin Allah'a bağlı olması anlamına gelse de bu durum her şeyin Allah'ın rızası takdirinde gerçekleştiği anlamına gelmez. İstisna insanların fiilleri ile ilgilidir. Tabiatıta meydana gelen hiçbir şey Allah'ın isteği ve rızası olmadan gerçekleşmezken dilediği gibi eylemde bulunma hakkı sadece insana tanınmıştır. İnsanlar kendilerine tanınan bu özgürlük hakkını iyi fiillerde olduğu kadar kötü eylemlerde de kullanmaktadır. Bu bağlamda Allah'ın bilgisi dahilinde olsa da rızası ve emrine göre gerçekleşmeyen eylemler insanın özgürlüğüne dayanan kötü fiillerdir. Ebu Hanife bir çerçeve çizmiştir, Ebu Hanife'ye göre sevapların hepsi Allah'ın emri, rızası, isteği, ilmi ve takdiri ile vacip kılınmıştır. Günahlar ise Allah'ın ilmi rızası ve emri değildir (Cengiz, 2021 s.126-127). Bu ifadeye göre kötü fiiller Allah'ın emri ile gerçekleşmemiş, Allah'ın bilgisi ve dilemesi anlamında kader ile gerçekleşmiştir. Bu bağlamda kaderi iki temel alanla ilişkilendirilmektedir. İlki Tabii aleme taalluk eden kader: bu anlayışa göre tabiatıta meydana gelen irade dışı olan kaderdir. Depremler, tsunami, çığ felaketi gibi doğal afetler bu gruba girmektedir. İkincisi ise insanın eylemine taalluk eden kader anlayışıdır. Bu anlayış insanın özgür ifadesi, insan eylemleri ile ilgilidir (Aytepe, 2023 s. 81-82). Kişiler yukarıda da değindiğimiz üzere başlara gelen kötü olaylar karşısında bir sorumlu aramaktadır. Kültürümüzde de yer edinmiş, “kaderin oyunu”, “kader böyleymiş” deyişleri konuya örnek teşkil etmektedir. Kişilerin olumsuz olaylarda gösterdiği tutum ve davranışlara akademik çalışmalar doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde konuyu daha iyi kavrayabilmek adına, felaketlerde kadere sığınmak başlığı altında açıklanmıştır.

2.1.3. Felaketlerde Kadere Sığınmak

İnsanoğlu yerleşik hayata geçtiği, neolitik çağdan bu yana daha güzel bir yaşam standartlarına sahip olmak için doğayla mücadele halinde olmuştur. Arkeolojik bulgular, insanın doğa ile olan mücadelesinin çetin geçtiğini, insanların kimi zaman güçlü hayvanlar ile kimi zaman zorlu iklim koşulları ile mücadele ettiğini fakat her defasında dini inanca sığındığını göstermiştir. İnsanların, özellikle deprem gibi doğal afetler karşısında çaresiz kalındığında bazı strateji ve başa çıkma yöntemleri geliştirildiği gözlenmiştir. Bu yöntemler içinde en etkili başa çıkma yolu olarak bilinen şüphesiz ki dini inançlardır. Olağanüstü durumlar karşısında en çok başvurulan yöntemlerden biri olan dini inanç, insanın yaşadığı durumla baş etmesinde ve çekilen acılara karşı sabırlı olmayı öğrenme biçiminde etkili olmuştur. Doğaüstü durumlarla karşılaşan insanlar suçu bazen kendilerinde, bazen toplumda bazen de Tanrı'da görme eğilimindedir. Mevcut haleti ruhiyesinden kurtulmak için de insanlar sürekli bir çözüm arayışı içine girmektedirler (Duman, 2017, s.167-168). Din sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar, insanların özellikle doğal afetler gibi güç durumlarda daha çok dini inanç ve ibadetlere yöneldiğini, dini inançların başa çıkma stratejisi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Kader toplum tarafından kabul edilmiş sorumluk gerektiren bir düşünce biçimidir. Bazı kişiler bu kavramı belli bir çabayı ve gayreti ve sorumluluğu getirmeksizin savunma mekanizması olarak algılayıp yorumlamaktadır (Kaya ve Bozkur, 2017, s. 137). Bu bağlamda insanlar başarılarının sebebi olarak kendilerini görerek övünmekte, olumsuz durum ya da afet ile karşılaştıklarında musibet olarak başka sorumluluğu başka faktörlere atfetmektedir.

Kader algısının kaygı ile ilişkisinin incelendiği Kahramanmaraş lise öğrencileri ve öğretmenleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada, afetlerin kaynağı olarak Allah'ı görenlerin kaygı düzeyleri, afetlerin kaynağı tabiattır diyenlere göre daha düşük seviyede çıkmıştır (Kartopu, 2013 s.256). Bu sonuç kişilerin sorumluluktan kaçmak ve musibetler sorumlu aramak konusunda kendi dışı etmenlere yöneldiğini düşündürmektedir. Fakat Gümüşhane'de gerçekleşen afet bilinci ve kader ilişkisini ölçmek adına yapılmış 379 kişinin katılım sağladığı bir çalışmada ise katılımcılar %62,3 oranında kader inancının hem kişinin iradesi hem de Allah'ın iradesi

görüşünü savunmuşlardır (Oyanık ve Cengiz, 2020 s.96). Bu çalışmaya göre ise kişilerin kendi iradelerinin de sorumlu tuttuğu görülmektedir. Çeşitli çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı, fikir birliği sağlanamadığı görülmektedir.

İslam bilginleri depremin de diğer afetler gibi Allah'ın koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Bu sebeple deprem sorunu dini ve ahlaki boyutuyla ele alınarak çeşitli çalışmalar yapılmasının uygun olduğu düşünülmektedir. Başa gelen felaketleri ceza olarak algılamak doğru olmadığı gibi sebep ve sonuç değerlendirirken akılcı düşünmek de gerekmektedir. Konuya farklı bir durumdan örnek vermek gerekirse afet ve risk yönetimi bağlamında COVID-19 hastalığına yakanmış kişilerin kader algısını değerlendirmek adına Doğu Anadolu Bölgesinde 48 katılımcı ile gerçekleşen nitel bir çalışmada katılımcıların afet ile ilgili durumları kader olarak algıladığı sonucuna varılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre kişilerin güçlü tedbirler alsa dahi kaderin önüne geçilemeyeceği, afet yıkıcı sonucun engellenmediği verilerine ulaşılmıştır (Kılıç ve Akgün, 2022 s. 474).

Tüberküloz hastalığının algılanması üzerine 196 kişi ile gerçekleşmiş bir çalışmada; kadınların, 66 yaş ve üzerinde olan yaş grubunun, ev hanımlarının, eğitim düzeyi düşük olan kişilerin yakalandıkları hastalığı kadere bağlama yaklaşımını anlamlı oranda yüksek bulduğu sonucuna ulaşmıştır (Ünalan vd, 2008, s.252).

Yapılan araştırmalar insanların olumsuz hadiseler karşısında dini düşünceye başvurduğunu, olayın sorumlusu olarak kaderin görüldüğünü düşündürmüştür.

2.2. Afetleri Anlamlandırma Ve Afetler İle Başa Çıkma Sürecini Etkileyen Durumlar

Toplumlar ve toplum içindeki farklı gruplar afet sürecini aynı şekilde anlamlandırmayabilir. Afet süreci ile başa çıkarken de etkilendiği durumlar olabilir. Yaş, toplumsal cinsiyet rolleri, sosyo-ekonomik durum, eğitim durumu kişilerin ya da toplumun afet sürecini anlamlandırmada etkili faktörlerdir (Arık ve Taş, 2007, s.8).

Kuşaklar arası filir ayrılıkları afeti anlamlandırma sürecinde etkili olabilir. Kuşakların belirlenmesi ilişkin literatürde tartışmalı ifadeler bulunmaktadır. Twenge

hangi doğum yılının hangi kuşağa ait olduğunu belirleyecek bir bilim yahut resmi görüş olmadığını savunmaktadır. Başka bir ifade ile kuşak sınıflandırmalarının kesinlik taşımadığını belirtmektedir. Örnek ile açıklamak gerekirse, kuşak kesintisinden hemen önce ya da hemen sonra doğanların esasen aynı kültürün içinde olduklarını, aynı kuşak kesintisinde doğup kesintinin başlangıcından on yıl sonra doğanların ise farklı kültürü benimseyeceklerini ifade etmektedir (Twenge, 2018, s.28). Twenge'nin bu noktada asıl değindiği aynı dönemde doğan insanların aynı toplumsal olaylara benzer şekilde ortak olmalarıdır. Klasik sosyolojide kuşaklar incelenirken Auguste Comte ve Karl Mannheim'in çalışmaları doğrultusunda kriterler uygulanırken, 21. Yüzyılda kuşaklar beş gruba ayrılmaya başlanmıştır (Kırık ve Köyüstü, 2018, s. 1498). Günümüzde ise yedi kuşağın varlığından söz edilmektedir (Ceylan ve Bayrak, 2022, s.4).

Bir sonraki bölümde araştırma verileri yukarıda ortaya konulan çerçevede kuşak farkları üzerinden ele alınacaktır. Ancak öncesinde sosyolojide kuşak tartışmalarına değinilecektir.

2.2.1. Kuşak Kavramı

Kuşak sözcüğü felsefedeki anlamı itibari ile aynı yıllarda doğmuş aynı çağın şartlarını, benzer sıkıntıları, ortak kaderi paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü kişilerin topluluğu olarak ifade edilebilir. Sosyolojideki kavramı, yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, nesil, jenerasyon şeklinde ifade edilmektedir. Marshall'ın Sosyoloji Sözlüğünde, kuşak bir toplumun yaklaşık olarak aynı zaman diliminde doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarının bir biçimi olarak tanımlamıştır. Kuşak terimi bir nesil ile diğer nesil arasında geçen dönem için de kullanılmaktadır (Marshall, 2005, s.439). Kuşak kelimesinin en yalın hali kavram olarak ifade edildiğinde; belli bir dönemde dünyaya gelmiş, tarihsel, sosyolojik, politik, teknolojik ve çevresel faktörleri ortak bir zaman diliminde etkisinde kalarak gelişimini sürdüren, ortak birikimlere sahip olan yaşlılar veya gruplar anlamına gelmektedir (Mannheim, 1997, akt. Canatan, 2011 s.43.). Bu bağlamda herkes doğduğu zaman dilimindeki kuşağa aittir ve yaşanan kültürü de doğduğumuz

zaman belirlemektedir. Bu kültürün içinde dünya görüşü, eylemler, siyasal olaylar, sosyal hayat, hayata bakış açısı yer almaktadır (Twenge, 2013, s.13).

Sosyolojik çalışmalarda kuşak yerine kuşaklar kavramları anlamlıdır. Sosyal değişikliğin gerçekleştiği ortam kuşaklar arası özellik taşımaktadır. Toplum farklı zaman dilimlerinde dünyaya gelmiş fazla sayıda kuşağın bir arada oluşu ile varlığını sürdürmektedir. Bu kuşaklar aynı gelenek içinde benzer davranış biçimlerine sahip olan aileler, meslek birlikleri, eğitim orduları gibi çeşitli iş kolları olabilmektedir. Olayların etkisi farklı yaş gruplarında aynı biçimde görülmeyebilir. Kuşakların içlerinde bulundukları durumlardan yaptıkları çıkarımlar birbirleri arasında farklılık gösterebilir. Farklı dönemlerde dünyaya gelmiş kuşakların güncel bir konuya ve dünyaya bakışları, birbirlerine karşı tavırları, olayları değerlendirmeleri, yaşam seyri, yaşlılık ve yaşlanma konusu ile de yakından ilişkilidir (Canatan, 2022, s.43). Yaşlanma ve yaşlılık ile doğrudan ilgilenen bilim dalı olan gerontolojinin de nesnesi yaşlanma olgusudur. Gerontoloji yaşlanma ve yaşlılığın bedensel, psikik, sosyal, tarihsel ve kültürel yönlerini tarifler, açıklar ve müdahale olanaklarını inceler. Yaşlanma süreci ve yaşlılığı yapılandıran çevreler, sosyal kurumlar gerontolojinin çalışma alanına girmektedir (Tufan, 2021, s.17). Kuşaklar arası ilişkiyi sosyolojik eksende anlamlandırmak adına bir sonraki alt başlıkta sosyolojide kuşak kavramına yer verilmiştir.

2.2.1.1. Sosyolojide Kuşak Kavramı

Sosyolojide kuşaklar kavramına çalışmalarında yer veren ilk kişinin sosyolojinin kurucusu olarak anılan Auguste Comte (1789-1857) olduğu bilinir. Comte sosyal gelişmenin ancak bir kuşağın bilgilerini deneyimlerini tecrübelerini bir sonraki kuşağa aktararak sağlanacağı kanısındadır. Ancak bunun beraberinde gelecek kuşakların kendilerini tamamen geçmiş kuşaklara teslim edip sorgulamadan kabul etmesinin de doğru olmadığını, bu durumun gelişimi yavaşlatabileceğini açıklamıştır (Canatan, 2022 s. 44).

Karl Mannheim (1893-1947) 1928 yılında yazdığı “Kuşaklar Problemi” makalesinde aynı kuşakta yaşayan insanların, kendilerinden önceki kuşaklara göre dünyaya çok farklı biçimde baktıklarını anlatmaktadır. Dolayısıyla her kuşağa özgü

deneyimler toplumsal değişime yol açmaktadır. Mannheim'in "kuşak durumu", "kuşak bütünü" ve "kuşak biçimi" olmak üzere üç inceleme aşaması bulunmaktadır. "kuşak durumu" kronolojik olarak çağdaşlık durumunu ifade ederken aynı tarihsel dönemde sosyal uzamı paylaşmak olarak ifade edilir (Mannheim, 1928). "Kuşak bütünü" tarihsel, sosyal bütünlüğün ortak kaderine katılım olarak bilinmektedir. Aynı kuşakların birbirleri arasında toplumsal ve entelektüel içerikler bağlamında bir bütün oluşturduklarında ortaya çıktığını ancak öyle bir kuşak oluştuğunu ve böylelikle kuşak bütünü oluşumu sağlandığını anlatmaktadır. "Kuşak birimi" ise bir kuşak bütünü içerisinde, o kuşak bütünün ortak deneyimlerini, farklı biçimde sahipleneni; küçük grupların olduğunu ifade etmektedir. Mannheim kuşakların varlığını toplumun beş özelliği ile açıklamaktadır. İlki kültürel süreçte yeni katılımcıların oluşumu, ikincisi eski katılımcıların sürekli yok olması, üçüncü olarak bir kuşağın üyelerinin tarihsel süreç içinde geçici olarak sınırlı bölümde yer alması, dördüncü olarak kültürel mirasın nesilden nesile aktarılması zorunluluğu ve son olarak kuşaktan kuşağa devamlı geçiş olması gerekmesi olarak açıklamıştır. Mannheime göre kuşak kavramının iki temel unsuru bulunmaktadır. Birincisi tarihsel süreç içinde ortak bir konum ikincisi tarihsel bir bilinç olması gerektiğidir. Kişilerin gelecekteki davranışlarında geçmiş kuşakların etkisi olduğunu belirtmiştir (Aydın, 2019, s. 311).

Pierre Bourdieu sosyalleşme ortamının öncüsü olarak aile kurumunu belirlerken, farklı kültürlerdeki sermaye birikiminin ve kuşaklar arası aktarımın aile ile olduğunu savunmuştur. Bourdieu'ya göre kuşaklar arası aktarım ancak aile ile mümkündür. Bourdieu kuşağı "kuşak üretim biçimi" ürünlerinin bütünü olarak tanımlamıştır (Lahey vd, 2011, s. 13-15). Strauss ve Howe tarafından yayınlanan kitapta belirli dönemde doğup büyüyen kişilerin benzer davranış biçimleri gösterdikleri her yeni yaş grubunda, kuşakta bu davranış biçimlerinin değişebileceğini ifade etmiş bu kurama da Strauss-Howe Kuşak Kuramı olarak kitabında yer vermiştir (Canatan, 2022, s.47).

İnsanların toplumsal hayatta uyum içinde olması için kuşaklar arası ilişkiler ağı halinde yaşaması gerekmektedir. Toplumda yaşıtlar, öncekiler diye nitelendirilen yaşlılar, sonrakiler diye nitelendirilen genç kuşaklar yer almakta bu kuşakların birbirleri ile ilişkilerini devam etmektedir. Her kuşağın birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu gibi benzer özelliklere sahip olduğu da gerçektir. Kuşaklar arası

dayanışma toplumdaki yaşlıların ve diğer dezavantajlı grupların iletişimde önem arz etmektedir. Kuşaklar arası iletişim kuvvetli olmadığı ve kuşaklar arası dayanışma gerçekleşmediğinde, kuşaklar arası çatışma meydana gelebilir. Kuşaklar arası çatışma her dönemde ve her toplumda görülebilir. İlk çağ filozoflarının eserlerinde dahi gençlerin sabırsızlıklar nedeniyle eleştiriye uğradıklarına değinilmiştir

Sosyolojik boyutuyla kuşak çatışması geleneksel değer ile modern değerlerin çatışmasıdır. Modern değerleri gençler temsil ederken, geleneksel değerli yaşlılar temsil etmektedir. Kuşak çatışması teknolojinin hızla gelişmeye başlaması ve yaşlıların adaptasyonda güçlük yaşaması ile artış göstermiştir. Geleneksel toplumlarda sosyal değişim yavaş ilerlediği için kuşaklar arası ilişki çok etkilenmemektedir. Fakat modern toplumlarda hızlı toplumsal değişim, kuşakların birbirini anlamamasına yol açar bu durum da beraberinde kuşak çatışmasına neden olur (Canatan, 2016, 152-153). Kuşaklar arası ilişkiyi ve kuşak çatışmasını daha iyi anlamak adına bir sonraki bölümde kuşakların sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

2.2.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Kuşakların sınıflandırılmasında net bir fikir birliği bulunmamaktadır. Literatüre bakıldığında kuşakların benzer şekilde adlandırıldığı fakat kuşakların başlangıç ve bitiş konusunda farklılıklar olduğu görülmektedir. Sebep olarak ülkelerin yaşadığı tarihsel olayların değişiklik göstermesi gösterilebilir. Örnek verecek olunduğunda; Amerika’da gerçekleşen bir vaka tüm dünyayı etkiler nitelikte olabilir ancak Türkiye’de gerçekleşen olayın dünyayı etkilemeyebilir. Kuşakların sınıflandırılması genel itibari ile; Sessiz kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı olarak kabul edilmiştir (Kırık ve Köyüstü, 2018, s.1498-1499). Fakat bu kuşak sınıflandırmaları toplumsal düzeydedir. Örnek ile açıklanması gerekirse Y kuşağı yaş aralığında farklı görüşler bulunur. Batı Avrupa’da Y kuşağı yaş aralığı 1981-2000 yıllarında doğan kişilerden oluşurken, Türkiye’de Y kuşağı yaş aralığını tespit etmek üzerine gerçekleşen bir çalışmada; 1983-1995 yıllarında doğanların Y kuşağını oluşturduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sınıflandırmanın farklı

oluşunda teknolojik gelişmelere ulaşılabilirliğin farklılık göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Yüksekbilgili, 2015, s. 264-265).

Ülkemizdeki çalışmalara bakıldığında, kuşakların yaş aralığı ve kuşakların temel karakterleri tam olarak ortaya konulmamıştır. Bu bağlamda yapılan kuşak çalışmaları için sınırlılık olarak görülmektedir. Literatür doğrultusunda bakıldığında yapılan kuşak çalışmalarında Auguste Comte ve Karl Mannheim'in çalışmalarındaki kriterlerden faydalandığı görülmektedir (Ceylan ve Bayram, 2022, s. 4). Her ne kadar diğer coğrafyalarda yapılan kuşak sınıflandırılması sosyal, kültürel, ekonomik farklılıkları içinde barındırmış olsa da evrensel değerler doğrultusunda Türk toplumundaki kuşaklara paralel özellikler gösterebilir. Fakat bu görüşün yanında Türkiye'de kuşakların eğitim düzeyine göre ve yönetim kademelerine göre tanımlanması düşüncesini savunanlar bulunur (Çelik ve Gürcüoğlu, 2016 s.124). Türkiye'de kuşakların kesin bir şekilde belirlendiği çalışmaya henüz rastlanmadığı için bu çalışmada Auguste Comte ve Karl Mannheim'in çalışmalarında kabul gören kuşak sınıflandırılmasından faydalanılmıştır.

Genel itibari ile kuşaklar deneyimleri ve doğum yıllarına göre adlandırılmıştır. Avrupa'da "Kayıp Kuşak" ya da "1914 Kuşağı" ismi ile bilinen kuşağı 1. Dünya Savaşı'nda savaşanlardan oluştuğu bilinmektedir. Kayıp kuşak sonrası olan ise "En Büyük Kuşak" ismi ile bilinen 2. Dünya savaşında savaşan gazileri de içeren kuşaktır (Varışlı, 2022, s.129-130)

1926-1945 yılları arasında doğan insanların oluşturduğu gruba "Sessiz Kuşak" adı verilmiştir. Bu kuşak kronolojik olarak yaşayan en yaşlı kuşak olarak bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına şahit olmuş sessiz kuşak, çok partili hayata geçiş gibi yerel olaylardan etkilenmiştir. Bu kuşağın yazılı ve yazısız hukuk kurallarına saygılı olduğu bilinmektedir fakat dönem şartlarından dolayı eğitim oranı düşüktür. Erkeklerin eğitim seviyesi kadınlara oranla daha yüksek oldu bilinir. Bu kuşak "Unutulmuş Nesil", "Gelenekçiler" olarak da adlandırılmaktadır (Ceyhan ve Bayram, 2022, s. 7).

Bebek patlaması kuşağı olarak bilinen 1946-1964 yılları arasında doğan insanların oluşturduğu kuşak "Kazananlar" olarak da adlandırılmıştır. Kuşak isminin hikayesi iki yüzyıldır Batı dünyasında düşen doğum oranının 2. Dünya Savaşından

sonra yüksek oranda artış göstermesi ile almıştır. Bu kuşağın teknoloji ile buluşan ilk nesil olduğu bilinir. Fakat teknolojiye ayak uydurmada kendinden sonra gelen kuşaklara nazaran güçlük çektiği de yadsınamaz bir gerçektir (Aka, 2018, s. 120-122). Bu çalışma katılımcılarının en yaşlı kuşağını, Bebek patlaması kuşağı döneminde doğanlar oluşturmaktadır.

X kuşağı olarak bilinen 1965-1979 yılları arasında doğan insanlardan oluşmaktadır. Bu kuşak Berlin duvarının çöküşünden Soğuk Savaşın bitişine küresel anlamda etkisi olan olaylara şahit olmuştur. Teknolojinin gelişimine şahit olmuş bu kuşağın özgüveninin yüksek olduğu fakat tatminsiz bir kuşak olduğu bilinir. Türkiye’de ise bu kuşağın üyelerinin geçmiş kuşaklara göre daha iyi yaşam standartları içinde doğduğunu yaşam beklentisinin, dünya görüşlerinin daha iyimser olduğu düşünülür (Başol ve Aydın, 2014, s. 3).

Y kuşağının kendinden önceki X ve Bebek Patlaması Kuşağına göre daha protest bir kuşak olduğu bilinir. Bu kuşak 1980-1999 arası doğan insanlardan oluşur. Dijitalleşmenin ve markalaşmanın etkilerini yaşayan Y kuşağı diğer kuşaklara göre özgürlüğüne ve teknolojiye düşkün, çevresel konulara duyarlıdır. Her ülkenin diğer kuşaklar gibi Y kuşağının da farklı olduğunu belirtilirken diğer kuşaklara nazaran birbirlerine en çok benzeyen kuşak olduğu düşünülmektedir (Çetin ve Karalar, 2016, s. 160-161).

Z Kuşağı 2000 yılı ve sonrasında doğan insanlardan oluşan, dijital dünyanın içinde doğmuş bir nesil olan hatta “Dijital Yerliler” olarak adlandırılan bu kuşak iklim değişikliği küreselleşmenin etkilerini görmeye devam etmektedir. Günümüzde iş dünyasına giriş yapmak üzere ya da iş dünyasına giriş yapmış bu kuşağın otorite ve kural tanımaz, hayal dünyası sınırsız, sadakatsiz mekanikleşme hızı oldukça fazla tez canlı oldukları görüşleri savunulur (Taş ve vd, 2017 s.1033).

2.2.1.3. Kuşaklar Arası İlişkiler

Bir toplumun geleceği gençlerse geçmişi yaşlılardır. Geçmişini bilmeyen, geçmişi ile iletişim halinde olmayan toplumun da aydınlığa çıkması çok zaman alır. Kuşaklar arası ilişki, iletişim ve etkileşim sayesinde toplumsal kültür ve değerler genç kuşaklara aktarılmaktadır. Böylelikle toplumsallaşma gerçekleşmekte, gençler

geleceğe hazırlanmaktadır. Sosyal ilişkiler yaşam seyrinin anlaşılmasında önemli bir konuma sahiptir. Kuşaklar sosyal yapının bir ürünü olduğu bilinerek kuşaklar arası ilişkiler, sosyal ilişkiler kapsamında düşünülebilmektedir. Doğum oranının azalıp yaşlı nüfusunun artması gibi demografik değişimler aile yapısının da değişimini beraberinde getirmiştir. Aile üyeleri ve kuşaklar arası ilişkileri incelemek adına Konvoy Modeli ve Dayanışma Modeli teorik bir açıklama sağlamaktadır.

Konvoy Modeline göre birey doğduğu anda annesinin, babasının, büyükanne ve büyükbabasının içinde olduğu bir konvoyun içindedir. Zaman içinde ölümlerle beraber bu konvoydan ayrılan olmaktadır fakat konvoy yoluna devam etmektedir. Bireyin yaşı, cinsiyeti ve durumsal özellikleri konvoyu şekillendirmektedir. Konvoy ve konvoydaki kişilerin etkileşimi konvoy eklemine yer alan kişinin büyümesine, gelişmesine imkan sağlamaktadır (Antonucci, 2001, s.430).

Dayanışma Modeli ise altı boyuttan oluşmaktadır ve aile ilişkilerinde dayanışmayı ilişkisel, duygusal, uzlaşım, işlevsel, normatif ve yapısal dayanışma bu boyutları oluşturmaktadır. Her boyut aile içindeki dayanışmayı farklı yönleriyle incelemektedir (Hazer ve Öztürk, 2017 s.38-39). Kuşaklar arası dayanışmanın toplumsal düzeydeki değişimlerden etkilendiği söylenebilmektedir. Örnek ile açıklandığında büyük şehirlerdeki iş imkanları nedeniyle taşradaki eski kalabalık aileler yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Bu bağlamda coğrafi uzaklığın artması sosyal uzaklığın da artmasına neden olabilmektedir. Yapısal olarak aile bireyleri arasındaki dayanışmanın negatif etkilenmesine sebep olduğu düşünülebilir.

Kuşaklar arası farklılıklar kuşakların var olmasının doğal bir sonucu olarak görülebilir. Farklı dönemlerde, farklı sosyal koşullarda yaşayan kişilerin birbirleri ile fikir ayrılıkları olması olağan karşılanır. Kuşaklar arası farklılıkların bazı durumlarda kuşak çatışmasına dönüştüğü düşünülmektedir. Kuşaklar arası çatışma her dönemde ve her toplumda görülebilir. Sosyolojik anlamda kuşak çatışması geleneksel değerler ile modern değerlerin çatışmasını ifade etmektedir. Daha önce de açıklandığı üzere, modern değerleri genç kuşak geleneksel değerleri ise yaşlı kuşak temsil etmektedir. Teknolojinin hızla yaygınlaştığı dijital göçmen olarak tanımlanan teknoloji ile sonradan uyum sağlamaya çalışan yaşlı kuşak ve teknolojinin içinde doğmuş kuşak olan dijital yerliler ismiyle de ifade edilen genç kuşak arasında bakış açısı

farklılıkları olması kaçınılmazdır. Kuşak çatışması ve kuşaklar arası farklılıklar aynı anlamı ifade etmemektedir. İran’da kuşaklar arası çatışma üzerine yapılmış bir çalışmada dört farklı yaklaşım bulunduğu belirtilmiştir. Çatışmanın varlığını kabul eden yaklaşım, çatışma yerine farklılıkların olduğunu kabul eden yaklaşım, kuşaklar arası çatışmayı kültürden kopuş olarak gören yaklaşım ve kuşaklar arası farklılıkların doğru yönetilmediği zaman çatışmaya dönüşme potansiyelinin olduğunu savunan yaklaşım olarak belirtilmiştir (Lotfi vd. 2013, s.97-98).

Bu çalışmada da kuşaklar arası fikir ayrılıkları olduğu görülmüştür fakat kesin bir ifade ile çatışma olduğunu söylenemez. Çalışmada 65 yaş ve üzeri kişilerin depresi algılama biçimi gençlere kıyasla daha kadercî bir yaklaşımda iken daha genç kuşaklar kaderden kaçılmayacağını fakat tedbirsizliğin de felaketi doğurduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda ortak bir paydada kader kavramı varken kuşaklar arası çatışma bu çalışma için söz konusu değildir. Genç kuşaktaki katılımcıların yorumlarından biri yukarıda da ifade edildiği gibi tedbir eksikliğidir. Önlem alınmamasından kaynaklanan hataların olumsuz sonuçlar oluşturması, riskler ile yaşadığımızı ve kişisel tedbirleri elden bıraktığımızı düşündürmektedir.

3. DEPREM ÜLKESİ OLARAK TÜRKİYE, 6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ

Türkiye içinde barındırdığı aktif fay hatlarından dolayı deprem ile devamlı karşı karşıya kalmaktadır. Kaybedilen can ve mal kaybına bakıldığında da olası afet planlarının yeterli olmadığını ve deprem sonrası müdahalelerde eksiklikler yaşandığını söylemek mümkündür. Çalışmanın bu başlığı altında deprem kavramı, depremin oluşumu, deprem türleri, dünyada yaşanan yıkıcı etkisi yüksek depremler, Türkiye’de yaşanan depremler ve son olarak 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

3.1. Doğa Olayı Olarak Deprem

Önlenmesi mümkün olmayan fakat yıkıcı etkisi tedbirlerle aza indirilebilen bir doğa olayı olan deprem; yerkabuğunun üst kısımlarında geniş zaman aralıklarında biriken elastik enerjinin aniden boşalarak yeryüzünü sarsması olayına verilen addır. Yerkürenin üst kesiminde oluşan gerilmelerin esas kökeninin yer içindeki ısı ve basınç olduğu bilinmektedir. Yerkürenin derin kısımlarına doğru ısı ve basıncın artması sonucu, atmosfer içinde oluşan konveksiyonel akımlar (ısı akımları) yerkürenin dış kesimini oluşturan katı ve kırılğan özellikteki litosfer parçalarının hareket etmelerine neden olmaktadır. Bu durumda levha adı verilen bu parçalar ya birbirlerinden uzaklaşırlar ya da ortak sınırları boyunca zıt yönlerde kayarlar veya birbirleri ile çarpışırlar. Bu komplike durum Levha Tektoniği Kuramı ile açıklanmaktadır (Demirtaş ve Ermen, 2000, s.1). Depremin oluşumunu, nasıl yayıldığını, ölçüm aletlerini ve yöntemlerini inceleyen bilim dalına sismoloji adı verilmektedir.

Büyük bir deprem çok ender olarak tek sarsıntıdan oluşmaktadır. Bazen büyük bir depremden önce ana şok denilen birkaç gün ya da birkaç hafta önce, ana şok yakınında küçük sarsıntılar olabilmektedir. Büyük depremden önce olan bu küçük depremlere “öncü deprem” adı verilmektedir. Örnek verecek olunduğunda 22 Mayıs 1971 Bingöl depreminden bir gün önce meydana gelen deprem bu büyük depremin öncü depremi olarak kabul edilmiştir. Öncü deprem olarak kabul edilmesinin sebebi arkasından gerçekleşen büyük çaplı deprem olmasıdır. Eğer

ardında büyük bir deprem gerçekleşmemiş olsaydı öncü deprem değil kendi başına bağımsız bir deprem olarak kabul edilecekti. Bu nedenle her küçük deprem de öncü deprem olarak değerlendirilmemeli, düşey atımlı fayların bulunduğu bölgelerde oluş ihtimalinin daha yüksek olduğu bilinmelidir (Demirtaş ve Ermen, 2000, s.2).

Büyük depremlerden sonra haftalarca hatta aylarca süren ana sarsıntıdan daha küçük olan ve giderek araları açılan, büyüklükleri azalan depremlere ise artçı depremler adı verilmektedir. Artçı sarsıntılar ana sarsıntıda yırtılan fay hattı üzerindeki değişik yerlerdeki gerilmelerin devam eden yeniden dağılımı ile meydana gelmektedir. Düşey atımlı fay hattının olduğu bölgelerde daha uzun süreli meydana geldiği bilinen artçı sarsıntıların bazen 1 yıla kadar devam ettiği bilinmektedir. Artçı sarsıntılarda ana depremde yıkılmaya yaklaşmış binalar hızla yıkılmaya geçebilmektedir. Bu nedenle bu yapıların çökmeye karşı desteklenmesi gerekmektedir. (Demirtaş ve Ermen, 2000, s. 2-3).

3.1.1. Depremin Yıkıcı Sonuçlarını Etkileyen Jeolojik Faktörler

Oluş sebeplerine göre depremler farklı türlerde meydana gelebilmektedir. Bilinen deprem türleri; tektonik, volkanik ve çöküntü depremleridir. Tektonik depremler, levhaların hareketi sonucu oluşan depremlerdir. Yeryüzünde meydana gelen depremlerin %90'ı tektonik depremler grubuna girmektedir. İkinci çeşit olarak volkanik depremler açıklanmıştır. Volkanın püskürmesi sonucu oluşan depremlerin, ergimiş maddenin yerin derinliklerinden yeryüzüne çıkması sırasında kimyasal ve fiziksel tepkimeler sonucu oluşan gazların sebebi ile meydana gelen patlamaların sonucu olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Volkanik depremler yanardağla ilgili olduklarından yerel depremlerdir ve kayda değer bir zarara sebep olmadığı düşünülmektedir. Volkanik depremler çoğu zaman yanardağlar faaliyete geçeceği zaman, volkanik aktivitenin habercisi olarak meydana gelmektedir. Japonya ve İtalya da meydana gelen depremler bu türde oluşan depremlerdir. Türkiye'de aktif yanardağ olmaması sebebi ile volkanik deprem olmamaktadır (İşçi, 2008, s. 961). Çökme depremleri olarak bilinen depremler ise yer kabuğu yapısının jips ve kalker gibi eriyebilen kayalardan oluştuğu yerlerde meydana gelen, yer içindeki mağaraların zamanla tavanlarının incelik çökmesi sonucunda oluşan deprem türüdür.

Yerleşim yerlerinde meydana geldiği durumlarda can ve mal kaybına sebep olmaktadırlar (Özdoğan, 1993, s.53).

Depremelerin aletsel büyüklüğünü hesaplamak için kullanılan ölçek 1935 yılında Kaliforniya Teknoloji Enstitüsünde çalışan Charles Francis Richter ve Beno Gutenberg isimli iki araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğe “Richter Ölçeği” ismi verilmiş olup, bu ölçeğe göre deprem büyüklüğünün 1 birim artması gerçek deprem büyüklüğünün 10 katına çıkması demektir (Aşçı, vd, 2017 s. 68-69).

Deprem kaynağında ortaya çıkan enerjinin ölçüsü depremin büyüklüğünü ifade ederken, yeryüzünde belirli noktada neden olduğu sallanmanın gücünü depremin şiddeti göstermektedir. Bu anlatımdan yola çıkarak ölçümün nerede yapıldığına bağlı olarak değişmeyen depremin büyüklüğüdür. Değişkenlik gösteren depremin şiddetidir. Merkez üssünden uzaklığa bağlı olarak depremin şiddeti değişkenlik göstermektedir (Bilimengctubitak, 2023).

Dünyanın oluşumundan bu yana, depremlerin meydana geldiği bölgelerde milyonlarca insanın hayatını kaybettiği ve yaşam alanlarının yitirildiği bilinen bir gerçektir. Bilinen yer altı ve yer üstü kaynakları depremler ve faylar sebebi ile meydana gelmektedir. Başka bir ifade ile dünyanın nefes almasını sağlayan durum depremdir. Eğer depremler meydana gelmese idi dünyada yaşam olmayacağı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda önlenemez afet olan depremi kabullenip depremle yaşamayı öğrenmek gereklidir.

3.2. Türkiye’de Deprem

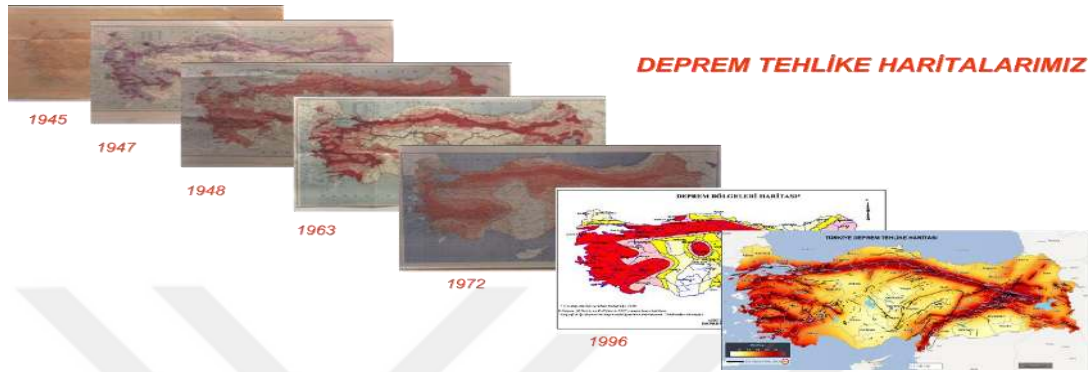
Türkiye ile ilgili bilinen bir gerçek varsa o da deprem ülkesi olduğudur. Roma Döneminden Osmanlı Dönemine Anadolu’da fazla sayıda deprem olmuştur. Son 70 yıldır Türkiye’de deprem sebebi ile hayatını kaybeden kişi sayısı 100.000; hasar gören bina sayısının 600.000 ve farkı vilayetlerde depremden etkilenen bina sayısı 500.000 civarındadır. (İTÜ,2023). Anadolu, doğudan batıya, üç farklı, büyük fay hattının tektonik etkisi altındadır. Ülke nüfusunun %70’inin deprem bölgesinde yaşadığı bilinmektedir. Bu bölgelerin çoğunluğu kentlerdir (Marangoz ve İzci, 2023). Geçmişten bugüne devamlı sarsıntılar yaşayan ülkemizde yıkıcı etkili depremleri daha yakından incelemek adına bu başlık altında, deprem haritaları, Türkiye’de

yaşanan yıkıcı etkili depremler ve 6 Şubat Kahramanmaraş Merkezli depremler açıklanmıştır.

3.2.1. Türkiye Deprem Haritaları ve Tarihçesi

26 Aralık 1939 saat 23:57’de meydana gelen Erzincan depremi çok sayıda can ve mal kaybı ile sonuçlanmıştır. Depremi bazı kaynaklarda 26 Aralık bazı kaynaklarda 27 Aralık olarak geçmesinin sebebi saatinden kaynaklanmaktadır. Kuzey Anadolu Fay Hattında üzerinde bulunan Erzincan’da 7,9 şiddetinde gerçekleşen bu depremin 11 ili etkilediği bilinmektedir (Haçın, 2014, s. 39). Aktif fayların bulunduğu ülkemizde 1942 Niksar-Erbaa depremi, 1943 yılında Adapazarı Hendek, 1943 yılında Tosya-Ladik, 1944 yılında Bolu’da meydana gelmiş ve yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de deprem zararlarının azalması amacı ile çalışmalar başlatılmıştır. İlk olarak 18 Temmuz 1944 tarihinde “Yersarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürürlüğe girmiş, resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu kanunun içeriği Türkiye’de deprem riski olan bölgelerin belirlenmesi, depremde oluşacak zararların en aza inmesi, yerleşme ve yapıların denetlenmesidir. Bu kanun merkezi ve yerel düzeyde nasıl örgütleneceğini belirleyen ilk yasal düzenlemedir. Bu bağlamda oluşan yasanın ilk maddesine göre eldeki mevcut verilerden yararlanılarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışma ile 1945 yılında ilk resmi deprem haritası, “Yer Sarsıntıları Bölgeleri Haritası” adı altında hazırlanmıştır. Ayrıca Türkiye için resmi olarak onaylanmamış ilk deprem bölgeleri haritası Sieberg tarafından 1932 yılında yapıldığı bilinmektedir. Fakat bu haritada yapılmış çalışma ve veriler kısıtlıdır. Haritada faylar, göller nehirler ve önemli yerleşim yerlerine yer verilmiştir. Sieberg’in haritasının dışında günümüze dek birçok araştırmacı tarafından hem resmi hem resmi olmayan da deprem haritası hazırlanmıştır. Türkiye’de resmi olarak yayınlanmış deprem bölgeleri haritaları, hasar verilerine göre, deterministim yöntemine göre ve olasılık yöntemine göre olacak şekilde kendi içinde üç sınıfa ayrılmıştır. Hasar verisine göre haritalarda sadece geçmiş yıllarda yaşanmış depremler referans alınarak hazırlanmıştır. 1945 ve 1947 yıllarında hazırlanan haritalar bu yöntem bile hazırlanmıştır. 1945 haritasına

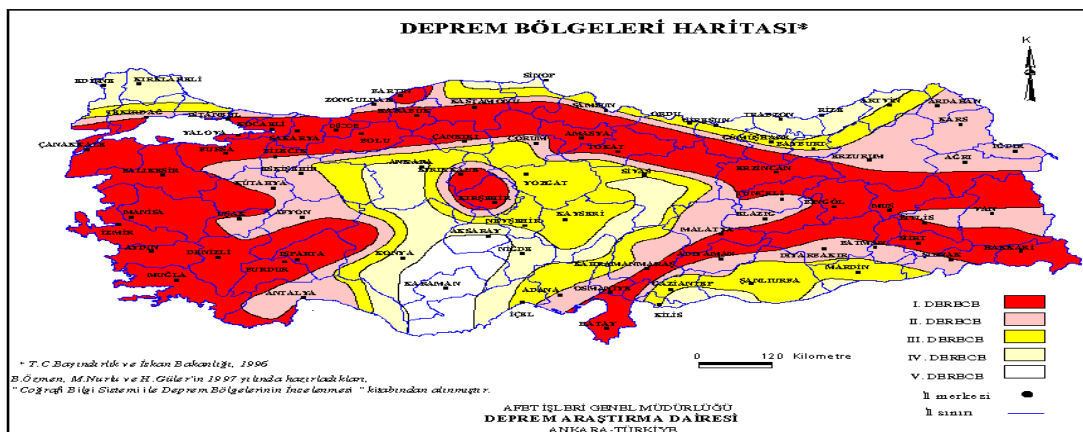
göre ülke büyük hasara uğramış bölgeler, tehlikeli yersarsıntısı bölgesi ve tehlikesiz bölgeler olarak sınıflandırılmıştır. 1947 yılındaki haritaya göre ise birinci derecede yersarsıntısı bölgesi, ikinci derecede yersarsıntısı bölgesi ve tehlikesiz bölge olarak üç sınıfa ayrılmıştır (Özmen, 2012, s.45). Bu harita zamana bağlı olarak bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı çok kez revize edilmiştir.

Şekil 1. Deprem Tehlike Haritaları

Kaynak: AFAD (2019). <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>

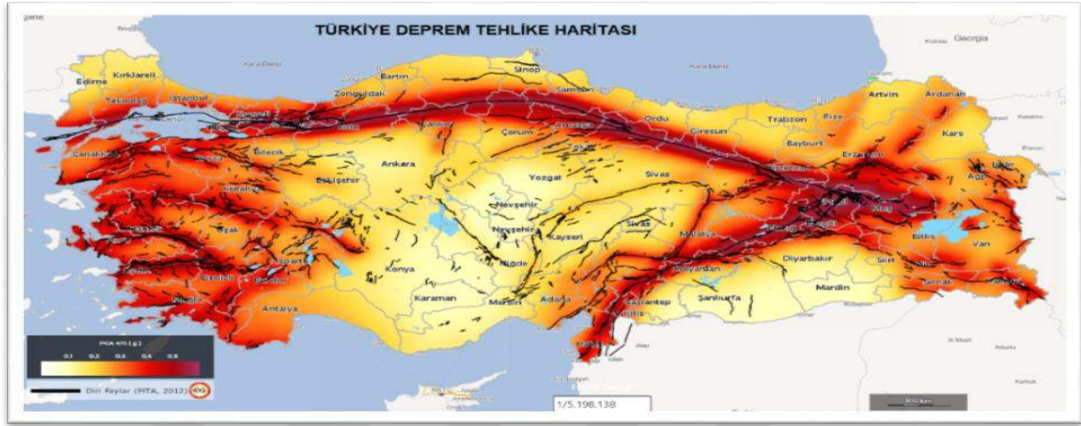
1963 ve 1972 yıllarındaki deprem bölgeleri haritaları deterministik yöntemle göre hazırlanmıştır. Haritalarda geçmiş yıllarda meydana gelen depremlerin yarattığı tahribat, tektonik haritalardan ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu haritalara beklenen şiddet değerleri de değerlendirilip eklenmiştir (Özmen, 2023, s.711).

Şekil 2. Deprem Bölgeleri Haritası 1

Kaynak: AFAD (2019). <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>

1996 yılında yapılan deprem bölgeleri haritası dünyadaki gelişmelere paralel olarak olasılık yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Daha önce hazırlanan bu yönüyle ayrılan bu haritada ülke deprem bölgeleri açısından beş bölüme ayrılmıştır. Şu an kullanılan güncel deprem haritası da 2018 yılında yayımlanan ve 2019 yılında yürürlüğe giren yenilenen deprem bölgesi haritasıdır (AFAD, 2019).

Şekil 3. Deprem Tehlike Haritası 2

Kaynak: AFAD (2019). <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>

3.2.2. Türkiye’de Yaşanan Yıkıcı Etkili Depremler

Türkiye deprem kuşakları üzerinde bulunan bir bölgede yer almaktadır. Dünden bugüne ülkemizde çok sayıda deprem meydana gelmiş, çok sayıda can kaybına beraberinde mal kaybına yol açmıştır. Depremler sadece can ve mal kaybı ile sınırlanmayıp toplumsal düzenin dejenere olmasına, bu bağlamda toplumda da korku ortamının oluşmasına yol açmıştır. Deprem sadece sarsıntı süreci değil, beraberinde getirdiği kayıplarla maddi ve manevi toplumsal düzeni etkilemektedir.

Türkiye deprem haritasının hazırlanmasına da öncü olan dünyada da yaşanmış en büyük depremlerden biri olan Erzincan Depremi 1939 yılında, 7,9 şiddetinde gerçekleşmiştir. Bu depremde 32 bin 362 kişi hayatını kaybetmiştir (Dündar, 2019, s. 760). Ardından 1942 yılında Niksar-Erbaa Depremi 7,0 büyüklüğünde gerçekleşmiş çok sayıda can ve mal kaybına neden olmuştur. 1943 yılında meydana gelen Tosya-Ladik depremi ise 7,2 büyüklüğünde olup 4 bin kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Arslan, 2020, s.147-148).

1976 yılında Van'ın Çaldıran ilçesinde meydana gelen 7,3 büyüklüğündeki depremde çok sayıda yerleşim yeri yıkıma uğramış, 3790 kişinin hayatını kaybetmiştir (Van gazetesi, 1976 akt. Bilik, 2021, s.68). Türkiye'yi sarsan bir diğer depremin 17 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen Gölcük depremi olduğu bilinmektedir. Depremin büyüklüğü 7,4 olarak kaydedilmiştir. 17 bin 480 kişi hayatını kaybetmiş 43 bin 393 kişi yaralanmış, tahmini 200 bin kişi evsiz kalmıştır (Trthaber,2023).

Ülkemizde yaşanan büyük depremlerden biri de 12 Kasım 1999 tarihinde Düzce'de gerçekleşmiştir. Gölcük depreminden de etkilenen bölgede gerçekleşen ve bu depremin 17 Ağustos depreminde kırılan fayların tetiklenmesi ile oluştuğu düşünülen deprem 30 saniye sürmüş büyüklüğü ise 7,2 Mw olarak kaydedilmiştir. Depremde 845 kişinin hayatını kaybetmiştir (Duzce, 2023).

Tarihinde çok depreme tanık olan Van'da 2011 yılında 23 Ekim ve 9 Kasım tarihlerinde gerçekleşen ve büyük yıkıma neden olan depremler 7,2 ve 5,6 büyüklüğünde meydana gelmiştir. Bu iki depremde toplamda 644 kişi hayatını kaybetmiştir (AFAD,2011). 30 Ekim 2020 tarihinde İzmir'in Seferihisar bölgesinde gerçekleşen deprem 6,6 büyüklüğünde meydana gelmiş depremde 113 kişinin hayatını kaybettiği depremde 1035 kişinin yaralanmıştır. Deprem sonrasında 1670 artçı deprem yaşandığı kaydedilmiştir (AFAD, 2020).

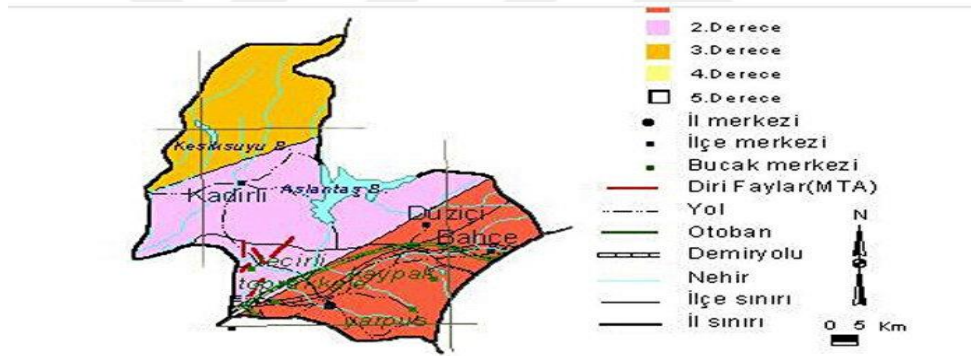
Türkiye'de Marmara'dan Karadeniz'e, Doğu Anadolu'dan Ege Bölgesine kadar yıkıcı sonuçlara yol açan depremler meydana geldiği görülmektedir. Ülkemiz coğrafi yapısı ve konumu sebebiyle uzun yıllardır “deprem ülkesi” olarak anılmaktadır. Bir sonraki alt başlık altında araştırmamızın geçtiği il olan Osmaniye'nin geçmişten bugüne etkilendiği depremler açıklanmıştır.

3.2.2.1. Geçmişten Bugüne Osmaniye'nin Etkilendiği Depremler

Araştırmamızın geçtiği Osmaniye ili diri fay üzerinde bulunan ve deprem tehdidi yaşan bir ilimizdir. Osmaniye ve çevresindeki yerleşim alanlarının tarihi geçmişine bakılacak olduğunda Neolitik döneme (MÖ 7000-5000) kadar uzanmaktadır. Tarihsel boyutta incelendiğinde il merkezi yakınlarında MÖ 14. Yüzyılda ve MS 242 yılında önemli depremlerin olduğu görülmektedir. Bunun dışında ilk merkezinden geçen Doğu Anadolu Fay Zonu'nun Osmaniye ili ve yakın

çevresinde MS 97, MS 242, MS 1115 (Mw:6.3), MS 1266, MS 1544 (Mw:6.8), MS 1894 gibi çok sayıda depremin olduğu bilinmektedir.

Osmaniye ilinin etkilendiği önemli tarihsel depremler arasında sayılar MS 290 Ceyhan-Tarsus-İçel, MS Anazarba-Ceyhan-Misis-Kadirli, MS 1268 Kozan-Ceyhan-Adana, MS 1515 Tarsus-Adana-İçel-Maraş-Malatya-Mısır, MS 1855 Ceyhan-Adana, MS 1896 Adana-Mersin depremleri Osmaniye’de ve çevresinde ağır hasarlara neden olmuştur. 1900 yılı başından itibaren aletsel dönem olarak da bilinen dönemde çok sayıda deprem gerçekleşmiş fakat Osmaniye ilinin aldığı hasara dair kesin bilgiye ulaşılamamıştır. 27 Haziran 1998 de gerçekleşen (Mw: 6.1) depremdeki ulaşılan hasar bilgilerine göre Adana merkez ve Osmaniye’de 400 evin yıkıldığına, 1239 evin ağır hasarlı olduğuna, 1054 evin hasar gördüğüne ilişkin verilere ulaşılmıştır. Bu depremlerde 145 kişinin hayatını kaybettiği, 1500 kişinin de yaralandığı kaydedilmiştir (TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, 2021).

Şekil 4. Osmaniye Deprem Riski Haritası

Kaynak: Yeni Şafak (2023). <https://www.yenisafak.com/osmaniye-deprem-fay-hatti-nereden-geciyor-osmaniye-diri-fay-hatti-haritasi-h-4511627>

Tarihsel ve aletsel dönemlerde gerçekleşen bu depremler Osmaniye bölgesindeki tektonik aktivitenin hala sürmekte olduğunu gösterir niteliktedir. 2021 yılında hazırlanmış rapora göre deprem de oluşabilecek tahribatı azaltmak adına Jeoloji Mühendisleri Odası Osmaniye il yönetimi ve karar vericilere çeşitli önerilerde bulunup, Jeoloji Odasının gerektiğinde iş birliğine hazır olduğunu belirtmiştir (TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, 2021). Jeoloji Odasının uyarılarının dikkate alındığı ya da deprem için Jeoloji Odası ile iş birliği yapıp yapılmadığına dair herhangi

bir kaynağa ulaşılmamıştır. Fakat 2023 Şubat ayında gerçekleşen deprem ve sonrasında yaşanan acı tablo bir sonraki bölümde açıklanacaktır.

3.3. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri

Son yılların hatta belki de yüzyılın felaketi olarak nitelendirilen, en şiddetli ve Türkiye’de yaşanan yıkımı en yüksek depremlerin başlangıcı ise 6 Şubat 2023 tarihinde saat 04:17 de gerçekleşmiştir. Kahramanmaraş merkezli başlayan aynı gün içinde hem Kahramanmaraş’ın Pazarlık ilçesinde 7,8 büyüklüğünde hem de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde saat 13:24 de, 7,7 büyüklüğünde meydana gelen depremler 11 ili etkilemiştir. Depremler; Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ da dahil olmak üzere geniş bir bölgede hissedilmiştir. 6 Şubat’ta başlayan depremler, büyük bir yıkıma, can kaybına yol açmıştır. Söz konusu yaşanan bu ağır depremin ağır etkileri devam ederken 20 Şubat 2023 tarihinde saat 20.04’te Hatay Yayladağı merkezli 6.4 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir (AFAD, 2023).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının açıklamalarına göre Hatay’da 13 bin 883, Kahramanmaraş’ta 7 bin 295, Adıyaman’da 5 bin 826, Malatya’da 4 bin 197, Gaziantep’te ise 3 bin 805 olmak üzere bölgede 36 bin 932 bina deprem anında yıkılmıştır. Toplam 872 bin bağımsız bölümden oluşan 311 bin bina da aldıkları hasarlar nedeniyle kullanılamaz hale gelmiştir. Nisan ayında yapılan İçişleri Bakanlığı açıklaması doğrultusunda depremde 53 bin 537 kişinin hayatını kaybettiği bilinmektedir. Geniş bir bölgeye yayılmasının da etkisi ile depremde yaşanan can kaybının ve tahribatın güncel ve net verileri halen ulaşılamamıştır (TMMOB,2023). Depremler yıkıcı etkili sonuçlar meydana getirebilmektedir. Fakat bu kadar can kaybı ve bu kadar binanın yıkılmasının sebebi olarak, depremin şiddeti, geniş bir coğrafik alanda kendini göstermesi ve depremin 04:17 saatinde, uyku vaktinde gerçekleşmesi gösterilebilmektedir.

Depremzedeler enkaz altında kalan yakınlarının kurtarılmasını günlerce hatta haftalarca beklemiştir. Medyanın haberine göre (BBC) enkaz altından 296. Saatte iki kişinin sağ kurtarıldığı bilgisine ulaşılmıştır. (BBC, 2023). Deprem etkisini geniş bir alanda hissettirdiği için yollarda, ulaşımında aksamalar yaşanmış, yardımların çoğu ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaşamamıştır. Bu durum deprem sonrası süreci

olumsuz etkilemiştir. Telefon hatlarında çökmeler yaşanmış, hayatta olan insanlar birbirlerine ulaşımında güçlük çekmiştir. Ayrıca büyük depremlerden sonra artçı deprem denilen depremlerin olduğu bilinmektedir. 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremden sonra da on binlerce artçı sarsıntı gerçekleştiği bilinmektedir.

Depremın yıkıcı etkisinin büyük olmasının birden fazla sebebi vardır. Bunlardan biri depremin şiddetidir. Depremın geniş bir bölgeye yayılması tahribatı artırmıştır. Yapı denetim eksikliği nedeniyle bina kaynaklı can ve mal kayıpları olmuştur. Medyada konu ile ilgili dış güçlerin etkisi sebebi depremin meydana geldiğine dair haberler dahi yer almıştır. Tarih boyunca deprem kökeni ile ilgili muhafazakar toplumların din bilgilerini, geleneksel toplumların ise doğayı referans aldığı bilinmektedir. Çok konuda yaşandığı gibi deprem nedenleri konusunda kültürel farkların fikir ayrılıkları yaşattığı görülmektedir (Duman,2016).

3.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, çevrenin korunması, insan hakları, sağlık, eğitim, yoksulluk gibi konularda çalışmalar yürütmektedir. Yasal bir sınırdan, devletten bağımsız, gönüllülük esasına dayalı kar amacı gütmeyen kamu yararına hareket eden kuruluşlar olarak bilinmektedir (Özdemir vd., 2009, s.155) Sivil toplum kuruluşları kar amacıyla olmayan, toplumun farklı alanlarında etki gösteren kuruluşlar olarak bilinmektedir. Genel olarak sivil toplum terim olarak, bireyin ya da grupların toplumsal çıkar doğrultusunda, gerçekleştirdiği faaliyet anlamını taşımaktadır (Şahin ve Öztürk, 2011, s.10). Sivil toplum tarihsel süreç boyutunda değerlendirildiğinde, her toplulukta devlet dışı organizasyonların çok eskiye dayandığı bilinmektedir. Fakat buna rağmen İkinci Dünya Savaşı sonrasında sivil toplum kuruluşlarının gündeme geldiği söylenebilir.

Sivil toplum kuruluşların gelişmesi, çok sayıda faktörün etkisi ile gerçekleşmektedir. İlk olarak küreselleşme ve iletişim teknolojilerinde olan ilerlemeler, sivil toplum kuruluşlarının daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Sosyal medya ve internet, sivil toplum kuruluşlarının etkili bir şekilde faaliyetlerini artırma ve seslerini daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Ek olarak demokratikleşme süreci, insan haklarında toplumun bilincinin artması sivil toplum

kuruluşlarının gelişimini destekler. Çok sayıda ülkede sivil toplum kuruluşlarına katılım ve ifade özgürlüğü konusunda topluma destek sağlanmaktadır. Bu durum da sivil toplum kuruluşlarının toplumun gereksinimlerine daha iyi yanıt vermesini olası kılmıştır (Duruel, 2023 s.4)

Son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının etkinliği ve önemi artış göstermiştir. Özel sektör, hükümetler, Uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yürüterek çözüm odaklı projelere imza atmaktadır. Kuruluşlar toplumsal iyileştirme ve dönüşüm sürecine katkı sağlamakta toplumun huzurunu pozitif etkilemektedir. Afetlerde sosyal, psikolojik, ekonomik olarak zarar görmüş toplumlarda sivil toplum kuruluşları önem arz etmektedir. Bilhassa ulusal ve uluslararası düzeyde, ekonomik durumu düşük olan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak, doğal afetlerin etki ve zararlarını azaltmak, afetler ile mücadele etmek ve afetlere müdahale etmek amacıyla sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Bu sebeple ülkelerin afetlere müdahale ederken güçlük çekebildiği durumlarda, uluslararası sivil toplum kuruluşlarına yardım ekipleri ile müdahaleye dahil olmalarına izin verilmelidir (Genç, 2021, s.25)

Sivil toplum ile ilgili yaklaşımlar üç gruba ayrılabilir. İlki Larry Diamon'a ait olan sivil toplumu devletten ayrı gören vatandaşların kendi özgür iradelerinin tesis edildiği düzen olarak açıklayan görüştür. İkinci yaklaşım, Ernest Gellner'e aittir. Daha geniş bir alanı içinde barındıran bir anlayış olan yaklaşım, sivil toplum, aile veya birey ile devlet arasında mevcut olan boşluğun dolduğu bir yapı olma özelliğine sahiptir. Sivil toplum bu görüşe göre daha çok sendikalardan oluşmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise Jon Keane'nin savunduğudur. Bu yaklaşıma göre, sivil toplum üyelerin oluşturduğu devlet dışı organizasyonlarda kendi kimliklerini korumaktadır (Çulhanoglu, 2001, s. 32-33). Sivil toplum gruplandırması farklı bakış açılarında olabilmektedir. Olaylara bakış açılarının farklılığına göre sivil toplumun tanımı ve uygulama alanının belirlenmesi değişiklik gösterebilir.

Uluslararası sivil toplum kuruluşları, uluslararası aktörler ile birtakım amaçlar için ilişkilerde bulunabilir. Devler ve uluslararası örgütler insani yardımlar, bölgesel çalışmaların çözümlenmesi ve uzmanlara başvurmak sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile yapılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları bireysel ve kolektif çıkarları

korumak amacıyla başarılı uluslararası faaliyet gerçekleştirebilir. Bu şekilde devletlerin, çok uluslu şirketlerin davranışlarını ve kararlarını etkiledikleri örnekler bulunmaktadır (Şahin ve Öztürk, 2011 s.18).

Sivil toplum kuruluşlarının yeni dünya üzerinde daha fazla rol oynama şansı bulunduğu düşünülmektedir. Kendilerini geliştirme ortak hedef amacıyla iş birliği içinde bulunma ortak misyon ve etik oluşturmalarına bağlı olduğu düşünülmektedir.

3.4.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi geçtiğimiz yıllarda yüksek oranda önem kazanmıştır. Demokratikleşme süreci, insan haklarında yer alan gelişmeler ile birlikte sivil toplum kuruluşları daha da güçlenmiştir. İlk olarak Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve çeşitliliğinde artış olmuştur. Kadın hakları, çocuk hakları, sağlık, kültür ve sanat, çevre gibi alanlarda etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Bu kuruluşlar, toplumun çeşitli sorunlarına yanıt bulma, kamuoyunu bilinçlendirme gibi amaçlarda çalışmaktadır. Ayrıca politika değişikliklerini teşvik etmekte olduğu bilinmektedir.

İletişim teknolojilerinde olan gelişmeler, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının etkisini arttırmıştır. Sosyal medya, dijital platformlar özellikle de internet sivil toplum kuruluşlarının daha geniş kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Ulaşılabilirlik sayesinde sivil toplum kuruluşları, büyüyen bir destekçi ağı oluşturmuş hedeflerine etkili bir şekilde ulaşmışlardır. Buna ek olarak Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına hükümetin desteğinin artış gösterdiği söylenebilir. Hükümet sivil toplum kuruluşlarının toplumun refahı için önemli bir rol üstlendiğini kabul etmiş, onlarla iş birliği içine girmiştir. Bu birlik kamu politikalarının oluşturulmasında ve kamu politikalarının uygulanmasında sivil topluma katılımı teşvik etmektedir (Duruel, 2023, s,4).

Türkiye’de mevzuata göre, sivil toplum kuruluşları dernek ya da vakıf statüsünde olup, kar amacı gütmemek şartı ile etkinlik gösterebilirler. Örnek ile açıklamak gerekirse, sivil toplum, siyasi partileri dernekleri, vakıfları, sanayi ve ticaret odalarını, sendikaları içine almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, insan hakları, yoksulluğun giderilmesi, sağlık hizmeti, kültürel etkinlikler, demokrasi gibi alanlarda

mesleki ve profesyonel grupların bir araya gelmesini, fon ve yardım toplanmasını sağlamaktadır. Özellikle doğal afetlerin yaşandığı, yıkıcı etkiler bıraktığı Türkiye’de sivil toplum kuruluşları önemli göre ve sorumluluklara sahiptir. Zarar görenlerin desteğine ve yardımına koşmaktadır. Doğal afetlerde, devlet olanakları herkese yetiemediğinde, sivil toplum kuruluşları aracılığı ile mücadele örnekleri yaşanmaktadır (Uğur, 2006, s. 288). Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin artması ve desteklenmesi, Türkiye’nin demokratik ve devamlı kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Afet yönetiminin aşamalarında bireysel ve örgütlü gönüllüler önemli yer tutmaktadır. Özellikle 1999 ve 2001 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen depremler sonrasında arama kurtarma faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmıştır. AKUT ve benzeri oluşumların kurumsallaşması kendini tanıtmayı ve gelişmesine de vesile olmuştur. AKUT, gönüllük esasına dayalı bir sivil toplum kuruluşudur. 1994 yılında Bolkarlar’da kaybolan iki dağcı için düzenlenen arama sırasında insanların, Jandarmanın, Dağcılık Federasyonun ve çeşitli bölgelerden ulaşan dağcıların çabaları karşısında başarısızlıkla sonuçlandı. Bu doğrultuda arama kurtarma ekibinin doğru ve verimli olacak biçimde nasıl gerçekleşeceği araştırıldı. Uzman bir ekibin, gönüllülük esasında bir dernek altında bir araya gelmesi üzerine çalışmalar yapıldı. Bu sırada 1995 yılında Aralık ayında Uludağ’da yapılan bir arama kurtarma operasyonunda AKUT kendi adını ilk kez kullanarak bir arama kurtarma gerçekleştirdi. Ve 1996 yılında resmen kuruldu. 17 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen depremde AKUT sahada yer almıştı. Yaklaşık 150 asil ve aday üye ile çalıştığı ve 200’ün üzerinde insanın göçük altında canlı kurtarılmasında rol aldığı bilinmektedir (Güner vd., 2012, s.292-293). AKUT hala faaliyetlerini sürdürmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası, arama, kurtarma ve ihtiyaçların karşılanması amacı ile çok sayıda sivil toplum örgütü deprem bölgesinde aktif ve etkili bir çalışma sergilemiştir. Ahbap Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı, Anadolu Federasyonu, AKUT ve diğer dernekler süreç boyunca destek faaliyetleri içinde bulunmuşlardır.

Sanatçı Haluk Levent'in 2017 yılında kurduğu, Ahbap Derneği depremin başından itibaren arama kurtarma etkinliklerini sŸrdŸrerek sahada yer almıştır. Bunun yanı sıra maddi destek çağrısında bulunarak 1 milyar TL'ye yakın yardım parası toplanmıştır. Derneğin bu paralar ile depremzedelere, çadır, konteyner aldığı bilinmektedir (BirgŸn, 2023).

Depremde etkinliğini sŸrdŸren bir başka sivil toplum kuruluşu olan İHH, arama kurtarmada yer almış ve barınma, giyecek, yatak çadır yardımlarında bulunmuştur. 1999 Marmara depremi ile adını duyuran AKUT'ta arama kurtarma faaliyetlerinde bulunmuş, 229 depremzedeyi yıkık binaların altından canlı bir şekilde çıkar mıştır. AKUT önceden yaşanılan depremler ve diğer afetler sonucunda edindiği deneyimi, son yaşanan Kahramanmaraş Depreminde de göstermiş olmuştur (Grgen, 2023, s.12).

3.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimine Katkıları

Afet yönetimi, afet oluşumundan önce, afet anında ve sonrasında insanların ve toplumun hayatını, maddi varlığını, çevreyi, ekonomiyi korumak, afetin etkilerini aza indirmek, afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak için planlama yapmak, hazırlık sŸreci, mŸdahalede bulunmak ve iyileştirme sŸrelerini içeren bir disiplindir. Marmara depremi TŸrkiye'nin afet yönetimi, afetlere karşı farkındalık, politika oluşturma, bilimsel çalışmalar yapma konusunda dnŸm noktasıdır (Gavrilis, 2001, s. 147).

Afetler, toplumsal kırılganlığın artmasına neden olabilir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, eşitsizlikler, erişim sorunları, yardıma erişimde adaletsizlik afet sŸresinde meydana gelebilir. Bazı topluluklar, etnik ya da dini azınlıklar, göçmenler, kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve engelliler afet anında diğer afetzedelere göre risk altındadır. Yaşanılan bu sosyal dışlanma, grupların korunmasız hale gelmesine yol açabilir. Afetler, insanların bu şekilde korunmasız hale geldiği, hukuk sisteminin zayıfladığı ve toplumsal dŸzenin bozulması ile sonuçlanan ortamlar oluşturabilir. Bazı afetler inşaların evlerini terk etmelerine, evlerini terk etmek zorunda bırakılmaya bunun sonucu da olarak güce neden olabilir. G sŸrecinde, insan

haklarına saygıda olunması gerekliliği, inşaların yer değişikliğini güvenli bir şekilde yapması ve temel ihtiyaçlarının ivedilikle karşılanması önemlidir.

Afet yaşandığı zamanlarda, hukuki sistemler ve mekanizmalar süreçten etkilenmektedir. Bu etkileşim genel itibari ile hukuki sistemin ve mekanizmanın zayıflaması yönündedir. Koruyucu önlemlerin alınması, kırılgan grupların ihtiyaçlarının öne çıkması, ayrımcılığın önlenmesi, yardım ağıının adil bir şekilde dağıtılmasının sağlanması süreç için önemlidir. Ek olarak insan haklarının korunması ve önlenmesi için hükümetler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve toplumun tüm kesimleri arasında iş birliği ve uyum sağlanmalıdır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimine afet yönetimi alanında çalışanlar önemli katlılarda bulunmuşlardır. 1999 Marmara depremi, sivil toplum kuruluşlarının afet sürecine aktif olarak katkılarını sağlamasının başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Kayasü, 2007, s.64-66).

Sivil toplum kuruluşları afet yönetiminde ve afete müdahalede çeşitli katlılarda bulunmaktadır. destek olma görevinin yanında, hazırlık zararı azaltma, iyileştirme evrelerinde de etkileri bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetiminde üstlendikleri rollere, acil durum müdahalesi, riskin azalması ve hazırlık, koordinasyon ve yardım dağıtımı, psikososyal destek, afet sonrası iyileştirme süreci, savunuculuk ve farkındalık gibi unsurlar sayılabilir (Duruel, 2023, s.7).

Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimi sürecindeki rolü, toplumu afetlere hazırlıklı hale getirmek, dayanıklı olmasını sağlamak ve etkili müdahalelerin gerçekleşmesine katkı sağlamaktır. Sağlıklı bir afet yönetimi için merkezi ve yerel yönetimlerin, uluslararası organizasyonların, gönüllerin ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde bulunması gerekir.

4. OSMANİYE’DE YAŞAYAN DEPREMZEDELERİN DEPREM SÜRECİ DENEYİMLERİ

Çalışmanın bu başlığı altında araştırmanın çerçevesi ve sosyo-demografik veriler bulunmaktadır. Araştırmaya katılım gösteren depremzedelerin, deprem süresince yaşadıkları, deprem hakkındaki görüşleri ve depremi anlamlandırma biçimlerine dair düşünceleri bu bölümde açıklanmıştır.

4.1. Araştırma Çerçevesi

Çalışma alanı olarak seçilen Osmaniye ili Akdeniz Bölgesinde, Türkiye’nin güneyinde yer almaktadır. İl Doğu Anadolu ve Kuzey Anadolu fay hatlarının kesişim noktasında yer almaktadır. Deprem öncesindeki verilere göre il nüfusu, yaklaşık 563.756 olarak bilinmektedir. Çalışma alanı olarak bu bölgenin seçilmesinin başlıca nedenleri arasında 1. Derece deprem bölgesi olması ve zayıf zemin yapısının bulunmasıdır. 6 Şubat merkezli art arda gerçekleşen depremlerde ciddi hasar görülmesi, Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay gibi kentlere yakınlığı nedeniyle jeopolitik olarak önemli bir konumda yer almasıdır.

Tez çalışması kapsamında 30 depremzede ile görüşme sağlanmıştır. 11 ili derinlemesine etkileyen Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinden sonra depremzedelerin deprem anında neler yaşadıkları, deprem süresince yaşadıkları bölgeye ne zaman döndükleri araştırılmıştır.

Veriler daha önce de açıklandığı gibi kartopu tekniği kullanılarak toplanmış, katılımcılardan yazılı onay alıp bazı görüşmeler ses kaydı bazı görüşmelerde de ses kaydının yanında not da alınmıştır. Görüşmelerin bir kısmı çadır önünde, bir kısmı depremzedelerin yeni yaşam alanı olan konteyner da bir kısmı da kişilerin ev ortamında gerçekleşmiştir. Görüşme yapılması istenen kişilerden görüşmeyi kabul etmeyen kişi olmamıştır. Fakat bazı cevaplar sonrasında kişilerin gözleri dolmuş hatta ağlayanlar olmuştur. Katılımcılara devam etmek zorunda olmadıkları anlatılmış, biraz ara verildikten sonra da görüşmeye devam edeceklerini belirtmişlerdir.

4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Verileri

Araştırmaya daha önce de belirttiğimiz üzere 25-78 yaş aralığında 30 kişi katılmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Kadın	Erkek
Katılımcı Sayısı	20	10

“Yazar tarafından oluşturulmuştur.”

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 20 kadın, 10 erkek bulunmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı
Okuma yazma bilmiyor	6
Sadece okuma yazma biliyor	4
İlkokul mezunu	3
Lise mezunu	6
Ön lisans mezunu	4
Lisans mezunu	7

“Yazar tarafından oluşturulmuştur.”

Katılımcıların öğrenim durumları 6 kişi okuma yazma bilmiyor, 4 kişi sadece okuma yazma biliyor, 3 kişi ilkokul mezunu, 6 kişi lise mezunu, 4 kişi ön lisans mezunu ve 7 kişi lisans mezunu olarak kaydedilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Medeni Hali

Medeni Durum	Kişi Sayısı
Evli	17
Dul	5
Bekar	8

“Yazar tarafından oluşturulmuştur.”

Katılımcıların medeni hali 17 kişi evli, 5 kişi dul, 8 kişi bekar olarak bildirilmiştir. 21 katılımcının çocuğu vardır.

Katılımcıların deprem anında yaşadıkları ve neler hissetleri bir sonraki alt başlıkta açıklanmıştır. Katılımcıların yanıtları cinsiyet ve yaşları ile deşifre edilmiştir.

4.3. Katılımcıların Deprem Sürecinde Yaşadıkları Ve Deprem Süreci Yorumları

Bu bölümde çalışmaya katılan katılımcıların 6 Şubat Kahramanmaraş deprem anında yaşadığı olaylar ve deprem anında olan hislerine değinilmiştir. Şüphesiz ki depremin korku ve panik hali yaratması kaçınılmazdır. Hele de deprem uykudan uyandıracak kadar şiddetli oluyorsa. Katılımcıların büyük bir kısmı deprem anında korktuğunu ifade etmiş, dua ettiğini söylemiş, çocuğu olanlar çocuklarına koştuklarını, genç olanlar ailelerinin yanına gittiklerini söylemiştir. Bazı katılımcılarımız deprem sonrasında sonra uyku düzeninin bozulduğunu ifade ederken bazı katılımcılar ise kapalı ortamlara girmeye hala çekindiklerini ifade etmişlerdir.

“O zamandan beri panik atak durumlarım kaldı, deprem anında da çok fazla korkularım paniklerim oldu, hala devam etmekte, uykularım da çok fazla anlıyorum, uykularım da atak şeklinde sıçramalarım çok fazla oluyormuş, eşim belirtti, kendim farkında olmuyorum bazen, o günden bugüne azalmalar oluyor fakat hala devam etmekte uykularımdan uyanmalarım, sıçramalarım (Kadın, 27).”

Katılımcı ile görüşüldüğünde gözleri dolmuş, konuşmaya belirli süre ara verilmiş, devam etmek istediğini belirtince görüşmeye devam sağlanmıştır.

“Hala iyi durumda değilim, kapalı ortamda kalamıyorum, çok sık uzun süre kapalı alanda bulunamıyorum, rahatsızlık duruyorum. Evde uyurken de aynı şekilde rahatlıkla derin bir uykuya dalamıyorum, kendimi hiçbir yerde güvenli ortamda hissetmiyorum. Uykumdan uyanacak şekilde paniklerim ilk başta çok oluyordu fakat şimdi geriledi ama yine de tek başıma olduğum zamanlarda korkuyorum.” (Kadın, 33),

Depremin olası etkilerine karşı dayanma gücü çeşitli nedenlerle bağdaştırılabilir. Travma etkisi kişiler arasında farklılık gösterebilmektedir. Mağdurların bir kısmı etkilenmemiş görünürken bir kısmında üzüntü, öfke, dikkat eksikliği, olayı sık düşünmek ve korku ilk günlerde görülebilmektedir. (Sönmez, 2022 s.338)

“Ben panik yaşamadım, evdeydim. Ben panik olmadım. Dua ettim. Yatağımın içinde kalktım oturdum o büyük depremde Allah dedim Allah’a sığındım. Depremin bitmesini bekledim. Dödüğüm vardı. Yalnız yaşadığım ve yaşlı olduğum için yanımda düdük bulunduruyordum. Depremin bitmesini bekledim. Dödüğümü çaldım sonra komşularım geldi ve beni evden aldı. Daha sonra oğlum geldi. Torunlarım geldi. Geceyi zaten dışarıda geçirdik, soğuk vardı, yağmur çoktu. Allah kimseye yaşatmasın inşallah böyle bir şey. (Kadın, 76).

“Şu an daha da korku içeresindeyiz yani sürekli tetikliyor çünkü içimizde bir korku var, depremden sonra kapalı alanlara giremiyorum, evde tek kalamıyorum, uykumdan devamlı uyanıyorum” (Kadın, 30)

6 Şubat Depreminin bireyler üzerindeki psikososyal yönden incelenmesi üzerine 355 depremzede ile görüşme sağlanan çalışmada davranış ve uyku problemlerinin 30-40 yaş aralığında daha yüksek görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Tüccar ve Yavuz, 2023 s.72). Bu çalışma katılımcı açısından daha dar bir yapıya sahip olsa dahi bulunan sonuç ile benzerlik gösterir niteliktedir. Genç ve orta yaş statüsünde değerlendirilen katılımcılar deprem sonrasında davranışsal ve ruhsal sıkıntılar çektiklerini belirtirken yaşı daha ileri olan katılımcılar deprem sonrası uyku probleminden, kapalı ortam korkusundan söz etmemiştir.

Maslow’un ihtiyaçlar piramidi teorisine göre en temel ihtiyaçlar en alt seviyede yer almaktadır. En alt seviyedeki ihtiyaçlar karşılanmadan üst seviyeye geçilememektedir Güven ihtiyacı Maslow’un ihtiyaçlar piramidine göre ikinci sıradadır. Bu bağlamda kişinin güvenlik ihtiyacı karşılanmadan piramidin diğer basamaklar olan kendini gerçekleştirme ile son bulan ihtiyaçların karşılanmadığı söylenebilir. (Kula ve Çakar, 2015, s.). Beden, iş, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliği ihtiyacı, teorisine göre en temel gereksinimlerden biridir. Evi müstakıl olan, evinin depreme karşı dayanıklı olduğundan emin olan, evinin yapımında rol alan katılımcıların paylaşılan verilen doğrultusunda korkmaktan diğer katılımcılara göre daha az söz etmiştir. Hatta korkmadığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

“Ben korkmadım aslında, müstakil kendi evimde oturduğum için evimin güvenliğinin farkındaydım, çok fazla öyle korku yaşamadım, depremin de kader olduğunu düşünenlerden değilim.” (Kadın, 36).

Çalışmaya katılımcılardan iki kişinin daha önce yıkıcı deprem yaşadığı verisine ulaşılmıştır. Bu depremzedeler 6 Şubat depremlerinden önce Marmara Depremini yaşadıklarını, 6 Şubat depremlerinin kesinlikle daha şiddetli olduğunu ve uzun sürdüğünü belirtmişlerdir.

” Deprem anında uyanıktım, deprem anında çok sakindim, çocuklar vardı eşim çok tedirgindi yerinden bile kalkamadı ben herhangi bir korku hissetmedim, bu denli büyük deprem olduğunun farkında olamadım, aslında Gölcük Depremini de Bursa da yaşamıştım. Diğer depremleri de televizyonlarda görüyorduk ama bu denli yıkacak bir şey olduğunu düşünmemiştik. Sonra aşağıya indik yağmur çok yağıyordu Metin Tamer sitesinin yıkıldığını söylediler, yine inanamadım, donmuş kalmıştım. Ta ki şehir dışında olan kızımı almaya gidene kadar. Kızımın biri Urfa’da kalmıştı. Sosyal yapılar bozulmuş gibiydi her şey. Kimse kimseyi görmedi sanki kıyamet günü yaşanmış gibi, komşun, arabaya biniyorsun senin araban var ve komşunun arabası yok ama yer olmadığı için komşunu arabaya alamıyorsun, üşüyor çok soğuk, yanındaki çocuğunu indirip sen dur in de komşum da ısınsın da diyemiyorsun, devamlı sallanıyor her yer, binaların ortasındasın, acaba şu bina mı çökecek bu bina mı çökecek tedirginliğini yaşıyorsun, çocuğumun biri Urfa’da onun tedirginliğini yaşıyorsun, bir anda o gün sabah olmayacak gibi düşündüm, gök yarıldı dünya içine girdi gibi düşündüm, insanlar toplum olarak farkına varmadılar, ta ki günlerce dışarda kalıp kayıplar yaşayana kadar. Soğuklar, insanların barınacak yerinin olmaması, insanların bir anda çok basit bir yaratık olduğunu hissettim. Ne kadar sağlıklı olursan ol ne kadar mal varlığın olursa olsun bir anda iki dakikalık bir süreçte yer sarsıntısında senin çok basit bir varlık olduğun ortaya çıktı “(Erkek, 47).

6 Şubat depremlerinden sonra ilk gün 4 bin civarında artçı deprem olduğu belirtilirken, 6 Şubat tarihinden 28 Ağustos’a kadar 37 bin 684 artçı deprem olduğu kaydedilmiştir. Depremzedeler, devamlı artçı depremle sarsılmalarının travmalarını

tetikledikleri belirtmişlerdir. Her artçı depremde 6 Şubat gecesini tekrar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Deprem anında çalışıyordum. Hemşireyim nöbetçi idim, görev başında hastanede idim. Çok endişelendim hem ailem için sonra hastanede bulunduğum için hastalar için önce kendi güvenliğimi bile düşünmeyip hastalarımızı buradan nasıl çıkabiliriz diye düşündüm. Sonra ailem için endişelendim. Çok yüksek bir binada oturuyordum. Panik atak tarzında bir şey geçirdim depremden sonra Marmara depremini de yaşadığım için şunu anladım ki benim deprem travmam oluşmuş, eşim ile konuşamadım telefonda nefes alamadım, beni pencerenin yanına götürdüler. Başta aileme ulaşamadım. Onlar beni aramaya çalışıp ulaşamamış ben onları arayıp ulaşamadım. Sonra zaten eşim alo deyince ben konuşamadım telefonda diğer nöbetçi hemşire arkadaşım konuştu. İkinci kez yaşamak da ayrı bir sıkıntı oldu ama bunun şiddeti çok daha fazlaydı. 1999 depremi aradan onca yıl geçmesine rağmen ama şunun da bende etkisini büyüttüğünü düşünüyorum o zamanlar yirmili yaşlarımdaydım. Şimdi anne olmuş ebeveyn olmuşum. Çocuklarımı düşünüyordum. Yine dediğim gibi o zaman ve bu zamanki deprem çok farklıydı. Bu çok daha şiddetliydi ve ben bundan çok daha fazla etkilendim ama anne olma güdüsü ile de olabilir. 1999 depreminde yalnızdım bunda ailemi de düşünmek zorunda olmamdan kaynaklı olabilir ve bu depremin artçısı da çok fazlaydı daha düne kadar bile deprem olmaya devam ediyordu.” (Kadın,42)

Deprem yaşayan kişilerde, depremin uzun dönemli sonuçlarını araştırmak üzere yapılan bir çalışmada 1999 Marmara depremini yaşayan üniversite öğrencileri örneklem alanı olarak seçilmiştir. Depremin uzun dönemli en önemli sonucunun korku olduğu belirtilmiştir (Ceyhan ve Ceyhan, 2006, s.208). Daha önce deprem yaşamış katılımcı sayımız 2 kişidir. Katılımcılar, görüşmelerinde yaşadıkları korkuyu vurgulamışlardır.

“Deprem anında evde idim, Osmaniye’de çok kötü hissettik, ikinci depreme kadar evde idik, zor çıktık evden hatta komşularıma da yardım etmiştim, karşı komşumun kocası Suriye’de idi polisti. İkinci deprem olduğunda tekrar

aşağıya indik arabanın içinde bekledik. Evimiz beş katlı idi. Zor indik ama bir şekilde inmemiz gerekiyordu binada kalamazdık O gece bitmeyecek sandık hatta ilk anda kıyamet kopuyor sandım, böyle olacak herhalde dedim. Allah bir daha yaşatmasın böyle kara bir gece hiç kimseye” (Kadın,38).

1999 depreminden sonra deprem ve kıyamet benzetmesine ilişkin yürütülen çalışmanın sonucuna göre görüşülen depremzedelerin %82’si deprem olurken kıyamet kopuyor sandıklarını belirtmiştir (Kula, 2000, s.352).

“Deprem sırasında annem, babam ben evde bulunuyorduk, uyku halindeydik, uyuyorduk. Evimiz sobalı ben sobanın yanında yatıyordum. Sobanın borusunun titrediğini gördüm o anı bile gördüm saati dördü on yedi geçeyi, sonra boru birden hızlı hızlı atmaya başlayınca kendimi salona attım. Annem ve babam ile karşılaştık. Sonra baktım annem babam dışarı çıkıyor ben yere düştüm kalkamadım. Bütün hayatım gözümün önünden geçti. Ev yıkılırsa beraber ölelim, yıkılmazsa da beraber yaşayalım dedim. Sonra annem babam geri geldi. Depremi bitmesini bekledik deprem bitince de tekrar evden hep beraber çıktık. Müstakil iki katlı evimizdi. Zeminde hayvanlarımız vardı ikinci katında biz kalıyorduk.” (Kadın, 26).

Katılımcı ile görüşme bahsettiği evin avlusunda gerçekleşmiştir. Evlerinin dışında ve içinde gözle görülen, depremden kalan bir ize rastlanmamıştır. Evlerinin hasar durumunun olmadığını, fakat çatlakların oluştuğunu onları da tadilattan geçirdiklerini belirtmiştir. Fakat katılımcının bir yan sokağında bir tane 4 katlı binanın yıkıldığı görülmüştür.

“O anda odamızdaydık, oğlum da kendi odasındaydı. Yanına gitmek istedik oğlumuzun ama gidemedik, depremin bitmesini bekledik, sonrasında evden hemen çıktık” (Kadın,39).

Katılımcının gözleri dolmuş ve deprem anında ne hissettiği sorusundan sonra ağlamaya başlamıştır. İsterse görüşmeyi sonlandırabileceği belirtilmiş, bunun üzerine katılımcı konuşmaya ara vermeyi talep etmiştir. Katılımcı hazır olduğunu ifade ettikten sonra diğer sorular yöneltmiştir.

“Ben deprem anında evdeydim, evimiz müstakildi, ikinci kattı ben zaten lavaboya kalmıştım, uyanıktım. Uyumadan yakalandım ama doğu ile batı

arasında sallandı takır takır. Evin üzeri akıtıyor diye çinko yaptırmıştık o çinkonun sesi Allah Allah sen dinden imandan ayırma diye söyleyip bekledim. Elektrik yok, yağmur nasıl yağıyor, nasıl aşağıya inecem, nasıl indim o karanlıkta, on on beş dakika sonra tekrar oldu sonra kızımıza gittik, onda kaldık. Dört tane yeğenim Antakya’da idi hiçbir şekilde ulaşamıyoruz her yeri arıyoruz. Kaynım var enkazdan çıktı geldi burda kaldı. Dört tane cenaze, kimi arayacağımı kime ulaşacağımı bilemiyor, kızım vardı Antakya’da ona ulaşamıyoruz. Kızım da annem şimdi öldü kriz geçirdi diye korkmuş bana ulaşamayınca kriz geçirmiş. Allah kimseye yaşatmasın. Cenazeye de gelenler sanki başka bir yerde yaşanmamış gibi herkes deprem anlattı. Allah o günleri göstermesin” (Kadın,77).

Görüşme sağlanan 77 yaşındaki katılımcının evi depremten dolayı hasar almamış fakat görüşme yaparken civardaki evlerin yıkım işlemleri yapıldığı gözlenmiştir. Katılımcının da tanıdıkları olan yıkılan evde yaşayan kişilerin çadırda kaldığı bilgisine ulaşılmıştır.

“Deprem sırasında çocuğumu yeni uyutmuştum. Deprem olmadan beş dakika önce uyudu yeni uyuttum ben de uyanıktım o anda deprem oldu. Çocuğum iki yaşında. Evimiz beş katlı biz ikinci kattaydık. Depremin bitmesini bekledim hemen evden çıkamadım. Deprem bitince sadece telefon ve çocuğumu aldım çıktım. Ne battaniye ne bir eşya hiçbir şey almadan çıktım. Çocuğumu alıp dışarı çıktığımda herkes dışarıdaydı. Arabasını alıp uzaklaşıyordu ve benim arabam yoktu. Arabam olmadığı için insanların yüzüne bakıyordum gel sen de arabama bin de seni de götüreyim desinler diye ama böyle bir şeyin olmadığını o an fark ettim çünkü herkes kendi canının derdine düşmüştü. İnsanlar bir an önce oradan uzaklaşmak istiyordu. Kısa bir mesafeyi gitmek bile yarım saati alırdı. Her tarafta bina var. Ben çocuğumla ortadaydım yağmur yağıyordu. Çocuğum ıslanmıştı çünkü evden kaçarken hiçbir şey almadım yanıma. Giden bir kişiden yardım istedim yaşlılardı onlarda Allah razı olsun yardım ettiler, çocuğum olmasa belki de almazlardı. Çocuğum var diye acıdılar bana. Büyük bir iyilik yaptılar bana. Güvenli bir yere ulaştığımda Osmaniye’de bir sürü binanın yıkıldığını duydum. Binaların olmadığı bir park gibi bir alana göturdüler. Orda tek katlı bir bina vardı. Orası

güvenliydi. Sabaha kadar orda bekledik. Orda bize battaniye verdiler. Sabah ailem almaya geldi, annemlerin köyde evi vardı daha güvenli diye oraya geçtim. Orda da evde kalmadık tırımız vardı tır içinde uyuduk. Köye gittik ama orda da evin içinde durmadık müstakil olduğu halde evde kalmadık. Tır içinde uyuduk. (Kadın,28).

Katılımcı ile görüşme çadırda gerçekleşmiştir. Katılımcı hala evde kalmakta güçlük çektiğini, evinin önüne kurduğu çadırda kalmaya devam ettiğini belirtmiştir.

“Altı katlı binanın altıncı katındaydık. Hemen karşıımızdaki binaların yıkıldığını gördük. Korku, panik vardı ama çocuklarım da olduğu için onlara güven vermek zorundaydım. Korkumu içinde yaşadım. Eşim de nöbetçiydi bir süre birbirimizden haber alamadık. Hemen çıkamadık evden zaten depremin bitmesini bekledik. Sonrasında da çıkamadık. Üçüncü kata kadar merdiven çökmüştü. Evin duvarları patladı. Sekiz buçuk gibi itfaiye ile çıkarıldık evden sonrasında eve hiç giremedik zaten. Yıkıldı binamız. Taşıma şirketi sadece koltuk takımızı çıkarabildi başka hiçbir şey çıkaramadık evden.” (Kadın, 32).

Katılımcıların büyük bir kısmı deprem sonrası yakınlarına ulaşmakta güçlük çektiğini konuşma seyrinde belirtmiştir. Konu hakkında daha önce yapılmış çalışmalarda da afet durumlarında haberleşme altyapısının zarar görmesi yahut haberleşmeye duyulan ihtiyaçtan dolayı çok kullanılmasından dolayı haberleşme ağının çöktüğü hatta afet sonrası için cihaz keşfine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Martın, 2011, s. 2).

“Deprem anında yatak odamda yatıp uyuyordum. Deprem ile uyandım dördüncü katta uyuyorduk. Eşim yan tarafta çocuk odasına gitti, sonra ben de gittim hep beraber çocuk odasındaydık. Deprem şiddeti bitince evden çıktık. Çok korktuk, çocuklar da çok korkmuştur. Dua ettik, sabır diledik.” (E, 34).

Görüşme sağlanan katılımcının evinin yıkıldığı, depremde sonra uzun bir süre arabada kaldığı sonrasında da KYK yurduna yerleştiği bilinmektedir. Bir sonraki bölümde görüşme sağladığımız katılımcıların depreme yakalandıkları evlerinin hasar durumlarına, depremde sonraki süreç boyunca nerede kaldıklarına ve kendi evlerine ne zaman döndüklerine ilişkin bulgular açıklanmıştır.

4.4. Katılımcıların Evlerinin Hasar Durumuna Dair Bulgular

Depremde çok sayıda can kaybı olduğu, çok sayıda binanın yıkıldığı, hasar aldığı bilinmektedir. 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler, geniş bir bölgede yaşandığı için hasar tespitinin de hemen yapılamadığı, bazı yıkımların depremden aylar sonra yapıldığı bilinmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yapılan hasar tespit çalışmasına göre 1 milyon 520 bin binanın incelendiği, 202 bin binanın acil yıkılması gereken, ağır hasarlı ya da yıkık olduğu tespit etmiştir (CSB, 2023).

“Bizim evimiz hasarsız çıktı ama sor bakalım güveniyor muyuz? O gece ne yaşadık ancak yaşayan bilir, çocuklar bir yerde telefon sıkıntı. Apartman dairesi, yanımızda bina yıkıldı. Bizimki sağlam ama devamlı deprem oluyor. Her depremde korku, panik devam ediyor” (Erkek,50).

Katılımcılar e-devlet üzerinden hasar kaydı bilgilerinden edindikleri bilgilerini paylaştığını ifade etmiştir.

“Dönecek evimiz, yerimiz yurdumuz kalmadı ki kızım, toz duman oldu her yer, canımızı kurtardık ona şükrediyoruz” (Kadın,64)

Katılımcılara depremden ne kadar zaman sonra evlerine döndükleri sorusu yöneltildiğinde 3 katılımcının evine hiç dönemediği, 7 katılımcının 1 gün sonra, 15 katılımcının 1 hafta sonra, 5 katılımcının ise yaklaşık 1 ay sonra evlerine eşya almak için döndüğü verisini ulaşılmıştır.

“Bir gün sonra eşya almak için girdik, mecburen eşyalarımızı almak zorundaydık biz yine bir şekilde idare ederdik ama annem yaşlı ilaçları var. Hastaneler enkaz altında kalanlarla dolu. Eve girip tansiyon, şeker haplarını alıp çıktık. Yoksa hangi cesaret bir gün sonra eve girmek. Evin hali darmaduman olmuş. Görünce bir deprem de o zaman yaşadık. (Kadın,25).

Katılımcıların deprem sonrası nerede kaldığı sorusu yöneltildiğinde ise 1 katılımcı deprem gecesini görev başında olduğu için hastanede kalmak zorunda olduğundan hastanede kaldığı, 20 katılımcının arabada kaldığı, 8 katılımcının evinin bahçesinde kaldığı, 1 katılımcının da arabası olmadığından civarda bulunan güvenli açık bir alanda kaldığı verisine ulaşılmıştır. Katılımcılara ilerleyen günlerde nerede

kaldığı sorusu yöneltildiğinde ise 8 katılımcının çadırda, 17 katılımcının müstakil bir evde, 2 katılımcının konteynerde, 1 katılımcının ise uzun bir süre arabada kalmaya devam ettiği verisine ulaşılmıştır.

“O gece hastanede kaldım. Zaten nöbetimin başındaydım. Evinden uzak olmak aileden uzak olmak ayrı zor, hastalara nasıl yardım edebiliriz nasıl daha iyi bakabiliriz ayrı zor. Allah herkesin yardımcısı olsun dedik. Telefon ile ulaşmaya çalışıyoruz ailelerimize, ulaşamıyoruz. Canını kurtaran zaten nöbete geldi. Neredeyse bütün ekibimiz görev başına gelip hastalara koştu. (Kadın,42).

Katılımcılara kendi evlerine ne zaman yaşamak için döndükleri sorusu sorulduğunda alınan cevaplar da 3 katılımcının evine hiç yaşamak için dönmediği, 5 katılımcının 1 hafta içinde yaşamak için döndüğü, 15 katılımcının 3 ay içinde döndüğü ve 7 katılımcının 6 ay içinde döndüğü verilerine ulaşılmıştır.

“Biz bir hafta içinde döndük zaten müstakil bir evde yaşıyorduk. Evi kendimiz yaptırдық. Zemine malzemeye güveniyorduk. Hatta evinde kalmaya çekinen akrabalarımız ihtiyaçlarını karşılamak için bizim eve geldi. Hatta bizim evde kalanlar da oldu. Herkes birbirine yardım etmek zorundaydı. Biz de elimizden geleni yaptık. Evimizi açtık zaten böyle anlarda anlar insan dostunu (Erkek,67).

Görüşme derinleştirildiğinde edinilen bilgiler doğrultusunda evine hemen dönen katılımcıların evlerinin müstakil yapıda olduğu, evine hiç dönemeyen katılımcıların evlerinin yıkıldığı, evine en geç 6 ay sonra dönen katılımcı grubunun ise evlerinin apartman dairesinde olduğu verisine ulaşılmıştır. Müstakil evde oturan ve evine hemen katılımcıların tamamı 65 yaş üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

4.5. Katılımcıların Afet Planları

30 Katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmamızda katılımcılara depremden önce herhangi bir önlem alıp almadıklarına ilişkin soru yöneltildiğinde 30 katılımcının da herhangi bir önlem almadığı bildirilmiştir.

Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere Osmaniye içinden aktif fay hattı geçen bir ildir. Osmaniye’de belirli aralıklarla minik depremler de meydana geldiği

bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan görüşmecilerimizin deprem öncesinde herhangi bir afet almadığı yanıtı çalışmamız açısında çarpıcı bir sonuç niteliğindedir.

Katılımcılara neden önlem almadıkları sorusu yöneltildiğinde;

“Biz İstanbul’da deprem bekliyorduk kızım, ne bilelim başımıza geleceğini” (Erkek,70),

“Biz bu bölgeye yakın zamanda taşındık. Hatta şehre geldiğimiz ilk günlerde deprem meydana geldi. Tedirgin olduk. Evimizi tutmadan önce depreme dayanıklı mı diye sormuştuk ama yine de korktuk. Sonra Osmaniye’li birkaç kişi bize buralarda hep oluyor sallar geçer şeklinde konuşunca biz de böyle büyük bir deprem olacağını hiç düşünmedik. İşin garibi hiç araştırmadık da. Meğer Maraş’ta yıllardır deprem bekleniyormuş. Meğer Osmaniye’de aktif fay varmış.” (K, 30).

“Buralarda ara ara minik depremler oluyordu ama onlar deprem değilmiş, bu yaşadığımızın yanında, nasıl önlem alacaktık ki nereden bilebilirdik ki” (Kadın, 38),

“Biz önlem alsak ne olacak, binalar denetlenmedikten sonra, 40 yıllık bina, benim çantam olsa ne olacak, binaların içinde deniz kumu çıktı, ben nasıl önlem alacaktım ki” (Kadın, 69)

Katılımcıların tamamının deprem öncesi bir hazırlığı olmadığı tespit edilmiştir. Neden önlemi olmadığı sorusuna da önlemi deprem konusunda bilinçli olmadıkları, Osmaniye’nin deprem bölgesi olduğunu bilmemeleri, devletten bekledikleri, tahmin edemedikleri, Allah’tan geldiği, müteahhit kaynaklı sıkıntıların yaşandığı, binaların denetlenmediği içeren yanıtlara ulaşılmıştır. Depreme önlem alma davranışları üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcılar %85,4 oranında önlem alması sorumluluğunda olan kişinin müteahhit olduğunu belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada elde edilen veriler %37,7 oranında önlem alsak da Allah yazdıysa olur şeklinde sonuç bildirmişlerdir (Akalin, vd. 2020 s.985). Bu çalışmada da katılımcılar müteahhit suçlamalarında bulunmuştur. Çalışmaların bulguları benzerlik gösterir niteliktedir.

4.5.1. Deprem Deneyimi Sonrası Katılımcıların Olası Afet Planları

Bu çalışmaya katılan katılımcılara yaşadıkları deprem sonucunda ,olası yeni bir deprem için, herhangi bir önleminiz var mı, sorusu yönelttiğinde ise 22 katılımcının önlemi olmadığı verisine ulaşılmıştır.

“Nasıl önlem alacağız ki, evimiz sağlam ki yıkılmadı, yanımızda su bulunduruyoruz, kapıyı kilitlemiyoruz, başka da bir önlemimiz yok” (Erkek,70),

“Evde yaşam üçgeni belirledik, deprem olursa nerede duracağımızı belirledik başta çanta hazırlamıştık ama şimdi çantamız da yok, su bulunduruyoruz yanımızda o kadar” (Kadın,38),

“Biz depremi Marmara’da bekliyorduk kızım ne bilelim burada olacağını, nerden bileceğiz. Allah’tan geldi, kaderin önüne geçemezsin, Deprem oldu daha da olmaz, yüzyılın felaketi idi, hem biz ne önlemi alacağız, herkes işini düzgün yapsın” (Erkek,40).

“Bilinçli değiliz, başımıza geldi evet ama hala ne yapacağımızı bilmiyoruz. Bir daha olsa yine şaşkınlıkla kalırız. Televizyonda anlatıyorlar, masanın altına girin yaşam üçgeni oluşturun. Başka kimse bir şey anlatmıyor ki. Tekrar olur diyen var daha olmaz diyen var. Biz ne bileceğiz yaşam üçgenini ama o an öyle bir an ki insan adını unutuyor zaten. Kimseye yaşatmasın Allah böyle bir deprem” (Kadın,42)

Katılımcıların tamamının deprem öncesi önlemi olmadığı bilinmektedir. Deprem deneyiminden sonra, katılımcıların olası bir deprem için 8 kişinin önlem aldığı verisine ulaşılmıştır. 8 kişinin hazırladığı olası afet planının içeriğinde; 5 kişinin deprem çantası olması, 1 kişinin evinin önünde çadır olması, 2 kişinin de kapısını kilitlemeyip yanında su bulundurmasıdır. Depremi deneyim eden katılımcılarımızın büyük bir oranı olası bir deprem için önlem almadıklarını belirtmişlerdir. Fakat depremi yaşamadan önce, katılımcıların olası bir deprem için hiçbir önlemi olmadığı da araştırma bulguları doğrultusunda bilinmektedir. Bu durum depremi deneyimledikten sonra, deprem konusunda, bazı katılımcıların farkındalığının arttığını düşündürmektedir. Ancak yine de önlemi olmayan katılımcı sayısı hayli yüksektir. Katılımcılar olası bir depremde yine ne yapacağını

bilmediklerini, öğrendikleri bilgileri de televizyondan gördüklerini ifade etmiştir. Bu verilerden yapılan çıkarım ise ülkemizde afet planlamasında eksikliklerin yaşandığını, toplumumuzun da başlarına gelen olumsuzluklardan yeterince ders almadığı doğrultusundadır.

4.6. Katılımcıların Depremdeki Kayıpları

Çalışmamıza katılım sağlayan, 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremde etkilenen depremzedelerin depremde edindikleri kayıplara bu alt başlık altında değinilecektir.

“Biz o gece ve sonrasında üç gece arabada kaldık. Aralıklı eve girdik eşya almak için üçüncü günden sonra mecbur yaşamak için döndük artık. O gece halamlara hiç ulaşamadık. Osmaniye’de AVM’nin orada oturuyorlardı. Beş kişilerdi beşi de vefat etti. Evleri yıkıldı. Dördüncü gün bulundular.”. (Kadın,26).

Sözü geçen Osmaniye’de bulunan Alışveriş Merkezi yakınındaki site Adnan Menderes Mahallesinde bulunmakta olan Metin Tamer sitesidir. Anadolu Ajansı’nın haberine göre saat 04:17’de gerçekleşen depremde sitenin 2 bloğunun yıkılması sonucu 132 kişi hayatını kaybetmiş, 6 kişi yaralanmıştır. Aynı habere göre sitenin betonu standart dışı çıkması üzerine sitenin müteahhiti ölümler ve yaralanmalardan sorumlu tutulup, cezalandırılması talep edildiği bilgisine ulaşılmıştır (Çağlıyaner, 2024).

“Dayımın eşi öldü, aslında kurtulmuştu evinden dışarı çıktı ama yan binanın molozu düşmüş kafasına. Evden çıkmış aslında bahçede beklemiş. Sonra moloz düşmüş hayatını kaybetti. Telefonla zaten ulaşamadık kimseye. Üç dayımın da evleri dükkanları yıkıldı hepsi. Onlar Nurdağı’nda oturuyorlardı. Evleri dükkanları yıkıldı. Onlar canlarını kurtardı ama bir yengem öldü. Şimdi biri Osmaniye’nin Bahçe ilçesine taşındı, biri konteynerde kalıyor, biri de 1+1 ev tuttu kendine.

Bahsedilen ilçe 6 Şubat depremlerinden en çok etkilenen ilçelerden biri olan Gaziantep’in Nurdağı ilçesidir. Anadolu Ajansı’nın 15.02.2023 tarihinde yaptığı

habere göre Nurdağı'nda 2 bin 500'e yakın kişi hayatını kaybetmiş, 324 enkaz olduğu tespit edilmiştir (Fidan, 2023).

“Rönesans sitesinde yakınlarım hayatını kaybetti. Bir aileden bir çocuk kaldı sadece, 10 gün enkaz altında kalan oldu. En son çıkan 10 gün sonra çıktı. Çocuk şuan anneannesi ile kalıyor. Annesi, babası, teyzesi vefat etti. Arada anneannesi arada teyzesi bakıyor 10 yaşında.” (Kadın,30)

Sözü geçen Rönesans Sitesi depremde en çok hayatını kaybeden kişilerin içinde bulunduğu Hatay ilinde yer almaktadır. Sitede 1000 kişinin hayatını kaybettiği tespit edilmiştir. Satışlarının reklamında cennetten bir köşe diye tanıtılan sitede bilirkişi raporlarına göre bodrum katının üzerinde boşluklar olduğu ve kısa kolon etkisi nedeniyle yıkım olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunun yanında bazı kolonların yanlış yöntemle uygulandığı da tespit edilmiştir. (NTV, 2023).

4.7. Katılımcıların Depremde Yıkılmayan Binalar Ve Yaralanmayan Kişiler İle İlgili Görüşleri

Depremde on binlerce can kaybı oldu, yüzlerce bina yıkıldı, geniş bir bölgeye yayılan depremde yıkılmayan binalar, hasarsız dükkanlar da bulunmakta olduğu bilinmektedir. Yapılan görüşmeler sonrasında katılımcıların imar barışından şikayet ettikleri, mühendis yapısı binaların sağlam olduğu, müteahhitlerin yaptığı binaların dayanıklı olmadığı, yapı denetim konusunun önemini vurgulamıştır. 6 Şubat depremini yaşayan kişilerin yıkılmayan binalar ve yaralanmaya kişiler ile ilgili görüşlerini bu başlık altında toplanmıştır.

“Bizim şehrimiz bölge bölge çok hasar gördü. Zemin kaynaklı sıkıntılar da olabilir ama tabii ki de müteahhit. Çaldığı demir, toprak, çimento artık neyse. Yıkılan evinin taksitini ödeyen insanlar var. Sadece bizim evimiz yıkılmadı diye değil, keşke paylaşabilsek acılarını da. Yazıklar olsun onlara inşallah gerçekten suçlu ezasını alır mecliste çok kez gündeme geldi umarım yasa çıkar da cezalarını alırlar.” (Kadın, 26).

“Tek sebebi o binalar olması gerektiği gibi yapılmış. Bakın TOKİ'nin binası yıkılmadı, bakın ben TOKİ'nin yaptığı yurttta kaldım. Güvendim. Belediyenin

kontrolü dışında kolon kesilmiş, tadilat yaparken duvar yıkılmış duyduğumuz sebepler de bunlar zaten” (Erkek, 25)

Depremi toplumsal boyutunu incelemek adına yapılan güncel bir çalışmada da TOKİ’nin binalarının yıkılmamasının umut verici bir gelişme olduğundan söz edilmiştir (Bozkurt, 2023, s.100).

Yakın yaş grubu katılımcılar yıkılmayan binalar için benzer yanıtları vermiş, malzeme ve müteahhit kaynaklı olabileceği çıkarımı yapmıştır.

“Bizim yanımızdaki bina çok kötü durumda deprem olsa bizim yanımıza yıkılacak. Bence acilen iki üç katlı binalara geçilmesi lazım. İki üç kattan yüksek binada oturmamak gerekiyor ama inşaların ve devletin maddi gücü buna el vermiyor. Bir şekilde evimizi dayanıklı hale getirmek gerekiyor. Köyde oturmak bana daha mantıklı geliyor. Yakın çevremde baya bir kişi köye taşındı ben de isterim ilerde (Kadın, 29)

Katılımcının bahsettiği yanındaki binanın acil yıkılacak olduğu katılımcı tarafından görüşme sonlandırıldıktan sonra öğrenildi, apartmanın sakinlerinden bir kişinin hasar tespiti yapılmadan önce eve eşya almak için girdiğini ve evde artçı bir sarsıntıya yakalandığını eşyaları almadan çıktığı öğrenildi.

“Babamların oturduğu taraftaki evlerin neredeyse hiçbiri hasar almadı çok az hafif hasarlı ama Rahime Hatun tarafındaki evlerin çoğu gitti ve gitmeyenlerde de hasarsız hiç yok. Önce oralara iki kattan fazla ev yapmak yasaktı. Babamlar evlerini kendileri yaptı ve çok sağlam yaptığını hatırlıyorum. Demiri falan sağlamdı. Sağlamlaştırdı. Hatta babama Osmaniye’ye ne gerek var burada deprem olmaz falan dediler. Eşim kendi evimizi yaptırırken 10 ton demir kullandı bize de dediler ne gerek var burada deprem olmaz diye. Şimdi bakıyorum bizim duvarlarda da var çatlak ama çok küçük. Sıva patlağı var sadece. Bence onun için usta ve malzeme kalitesi çok önemli”. (Kadın, 37).

“Hatalar, kullanılan malzemeler, yoksa yeni yerleşim yerlerine orta hasarlı dediler, 20 yıllık bina var hasar kaydı yok sıfır bina hasarlı” (Erkek, 27)

“O binaların sağlam olduğunu düşünüyorum, deprem değil bina öldürür diyenlerdenim ben ama depremden sonra da bir sürü evin fiyatı arttı. Ederinden fazla oldu. Bu da fırsatçılıktır” (Kadın,47)

Orta yaş olarak nitelendirdiğimiz yaş grubu da kendilerinden daha genç olan katılımcılara benzer yanıtlar verip; malzeme, zemin ve müteahhit kaynaklı sıkıntıların olduğundan bu kadar bina yıkıldığını sağlam binaların ise malzemesinin sağlam olduğu düşüncesinde olduklarını ifade etmiştir.

“Zemin kaynaklı sıkıntılar olabileceğini düşünüyorum, malzeme kaynaklı hatalar var mümkün mü yan yana binalar, biri sapasağlam diğerinin altından kaç ölü çıkıyor, kaç can, kaç hayat. İnsan inanamıyor” (Kadın 55)

“Duadan başka hiçbir şey yok, dua (Kadın,70)

“Allah’ın işi kızım kader, ne denilir ama bir deprem daha yaşarsam bir daha da kendime gelemem. Torunlarımdan ayrılamıyorum. Evlatlarım hep yanımda olsun istiyorum. Her şeye ağlıyorum.” (Kadın, 72)

“Kaderin önüne geçemezsin kızım, alında ne yazıldıysa o binadan çıkarsın, başka binada kafana bir şey düşer, ecel nasıl gelir bilemezsin. (Erkek, 69)

Yaş grubu ilerledikçe katılımcıların cevaplarında farklılık gözlenmiştir. Kuşaklar arası algılama biçimlerinde fikir ayrılıkları olduğunu söylemek mümkün olabilir. Katılımcıların kader kavramı doğrultusunda depremi nasıl değerlendikleri depremzedelerin görüşleri doğrultusunda bir sonraki bölümde açıklanmıştır.

4.8. Kader Kavramı Çerçevesinde Katılımcıların Depreme Dair Düşünceleri

Tamamı 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşayan 30 katılımcıdan oluşan çalışmamızda kader kavramı çerçevesinde depremi nasıl yorumladıkları sorusu yöneltildiğinde hemen hemen her katılımcı depremin kader olduğundan söz etmiştir. Depremin kader olduğunu fakat yıkılan binaların, bu şekilde bir ölümün kader olmadığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

“Binaların önünden geçiyorum biri yıkılmış, yanındaki bina yıkılmamış ben bunun cinayet olduğunu düşünüyorum” (Kadın, 28),

“Benim bir akrabam da vefat etti, yıkılan sitelerde oturuyordu, ilk yıkılan siteydi hatta onlarınki, önlenebilirdi, binalar sağlam olsaydı ama kader de bir yandan amcamın gelini çok çılgınlık atmış beni kurtarın diye ama kurtarılamamış 3 gün kaldı enkaz altında ama olmamış. (Erkek, 39),

“Evet kader ama iyi yapılmayan bir ev bizim kaderimiz olamaz, bu kadar ölüm kadere bağlamaz, benim eşimin kardeşi enkaz altındaydı çocukları da biri ikinci gün diğeri üçüncü gün çıkarıldı, binası sağlam olsaydı enkaz altında o kadar gün kalmazdı, şükür hayattalar şimdi, evet deprem kader olabilir ama bu kadar ölüm, bu kadar insanların enkaz altında kalması kader midir Allah insana akıl da vermiş sonuçta” (Kadın,42),

“Düzgün zeminlerde evler olsaydı, imarı düzgün olsaydı, deprem bir doğal afet buna uygun önlemler alınmalıydı. (Erkek, 30),

“Allah’tan geldi kızım, ne denilir, kaderimizde bu da varmış” (Kadın,74),

“Allah bilir kızım, yaşanacakmış yaşandı, kullar ne yapabilir, dua etmekten başka” (Erkek, 76).

Din görevlilerinin deprem algısı üzerine çalışmada edinilen sonuç, depremin kader olduğu fakat toplumda kader algısının yanlış değerlendirildi yönündedir. İnsanların iradesi ve sorumluluklarından kaynaklı kayıplar meydana geldiğini belirtmişlerdir (Batır ve İnce, 2023, s.115). Bu araştırmada ise katılımcılar büyük bir oranda depremin kader olduğunu fakat bu kadar ölümün, bu şekilde ölümün kader ile açıklanmayacağı görüşündedir. Bebek Patlaması Kuşağı katılımcıların büyük bir çoğunluğu depremi kader çerçevesinden değerlendirmiş, çok az bir kısmı depremin kader olduğu ama önlem eksikliğinin de olduğunu belirtmiştir. X Kuşağındaki katılımcılar Bebek Patlaması Kuşağına göre daha az oranında depremin kader olduğu fakat önlem eksikliğinden, yapı denetim eksikliğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Y kuşağındaki bireyler büyük bir oranda oranında denetim eksikliklerden, müteahhit yanlışlıklarından, zemini sıkıntılı olan yerlerde ev yapılmasından dolayı bu kadar can kaybı olduğunu belirtmiştir. Sonuçlara yaşı

grupları doğrultusunda bakıldığında çalışmaya katılım sağlayan Bebek Patlaması kuşağının kader olarak açıkladığı görülmektedir.

Yaşlı nüfusun (65 yaş ve üzeri) COVID-19 salgın hastalığına ilişkin görüşleri üzerine Giresun ilinde gerçekleşmiş bir çalışmada yaşlı kişilerin hastalık ile başa çıkma stratejisi olarak dini inanç ve kader anlayışının rol aldığı belirtilmiştir (Çopur, Doğanay, 2020, s.59). Huzurevinde yaşayan kişilerde ölüm kaygısı üzerine gerçekleştirilmiş bir başka çalışmada ise yaşlı kişilerin %25,9'unun ölümü kader olarak değerlendirmiştir (Top vd., 2010 s.17). bu araştırmada da ileri yaş grubundaki kişilerin kader kavramına görüşmelerinde çok sayıda yer vermeleri, depremi kader olarak değerlendirmeleri sonucuna ulaşılmıştır. Örnek ile açıklanan çalışmalar ile bu çalışmanın konusu farklı olsa da araştırma bulguları sonucun benzer olduğunu düşündürmüştür.

Bulgular doğrultusunda büyük bir oranda katılımcı depremin kader olduğu görüşünü savunmuş fakat bu kadar can kaybının kader ile açıklanmaması gerektiğini belirtmiştir.

SONUÇ

Afet sosyolojisine yönelik araştırmalarda, afetin sosyolojik boyutunun incelenme şekli, afetin tanımına, çeşitlerine ve içeriğine odaklanmaktadır. Ancak daha sonra gerçekleşen çalışmalarda afetleri tehlike ve risk boyutundaki çalışmalar literatüre yansımıştır. Afet sosyolojisi alanında gerçekleşen çalışmalarda, deprem, sel, orman yangını, salgın hastalıklar, iklim krizi gibi afetler değerlendirilmektedir. Literatür doğrultusunda afetler genel itibari ile dayanıklılık, kırılganlık, risk kùltürü, korku kùltürü ve felaket kapitalizmi kavramları çerçevesinde tartışılmaktadır.

Araştırma yüz yüze 30 kişi ile gerçekleşirken katılımcılar yaş gruplarına göre üç ayrı kuşağa ayrılmıştır. Bu kuşaklar Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı ve Y Kuşağıdır. Örnekleme dahil edilen en geç kuşak Y kuşağı olurken en yaşlı kuşak ise Bebek Patlaması Kuşağıdır. Her kuşaktan 10 kişinin katılım sağladığı, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanan araştırmada, yanıtlar kuşaklar arası fikir ayrılıkları yönünden derinlemesine incelenmiştir. Afetin toplumsal boyutunu incelemek için deprem felaketi üzerine gerçekleşen bu çalışmada ise depremi anlamlandırmada kuşaklar arası fikir ayrılıklarına yönelik bazı önemli sonuçlar tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın sonucuna göre bebek patlaması kuşağı olan yaşlı olarak nitelendirilen bireyler ile X kuşağı ve Y kuşağı arası nitelendirilen bireyler arasında fikir ayrılıkları mevcuttur. Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda Bebek patlaması kuşağındaki bireyler depremi genel itibari ile kader olarak algılamaktadır, Y kuşağındaki bireyler depremin bir doğal afet olduğunu düşünmektedir. Yaş grubu geç kuşağa doğru yöneldikçe kader kavramından söz etme sıklığı azalmış, hatta bazı geç katılımcılar sadece ihmalden söz etmiştir.

Afetlerde kırılgan gruplar olarak fiziksel, zihinsel engelli kişiler, yaşlılar, hamileler, çocuklar, ekonomik seviyesi düşük olan kişiler olarak değerlendirilmektedir. Afetler kırılgan gruplar için risk oluştırmakta, bu riskler için de göç, gruplar arası çatışma, kadına yönelik şiddetten söz edilebilir. Bu çalışmada kırılgan grup olarak değerlendirilen grubu yaşlılar oluştırmaktadır. Yaşlılar Bebek Patlaması Kuşağındaki katılımcılardır. 65 yaş ve üzerinin yaşlı olarak değerlendirildiği, Bebek Patlaması Kuşağına ait katılımcılar, görüşmelerde

hassasiyetlerinden, bu deprem sonrası yaşayabilecekleri herhangi bir afetten sonra toparlanamayacaklarından, duygusal olarak ailelerinden ayrı kalamayacaklarından bahsetmişlerdir.

Bazı katılımcılar depremde sonra yeni yerleşim yerlerinin fiyatlarının yüksek olduğunu belirtmiş, bu durumu fırsatçılık olarak değerlendirmiştir. Bu sonuç afet sosyoloji alanında sık tartışılan kavramlardan biri olan felaket kapitalizmi kavramı ile ilişkilendirilebilir. Felaket kapitalizmi, felaket sonrası ortaya çıkan, krizi fırsata çevirmek olarak da ifade edilen kavramdır. Depremde sonra katılımcıların ifadelerine göre, bazı evlerin kiralarının ederinden fazla olması bunun sonucunda bazı kişilerin tutuklanması da kavramı doğrular niteliktedir.

Katılımcılar büyük bir oranda can kaybının fazla olmasının sebebinin, binaların düzgün zeminde olmaması ve malzemelerin düzgün olmamasından kaynaklandığını düşünmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre X kuşağındaki kişiler depremin kader olduğunu fakat can kaybının fazla olmasının nedenini kader ile bağdaştırmayıp, ihmalden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar Beck'in risk toplumu teorisinde insan kaynaklı ihmaller riskleri oluşturmaktadır fikirlerini düşündürmüştür. Doğal afetlerin de risk olarak algılanmasının sebebi insan kaynaklı ihmallerin olumsuz sonuçlar doğurmasıdır. Bu sonuç Beck'in düşüncesini destekler niteliktedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların tamamının deprem öncesi herhangi bir afet hazırlığı bulunmamaktadır. Katılımcılara deprem öncesi herhangi bir önleminin neden olmadığı sorusu yöneltildiğinde; böyle bir şeyin başlarına geleceğini asla düşünmedikleri yanıtı alınmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre depremzedelerin yaşadıkları depremden sonra dahi herhangi bir olası deprem için düşük bir oranda bir önlemi olduğu, büyük bir kısmının olası bir deprem için afet planı oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç afet bilincinin zayıf olduğunu düşündürmüştür.

Araştırma bulguları doğrultusunda deprem sonrası, depremi yaşadığı eve hemen dönen kişilerin yaşlılarda ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum dayanıklılık kavramında gerçekleşmiş çalışmalarda yaşlıların dayanıklılık etmenleri

olarak evlerini gördükleri, yaşlandıkça evinde kalma ait hissetme durumu ile ilişkilendirilmiştir.

Katılımcıların bir kısmı daha önce büyük bir deprem yaşadığını belirtmiş, yaşadığı depremin 1999 Marmara depremi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar 6 Şubat Depremin Marmara depreminden çok daha şiddetli olduğunu ifade etmiştir. Geniş bir bölgede hissedilmesi, 6 Şubat depremlerinden sonra da çok sayıda 5 ve üzeri şiddetinde deprem olması, can kaybının fazla olması, Marmara depremi ile karşılaştırıldığında 6 Şubat depremlerinin yıkıcı etkisinin daha olumsuz sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Bulgular da bu sonucu desteklemektedir.

Korku toplumlarda gün geçtikçe artmakta, insanların konuşma dillerine de yansımaktadır. Kişilerde ya da toplumlarda ortaya çıkan bu duygu risk ve belirsizliği de içinde barındırmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, afet sonrası meydana gelen belirsizliğin ve yaşanan travmatik etkinin sonucunda çoğu katılımcı korku sözcüğüne görüşmelerinde yer vermiştir. Afetlerin ardından getirdiği belirsizlik süreci, büyük riskler, korku duygusunu tetiklemekte toplumsal anksiyetenin oluşmasına neden olmaktadır. Bu bulgulara göre alınan görüşmelerde sığınılan korku sözcüğü afetler alanında tartışılan korku kültürü kavramı ile ilişkilendirilebilir.

Bu çalışmada katılımcılara deprem sonrası yıkılmayan binalar, yaralanmayan insanların da olduğu, bunu nasıl yorumladıkları sorusu yöneltildiğinde bebek patlaması kuşağının kader cevabında yoğunlaştığı, X kuşağındaki bireylerin binaların ve zeminin sağlam olduğu için depremi daha az hasarla atlatabildikleri görüşünü savunmuşlardır. Y kuşağındaki katılımcılar da kader kavramına diğer katılımcılara oranla daha az değinmiştir. Görece genç kuşak binalarının ve zeminin sağlam olduğu için yaralanmayan ve can kaybı yaşamayan kişilerin olduğu görüşünde bulunmuşlardır. Hemen hemen her katılımcı depremi kader gözüyle görmekte fakat can kaybının açıklamasına yanıt verirken, genç kuşak diğerlerine oranla daha bilimsel ifadeler kullanmaktadır. Katılımcıların önlemlerinin olmaması risk kültürü kavramı ile doğrudan ilişkilendirilebilir niteliktedir. İnsan kaynaklı olmayan afetlerin de risk olarak değerlendirildiği, doğal afetlerin doğurduğu sonuçların insan kaynaklı hatalardan oluşabileceğidir. Yıkıcı etkiyi aza indirmek için toplumsal önlem

alınması gerekmektedir. Sonuç olarak bu durumun risk kültürü kavramı ile bağlantılı olduğu ayrıca kuşaklar arası çatışmanın değil, bakış açısı farklarının olduğunu düşündürmüştür.

Çalışmanın bulguları doğrultusunda yakın yaş grupları benzer cevapları vermiştir. Soruların yanıtları aradaki yaş farkı arttıkça farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar kuşaklar sosyolojisinde yakın kuşakların benzer hayat görüşü olduğunu desteklemektedir. Kuşak farkı arttıkça anlamlandırma biçimlerinin çatışma boyutunda olabileceği bilinmektedir. Bu çalışmanın verilerine göre kuşak çatışması yerine kuşaklar arası fikir ayrılıkları olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilmektedir.

Bu çalışmanın bulguları dikkate alınarak deprem öncesi bireysel de hazırlık yapılması gerektiği önerilebilmektedir. Risk kültürü ve risk toplumu kavramları önlem ve doğal afetlere hazırlık süreci konuları için önemlidir. Konu ile ilgili Türkiye’de bilimsel nitelikli az sayıda çalışma bulunmaktadır. Afetleri önlemenin mümkün olmadığı düşünüldüğünde, afetlerin doğurduğu yıkıcı etkiyi aza indirmek için, afet ile yaşamayı öğrenmek gereklidir. Bunun bağlamda, afet planı oluşturma, doğal afetlere kişisel ve toplumsal hazırlık konularını barındıran çalışmalar yapılması ve bu bulgulardan da yararlanılması önerilebilir.

Çalışmanın sonucundan yola çıkarak kuşaklar arası fikir ayrılıklarının olabileceği ve bu durumun henüz çatışma boyutunda olmadığı görülmüştür. Literatürde kuşak çatışması ve kuşaklar arası fikir ayrılıkları adına az sayıda çalışma yer almaktadır, nüfusun yaşlandığı da yadsınamaz bir gerçektir. Konu ile ilgili daha fazla çalışma yapılması ve bu çalışmanın bulguların da yararlanılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, O. (2018). Türkiye'ye ilişkin sosyal boyutlu deprem yazınına eleştirel bir bakış. *Dirençlilik* 2(2), 85-104. <https://doi.org/10.32569/resilience.486976>
- Adanalı, R., Yıyın, F. T., ve Özenel, N. (2022). Ortaokul öğrencilerinin afet bilinci. *International Journal of Geography and Geography Education*(47), 56-81. <https://doi.org/10.32003/igge.1122725>
- Adger, N. W. (2006). *Vulnerability. Global environmental change*, (16), 268- 281. Doi:10.1016/J.Gloenvcha.2006.02.006.
- Aka, B. (2018). Bebek patlaması, x ve y kuşağı yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeylerinin kamu ve özel sektör farklılıklarına göre incelenmesi: bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 118-135. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.341626>
- Akalın, S., Şakiroğlu, M., Tunç, B., Eren, S. (2020). Depreme önlem alma davranışını yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi: aydın ili örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 977-993. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.528570>
- Akgüngör, Ç. (2011) *17 ağustos 1999 depreminde iki çimento fabrikası / bir afet sosyolojisi çalışması*, Beta Basım Yayım
- Akman Dömbekci, H., ve Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227330>
- Alkın, R. C. (2020). Dünyada ve Türkiye'de afet sosyolojisi, afetlerin sosyolojideki yerine ilişkin literatür taraması, İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi*, (s. 63-81). Çizgi Kitapevi.
- Alkın, R. C. (2021). Bütünleşik afet yönetimine sosyolojik bakış: toplumsal yapı, işlev ve temel kavramlar ışığında bir okuma denemesi. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5(1), 18-34.

- Antonucci, T. C. (2001). Social relations: An examination of social networks, social support, and sense of control. J.E. Birren ve K.W. Schaie (Ed.) *Handbook of the psychology of aging*. 427-453
- Arık, F. Ve Taş, L. (2020). *Dezavantajlılar ve dezavantajlılık sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arslan, R. (2020). 1943 Ladik depremi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(1), 143-160. 10.14230/johut826
- Ayas, M. (2020). “Kader-Kaza” kavramının öğretimi ve kavram yanlışları üzerine bir inceleme. *Turkish Academic Research Review*, 5(3), 358-380. <https://doi.org/10.30622/tarr.774502>
- Aydın, C., ve Genç, A. (2016). Sünnetullah ve insanın iradesi temelinde kader. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 1(1), 75-104. <https://doi.org/10.24013/jomelips.237948>
- Aydın, İ (2019). Mannheim’ın bilgi sosyolojisi, *Sosyoloji Divanı* 7(13), 309- 314
- Aykutalp, A. (2019). *Kent, afet ve siyaset: felaket Kapitalizmi, kapasite yoksunluğu ve kent*. (s. 167-184), Çizgi Kitabevi
- Aytepe, M. (2023). Deprem-kader ilişkisi, T.Karasu ve M. Aytepe (Ed.) *Dini ikimler bağlamında deprem* (s.73-86), NY Matbaacılık Yayıncılık
- Batır, İkrâm - İnce, Celal. (2023). Din görevlilerinin bir afet biçimi olan deprem hakkındaki algıları, *Bitlis İslamiyat Dergisi* 5/2, 98-119. <https://doi.org/10.53442/bider.vi.1382052>.
- Beck, U, (1992), *Risk society towards a new modernity*, (çev. M. Ritter). Sage Yayınları
- Bektaş, Y. (2022). Kentsel dayanıklılık ve kentsel dönüşüm arasındaki ilişkiyi kentsel yoğunluk ve sosyal altyapı değeri üzerinden okumak: Kayseri örneği. *Megaron*, 17(1). <https://doi.org/10.14744/MEGARON.2022.40121>
- Bilik, M. B. (2019). Depremleri anlamlandırma ve açıklama biçimlerinin sismik risk azaltma süreçlerine etkisi açısından 2011 Van depremleri. *Resilience*, 3(2), 235.

- Bozkurt, V. (2023). Depremın toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 77-99.
- Brockie, L. And Miller, E. (2017). Understanding older adults' resilience during the brisbane floods: social capital, life experience, and optimism. *Disaster Medicine And Public Health Preparedness*, 11 (1). <https://doi.org/10.1017/Dmp.2016.161>.
- Campbell, N. M. (2019). Disaster recovery among older adults: exploring the intersection of vulnerability and resilience. *Emerging Voices In Natural Hazards Research*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815821-0.00011-4>.
- Can, İ. (2020). Giriş niyetine: Afet sosyolojisine alan açma çabası. İ. Can (Ed.). *Afet Sosyolojisi* (s. 15-36), Çizgi Kitabevi
- Canatan, A (2016). Yaşlılıkta sosyal ilişkiler ve kuşaklar arası etkileşim, H. Ceylan (Ed.), *Yaşlılık Sosyolojisi* (150-155). Nobel Yayıncılık
- Canatan, A. (2022). Kuşaklar sosyolojisi bağlamında kuşaklar arası ilişkiler. H. Ceylan (Ed.), *Kuşaklar Arası İlişkiler*, (s. 41-50). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cengiz, L. (2001). Emeviler döneminde kader problemi. *Marife*, 1(2), 107-127.
- Cevizoğlu, M. H. (2021). Virütik sosyoloji. *Journal of History School (JOHS)*. 663-678
- Ceyhan, E., ve Ceyhan, A. A. (2006). 1999 marmara bölgesi depremlerini yaşayan üniversite öğrencileri üzerinde depremin uzun dönemli sonuçları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.6(2), 97 – 212.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2014). *Din psikolojisi*. Nobel Yayınları.
- Cutter, S., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., And Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters, *Global Environmental Change*, 18, 598-606. Doi:10.1016/J.Gloenvcha.2008.07.013.
- Çalışkan, A., ve Kaya, G. (2021). Deprem sonrasındaki toplumsal dayanışma pratiklerinin sosyolojik görünümü: İzmir depremi örneği. *Süleyman Demirel*

- Çelik, S., ve Gürcüoğlu, E. A. (2016). Generations and their relations in social processes. *Security Strategy and Political Studies*, 1(1), 117-127.
- Çetin Aydın, G., ve Başol, O. (2014). X ve y kuşağı: çalışmanın anlamında bir değişme var mı?. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(4), 1-15. <https://doi.org/10.17339/ejovoc.41369>
- Çetin, C. ve Karalar, S. (2016). X, y ve z kuşağı öğrencilerin çok yönlü ve sınırsız kariyer algıları üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 157-197.
- Çuhacı, A. (2012). Ulrich beek'in risk toplumu kuramı. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(14), 129-157.
- Çulhaoğlu, M. ve Okuyan, K (2001), *Sivil toplum: devletin büyümesi*, YGS Yayınları, s. 19-65.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M. ve Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 33-46. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.591345>
- Delibaş, K (2015) *Risk toplumu*. Ayrıntı Yayınları
- Demir, A., ve Öz, A. (2018). Teolojik açıdan iş kazalarının incelenmesi. *Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi*(14), 189-197. <https://doi.org/10.31590/ejosat.459848>
- Demir, İ. (2017). Çatışma ve çatışmaya yaklaşım yöntemlerinin teorik çerçevesi. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 5(1), 1-53.
- Demirdelen, S., ve Çakıcı, A. B. (2021). İlkokul/ortaokul öğretmenlerinin doğal afet okuryazarlık düzeyleri: Osmaniye ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 532-541. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.870607>

- Demirel, D. (2013). Max Weber'in sosyoloji kuramı, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 361-369.
- Demirkaya, H. (2007). İlköğretim öğrencilerinin deprem kavramı algılamaları ve depreme ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 68-76.
- Demirtaş, R.; Erkmen, C. (2000) *Deprem ve jeoloji*. Jeoloji Odası Yayınları,
- Dingwall, R. (1999). Risk society: the cult of theory and the millennium? *Social Policy ve Administration*, 33(4)
- Doğanay, G., ve Çopur, Z. (2020). Yaşlı nüfusun COVID-19 salgınına ilişkin görüşleri: Giresun ili örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*(76), 59-74. <https://doi.org/10.17211/tcd.796128>.
- Duman, Z (2017). *Sosyolojik açıdan deprem ve din*, Rağbet Yayınları
- Dupuy, A. (2010). Disaster capitalism to the rescue: The international community and Haiti after the earthquake. *NACLA Report on the Americas*, 43(4), 14-19.
- Duruel, M. (2023). Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimindeki rolü: 6 şubat depremi hatay örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1-18.
- Duruel, M. Ve Arık, I (2023). Kırılganlık ve dirençlilik kesişiminde yaşlıların afet deneyimleri hatay örneğinde 6 şubat 2023 depremleri. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 103-120.
- Dynes, R. R., De Marchi, B., ve Pelanda, C. (1987). *Sociology of disasters*. Franco Angelli.
- Erdoğan, E. K. İstanbul'daki yaşlı nüfusun pandemi sürecindeki dayanıklılık kaynakları. *İdealkent*, 15(41), 528-557.
- Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin afet profili. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 5(7), 1-14.
- Eryılmaz, Ç., ve Kayış, A. C. (2017). Mağdurların gözünden hopa sel felaketi. *Karadeniz Araştırmaları*, 14(56), 201-220.

- Esgin, A. (2013). İmal edilmiş belirsizlikler çağının sosyolojik yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens kaynaklı “risk toplumu” tartışmaları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(3), 683-696.
- Fırat, M. (2020), Doğal ve toplumsal bir afet olarak deprem İ. Can (Ed.). *Afet sosyolojisi* (s.167-181).
- Furedı, F. (2017). *Korku kültürü-risk almamanın riskleri*. (çev. B. Yıldırım). Ayrıntı Yayınları.
- Gavrılıs, G. (2001). Covering disasters, natural or otherwise: media, politics, and the public sphere in post-earthquake in Turkey. *New Perspectives on Turkey*. XXIV: 141-164.
- Genç, F. N. (2021). *Afet yönetimi*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ghanbarlou, Ö (2023). Afet sosyolojisinin teorik boyutu ve kriz yönetimindeki rolü türkiye örneği. *In Conference Book* (344-355).
- Gökulu, G. (2019). Sembolik etkileşimci teorinin gündelik yaşam sosyolojisine katkıları. *Ekev Akademi Dergisi*, (80), 173-190.
- Haçin, İ. (2014). 1939 erzincan büyük depremi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(88), 37-70.
- Hazer, O., ve Öztürk, S. (2017). Ailelerde nesiller arası normatif dayanışma: gençlik üzerine bir araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 37-62.
- Hoffman, S. (2009). Preparing for disaster: protecting the most vulnerable in emergencies, *University of California at Davis Law Review*, 42(5), 547-1491
- İNCİ, Ö ve Sancı, Ö. (2023). Afetler üzerinden korku kültürünün yansıtılış biçimi: instagram örneği. *In Conference Book* 288-315
- İşeri, A. (2014). Türkiye’de uygulanan program geliştirme modellerinin çatışmacı kuram açısından ideoloji sorunu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 153-184.
- Jeoloji Mühendisleri Odası, (2021). *Fay üzerinde yaşayan illerimiz: Osmaniye raporu* 10 TMMOB. https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/f407e1de0dee6c1_ek.pdf

- Kandemir, A. (2022), *İslam'da kader ve kaza inancı*. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40(1), 541-573.
- Karaman, Z. T., (2017). Afet yönetimine giriş ve Türkiye’de örgütlenme. (Ed. Zerrin Toprak Karaman, Asuman Altay), *Bütünleşik afet yönetimi* (s.1-39). Birleşik Matbaacılık
- Karasu, T (2023). Afet (deprem) dönemi din eğitimi ve din eğitimi dili, T. Karasu, M. Aytepe (Ed.) *Dini ilimler bağlamında deprem* (s. 224-251). NY Matbaacılık Yayıncılık
- Kartopu, S. (2013). Kaygının kader algıları ile ilişkisi: Kahramanmaraş örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 238-260.
- Kasapoğlu, A.ve Ecevit, M. (2001), *Depremi sosyolojik araştırması: hasarları azaltma ve toplumu depreme hazırlıklı kılma*, Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Kaya, A., ve Bozkur, B. (2017). Kadercilik eğilimi ile özyeterlik inancı ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 124-145. <https://doi.org/10.12984/eggefd.328379>
- Kayasü, S. (2007). Afet yönetiminin kurumsallaşmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü Ekin Erkan N., Güner A., Demeter K., (Ed.), *Afet risk yönetimi risk azaltma ve yerel yönetimler* (s. 57-70). Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi Dünya Bankası Ortak Yayını
- Kılıç, M., ve Malak, B. (2022). Afet risk yönetimi çerçevesinde covid-19 hastalığına yakalanmış kişilerin kader algısı ve ahlaki olgunluk düzeylerinin değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2), 473-494. <https://doi.org/10.35341/afet.1014571>
- Kırık, A. M., ve Köyüstü, S. (2018). Z kuşağı konusunda yapılmış tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1497-1518. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.443304>

- Kırık, A. M., ve Köyüstü, S. (2018). Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1497-1518.
- Kiş G. (2020). *Deprem sosyolojik boyutu: 2020 Elazığ depremzedeleriyle yapılan niteliksel bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi, 2020
- Klein, N. (2007). *The shock doctrine: The rise of disaster capitalism*. Allen Lane.
- Kolay Çepni, Ş ve Varlıklar Demirkazık, Ç. (2023). Sosyoloji afetleri nasıl görür? Afet sosyolojisi bağlamında bir değerlendirme. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Kolukıncık, S., Arslan, D. A., ve Yılmaz, G. G. (2022). Orman yangınlarının toplumsal etkileri ve görünümü: medya paylaşımlarında 2021 büyük Antalya-Manavgat yangını. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2), 560-580.
- Koyuncu, A.A. ve M. Günerigök, (2019), *Bauman ve Postmodernite*, Çizgi Kitabevi.
- Köroğlu, A. (2018). Doğal afetler sonrası yaşanan travmalar ve örnek bir psikoeğitim programı. *Afet ve Risk Dergisi*, 1(1), 39-52.
<https://doi.org/10.35341/afet.412005>
- Köse, A. ve Küçükcan, T. (2006). *Deprem ve din*, Emre Yayınları
- Kula, N. (2000). Deprem ve kıyamet benzetmesi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 351-360.
- Kula, N. (2002). Deprem ve dini başa çıkma, *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1) 234-255.
- Kula, S., ve Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(12), 191-210
- Zorlu, Ö. (2017). Korku Kültürü ile İlgili Türkçe sözcüklerin derlem temelli incelenmesi. 30. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*.
- Kümbetoğlu, F. B., Yazar, B., User, İ., Gülfidan, Ş., Demez, G., Çelik, Y., ve Mozakoğlu, M. (2007). Depremden 5 yıl sonra Düzce ilinde değişen

- toplumsal, ekonomik ve kişisel yaşam. *TÜBİTAK SOBAG Project*, (106K114), 1-575.
- Laheye, W., Pourtois, J.P, Desmet, H. (2011) *Kuşaktan kuşağa aktarım çocuklarımız çocuklarını nasıl eğitiyor* (çev. Z.C. Özatalat), İletişim Yayınları
- Lotfi, A., Kabiri, S., ve Ghasemlou, H. (2013). Değerler değişimi ve kuşaklararası çatışma: iran khoy kenti örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 93-113.
- Marangoz, M., ve İzci, Ç., (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 5.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*, (Çev. O Akınhay, D Kömürcü). Ankara Bilimsel Sanat Yayınları.
- Marttin, V. (2021). *Afet sonrası haberleşme için mobil ağlarda iş çıkarım tabanlı cihazdan cihaza yeni bir keşif algoritması*. [Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi
- Miller, F, Osbahr H, Boyd E, Thomalla F, Bharwani S, Ziervogel G, Walker B, Birkmann J, Leeuw S, Rockström J, Hinkel J, Dowing T, Carl F, Neşson D. (2010). Resilience and vulnerability: complementary or conflicting concepts? *Ecology And Society*, 15 (3).
- Odabaş, Y. (2018). İklim Değişikliği ve Küresel Isınma: Çevre ve Afet Sosyolojileri Açısından Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1559-1575.
- Odabaş, Z. (2010). *Sürdürülebilir afet yönetimi ve kadın*, Ankara Üniversitesi Yayınevi
- Odabaşı, Y., ve Erdal, E. (2018). Bilgi ekonomisi ve ekonomik büyüme: seçilmiş oecd ülkeleri üzerine bir inceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 439-459.

- Oyanık, M., ve Cengiz, E. (2020). Afet bilinci ve kader ilişkisi: Gümüşhane örneği. *The Journal of International Scientific Researches*, (5), 87-101. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.845823>
- Özdemir, S., Başel, H., ve Şenocak, H. (2009). Sivil toplum kuruluşları (STK)'nın artan önemi ve Üsküdar'da faaliyet gösteren bazı STK'lar üzerine bir araştırma. *In Journal of Social Policy Conferences* (56) .152-234
- Özdoğan, S. (1993). Türkiye'nin deprem bölgeleri. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (2) 53
- Özmen, B. (2012). Türkiye deprem bölgeleri haritalarının tarihsel gelişimi. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 55(1). 43-55
- Özmen, B. (2023). Türkiye deprem bölgeleri haritalarının tarihsel gelişimi ve Ankara'ya etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 710-722. <https://doi.org/10.35341/afet.1336981>
- Peek, L., Wachtendorf, T., Meyer, A. N. (2021). Sociology of disasters. *In Handbook of Environmental Sociology*. Springer International Publishing. 219-240
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: soru form ve türleri, *Nitelikler ve Sıralama*. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227335>
- Sibley, C. G., ve Bulbulia, J. (2012). Faith after an earthquake: A longitudinal study of religion and perceived health before and after the 2011 Christchurch New Zealand earthquake. *PloS one*, 7(12), e49648
- Sönmez, M. B. (2022). Depremi psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *Totbid Dergisi*, 21(3), 337-343.
- Şahin, L. ve Öztürk, M. (2011). Küreselleşme sürecinde sivil toplum kuruluşları ve türkiye'deki durumu, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 54 1-29.
- Şahin, R., ve Bilik, M. B. (2024). Deprem ve yoksulluk ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, (47), 77-113. <https://doi.org/10.59572/sosder.1462907>

- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M., Küçükoğlu, M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- Tezcan, M. 2005. *Sosyolojik kuramlarda eğitim*. Anı Yayıncılık
- Tierney, K. (2020). *The social roots of risk: Producing disasters, promoting resilience*. Stanford University Press
- TMMOB (2023). 6 şubat depremleri 8. Ay değerlendirme raporu TMMOB <https://www.imo.org.tr/Eklenti/8394,depremin8ayinailiskindegerlendirmelerimizpdf.pdf?0/>
- Top, F. Ü., Saraç, A., ve Yaşar, G. (2010). Huzurevinde yaşayan bireylerde depresyon düzeyi, ölüm kaygısı ve günlük yaşam işlevlerinin belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 13, 14-22.
- Tüccar, E., ve Yavuz, E. 2023 yılı Kahramanmaraş Pazarcık depreminin bireyler üzerindeki etkilerinin psikososyal yönden incelenmesi. *Journal of Migration and Political Studies*, 1(1), 54-77.
- Twenge, J.M. (2009) *Ben nesli*, (Çev. E. Öztürk). Kaknüs Yayınları.
- Twenge, J.M. (2018). *İ nesli*. (Çev. O. Gündüz) Kaknüs yayınları
- Uğur, S. (2006). Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi. III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi, Çanakkale.
- UKAID. Department For International Development. Defining A Disaster Resilience: A DFID Approach.
- Ünalan, D., Baştürk, M., ve Ceyhan, O. (2008). Tüberkülozun yaşam olayları ile ilişkisi ve hastalığın algılanması. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 15(4), 249-255.
- Üsküp, H. (2024). Deprem ve toplum: kitap incelemesi. *Sosyal Aktörler Ve Deneyimler Dergisi* (2), 60-67.

- Varışlı, B (2022), Covid-19 pandemi döneminde bebek patlaması kuşağının x ve y kuşaklarıyla etkileşiminde yaşanan dönüşüm. H. Ceylan (Ed.), *Kuşaklar arası ilişkiler*, (s. 127-139). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. ve Davis, I. (2004). *At risk: natural hazards, people's vulnerability and disasters*. Loudledge Press.
- Wuropolos, K. (2020). Emotions, emergencies and disasters: sociological and anthropological perspectives on the COVID-19 pandemic. *Global Affairs*, 6(4-5), 609-615.
- Yağar, F., ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yamori, K., ve Goltz, J. D. (2021). Disasters without borders: The coronavirus pandemic, global climate change and the ascendancy of gradual onset disasters. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(6), 3299.
- Yıldırım, A. (2020). Örgüt teorisinde parsons'cu işlevselcilik ve gerilim yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (51), 153-167.
- Yılmaz, C (2010)., *Risk kapıyı kırınca*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık
- Yılmaz, G. (2021). Afetlere sosyolojik bakış ve Türkiye’de afet yazınına kuramsal bir yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 195-204. <https://doi.org/10.18506/anemon.819871>
- Yüksekbilgili, Z. (2015). Türkiye’de y kuşağının yaş aralığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 259-267. <https://doi.org/10.17755/esosder.86949>
- Yüksel, K. U., ve Karaçor, E. (2021). Afet riskleri ile ilgili kentsel dayanıklılık çalışmalarının yöntemsel olarak incelenmesi. *İdealkent*, 12(34), 1531-1558.

İnternet Kaynakları

- AFAD (2011) *Van Depremi Hakkında* 25 Mart 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/van-depremi->

[hakkında#:~:text=23%20Ekim%20ve%209%20Kasım,ise%20enkazlardan%20sağ%20olarak%20kurtarılmıştır.](#) Adresinden edinilmiştir.

AFAD (2019, 1 Ocak), *Türkiye deprem tehlikesi haritası*, 10 Şubat 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi/> edinilmiştir

AFAD(2023), *06 şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu*, 30.05.2024 tarihinde https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf adresinden edinilmiştir.

AFAD, (04.11.2020- 00.20) *İzmir Seferihisar Depremi-Duyuru 63* 20 Mart tarihinde <https://www.afad.gov.tr/izmir-seferihisar-depremi-duyuru-63-03112020---0020#:~:text=30.10.2020%20Cuma%20günü%2C%20saat,göre%20113%20vatandaşımız%20hayatını%20kaybetmiştir./> Adresinden Edinilmiştir.

AFAD, (2019) *Deprem Tehlike Haritası* 29.05.2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>) adresinden erişilmiştir

AFAD, 2015 30.05.2025 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afadem/insan-kaynakli-afetler> adresinden erişilmiştir

AFAD, 2019 *Deprem Bölgeleri Haritası* 27.05.2024 tarihinden <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>) adresinden erişilmiştir

AFAD, 2019 *Deprem Tehlike Haritaları* 27.05.2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>) adresinden erişilmiştir

BBC (2023). Kahramanmaraş depremi: 296'nci saatte enkazdan kurtuluş.12 Mart 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/c6p7wq99lreo/> adresinden edinilmiştir.

BBC (2023, 18 Şubat). *Kahramanmaraş depremi: 296'nci saatte enkazdan kurtuluş* 17 Şubat 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/c6p7wq99lreo> adresinden edinilmiştir.

Bilimgenc.Tubitak (2023, 13 Şubat). *Depremin Büyüklüğü ve Şiddeti Arasında Ne Fark Var?* 03.03.2024 tarihinde <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/bunu-biliyor-muydunuz/depremin-buyuklugu-ve-siddeti-arasinda-ne-fark-var/> adresinden edinilmiştir.

CSB, (2023, 16 Şubat). Hasar tespit çalışması kapsamında 263 bin 800 bağımsız birimin acil yıkılması gereken, ağır hasarlı ve yıkık olduğu tespit edildi 10 Şubat 2024 tarihinde <https://csb.gov.tr/hasar-tespit-calismasi-kapsaminda-263-bin-800-bagimsiz-birimin-acil-yikilmasi-gereken-agir-hasarli-ve-yikik-oldugu-tespit-edildi-bakanlik-faaliyetleri-38431> adresinden edinilmiştir.

Cumhuriyet, (2023, 12 Şubat). *İsrailli haham Eliyahu, Kahramanmaraş depreminin "ilahi adalet" olduğunu iddia etti.* 09.03.2024 tarihinde <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/israilli-haham-eliyahu-kahramanmaras-depreminin-ilahi-adalet-oldugunu-iddia-etti-2051118> adresinden edinilmiştir

Çağrıyaner, M. (2024, 17 Ocak). *Osmaniye’de depremde 132 kişinin öldüğü sitenin betonu “standart dışı” çıktı.* 29 Mart 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/osmaniyede-depremde-132-kisinin-oldugu-sitenin-betonu-standart-disi-cikti/3111327> adresinde edinilmiştir.

Çelikhisar, S (2020, 03 Kasım), *Deprem ve gavar izmir*, 15 Şubat 2024 tarihinde <https://www.karsiyakahaber.com/yazarlar/opdr-serhan-celikhisar/deprem-ve-gavar-izmir/2494> adresinden edinilmiştir.

Düzce, (2023, 12 Kasım). *12 Kasım Düzce Depremi* 21 Şubat 2024 tarihinde <http://www.duzce.gov.tr/12-kasim-duzce-depremi#:~:text=12%20KASIM%201999%207.2%20Mw%20DÜZCE%20KAYNAŞLI%20DEPREMİvetext=12%20Kasım%201999%20depremi%20nedeniyle,kaybederken%203836%20kişi%20de%20yaralanmıştır./> Adresinden edinilmiştir.

Fidan, H (2023, 15 Şubat) *Gaziantep’in Nurdağı ilçesinde arama kurtarma çalışmaları tamamlandı.* 30 Mart 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/gaziantepin-nurdagi-ilcesinde-arama-kurtarma-calismalari-tamamlandi/2820728> adresinden edinilmiştir.

NTV (2023, 14 Mart). *Depremde yerle bir olan rönesans rezidans'ın çökme nedeni ortaya çıktı*, 27 Mart 2024 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/depremde-yerle-bir-olan-ronesans-rezidansin-cokme-nedeni-ortaya-cikti,vzPeaMXXdEWefD3B1wDUug#> adresinden edinilmiştir.

T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2023). Hasar tespit çalışması kapsamında 263 bin 800 bağımsız birimin acil yıkılması gereken, ağır hasarlı ve yıkık olduğu tespit edildi. 12 Mart 2024 tarihinde <https://www.csb.gov.tr/hasar-tespit-calismasi-kapsaminda-263-bin-800-bagimsiz-birimin-acil-yikilmasi-gereken-agir-hasarli-ve-yikik-oldugu-tespit-edildi-bakanlik-faaliyetleri-38431> adresinden edinilmiştir.

TRT Haber (2024). 17 Ağustos depreminin üzerinden 24 yıl geçti (2023, 17 Ağustos) 20 Şubat tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/gundem/17-agustos-depreminin-uzerinden-24-yil-gecti-789006.html#:~:text=17%20Ağustos%201999'da%20saat,43%20bin%20953%20kişi%20yaralandı./> Adresinden edinilmiştir.

Türk Dil Kurumu (2024). Türkçe Sözlük, 23 Şubat 2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Yeni Şafak (2023). Osmaniye Deprem Riski Haritası 30 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.yenisafak.com/osmaniye-deprem-fay-hatti-nereden-geciyor-osmaniye-diri-fay-hatti-haritasi-h-4511627>) adresinden erişilmiştir

EKLER

EK-1: Görüşme Soruları Formu

Sayın Katılımcı,

Görüşme soruları, yürütülmekte olan “**6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Depreme Bakış Ve Sonuçlarını Anlamlandırmada Kuşaklar arası Farklar: Osmaniye Örneği**” isimli çalışmanın araştırma kısmı ile ilgilidir. Sorular nitel içerikli olmakla beraber hiçbir sorunun doğru ya da yanlış bir cevabı yoktur. Yanıtlayacağınız sorular araştırmanın yönünü belirleyeceği için kendi görüşünüzü belirtmeniz önem arz etmektedir. Bu görüşmenin yanıtları kişi bazlı değerlendirilmeyecek, vereceğiniz cevaplarda kimlik verileriniz deşifre edilmeyecektir. Cevaplarınız çalışmada cinsiyetiniz ve yaşınız açıklanacaktır. Cevaplarınız sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Değerli vaktinizi ayırıp, çalışmaya destek verdiğiniz için teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla,

Büşra BACAK

S1. Cinsiyet

S2. Yaş

S3. Öğrenim Durumu

S4. Medeni Hali (Varsa Çocuk Sayısı)

S5. Deprem Anında Nerede Buluyordunuz?

S6. İki büyük deprem yaşadınız. Sonrasında da artçı çok sayıda deprem oldu. Neler hissediyorsunuz?

S7. Bu depremden önce deprem yaşamış mıydınız? (Eğer yaşadıysanız 6 Şubat depremi ile karşılaştırabilir misiniz?)

S8. Depremden sonra depremi yaşadığınız eve ne zaman döndünüz? Evinize dönmeden önce nerede kaldınız?

S9. Depreme yakalandığınız evin hasar kaydı bilgisi nedir?

S10. 6 Şubat depreminden önce yaşadığınız bölgede küçük çaplı depremler oluyordu. Herhangi bir afet planınız var mıydı? (Önleminiz yoksa sebebini açıklayabilir misiniz?)

S11.Şimdiolası bir afet için afet planınız var mı?

S12. Depremde on binlerce can kaybı oldu ve yüzlerce bina yıkıldı fakat hala ayakta kalan binalar da bulunuyor. Deprem sonrası yaralanmayan kişiler ve yıkılmayan binalar için neler düşünüyorsunuz?

S13. Depremi kader kavramı çerçevesinde nasıl yorumlarsınız?

EK-2: Etik Kurul Onay Formu

Tarih ve Sayı: 21.12.2023-131673

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER İÇİN BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE
YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-45778635-050.99-131673
Konu : Büşra TANRISEVER'in "Kuşaklar
Arası Çatışma Bağlamında Depreme
Bakış Açısı ve Deprem Algısında Oluşan
Farklılıklar: 6 Şubat Kahramanmaraş
Depremi Osmaniye Örneği" Başlıklı
Revize Başvurusunun Etik Kurul Onay
Yazısı Hk.

21.12.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, 19.12.2023 Tarihli ve 74966756- - 453 Sayılı
Yazı,

İstanbul Beykent Üniversitesi 2120053030 numaralı Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Büşra TANRISEVER'in Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN danışmanlığında hazırladığı "Kuşaklar Arası Çatışma Bağlamında Depreme Bakış Açısı ve Deprem Algısında Oluşan Farklılıklar: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Osmaniye Örneği" başlıklı tez çalışmasının 13.11.23 tarihli 2023/9 sayılı Sosyal ve Beşeri Bilimler için Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu toplantısında gerekli düzeltmeler yapıldığı takdirde onaylanmasına karar verilmişti. Düzeltmelerin yapıldığı tespit edilmiş olduğundan ilgili başvurunun etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş ve ekte onay yazısı sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof.Dr. Cevat GERNİ
Başkan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSU3MD7852 Pin Kodu :29722

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=3700&eD=BSU3MD7852&eS=131673>

Adres: İstanbul Beykent Üniversitesi Ayazağa-Maslak Yerleşkesi Ayazağa Mah. Hadımköy Yolu

Cad. No: 19 Sarıyer/İstanbul

Telefon: 444 1997 Faks: (0 212) 289 64 90

e-Posta: info@beykent.edu.tr Web: www.beykent.edu.tr

Kep Adresi: beykentuniv@hs01.kep.tr

Bilgi için: Cevat Gerni

Unvanı: Başkan

